

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

**”Nämä matot ovat oikeita aarteita, kestäviä ja
kauniita”**

Räsymatto Avotakka-lehden sisustuksissa ja teksteissä vuosina
1967–2018

Helsingin yliopisto
Kasvatustieteellinen tiedekunta
Käsityönopettajan koulutus
Pro gradu -tutkielma
Käsityötiede
Marraskuu 2019
Hanna Gunst

Ohjaaja: Riikka Räisänen

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Kasvatustieteellinen tiedekunta		
Tekijä - Författare - Author Hanna Gunst		
Työn nimi - Arbetets titel ”Nämä matot ovat oikeita aarteita, kestäviä ja kauniita” – Räsymatto Avotakka-lehden sisustuksissa ja teksteissä vuosina 1967–2018		
Title ”These rugs are real treasures, durable and beautiful” – The Rag Rug in Avotakka Magazine’s Interiors and Texts During 1967–2018		
Oppiaine - Läroämne - Subject Käsityötiede		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Riikka Räisänen	Aika - Datum - Month and year Marraskuu 2019	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 77 s + 11 liites.
Tiivistelmä - Referat – Abstract Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, minkälaisia ja miten räsymattoja on käytetty Avotakka-lehdessä esitellyissä suomalaisissa sisustuksissa vuosina 1967–2018, sekä miten lehti on käsitellyt räsymattoa teksteissään samana ajanjaksona. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa siitä, millaisena sisustuksellisenä esineenä räsymatto näyttäytyy suomalaisessa sisustamisessa, miten räsymatto on mukautunut erilaisiin sisustuksen trendeihin sekä millaista kuvaa räsymatosta on luotu Suomen suurimmassa sisustuslehdessä. Räsymattoa on tutkittu sen yleisyyteen ja pitkään historiaan nähden vähän, eikä sitä ole tutkittu aikaisemmin sisustuslehden näkökulmasta. Tutkimusaineisto kerättiin vuosien 1967–2018 Avotakka-lehdistä. Tutkimusaineistoksi valittiin harkinnanvaraisella poiminnalla yksi räsymatto sisustuksessa kuvaava kuva jokaisesta lehden vuosikerasta, sekä kaikki löydetty räsymatto käsittelevät tekstit tutkittavalta ajanjaksolta. Kuvat (N=52) analysoitiin Atlas.ti-ohjelmaa apuna käyttäen kuvallisen aineiston sisällönanalyysillä, ja tekstit (n. 22 kpl A4) aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Vuosina 1967–2018 Avotakka-lehdessä esitellyissä sisustuksissa oli käytetty hyvin monenlaisia räsymattoja värinsä, kuviointinsa sekä muotonsa ja kokonsa puolesta. Kuva-aineistosta erottui raidallisten ja moniväristen räsymattojen yleisyys. Värit ja kuvat matoissa ovat osittain heijastaneet oman aikakautensa sisustustrendejä. Räsymattoja oli käytetty monessa kodin tilassa ja tutkimuksen perusteella se sopii kaikkiin kodin tiloihin. Mattoja oli sommiteltu luovasti ja innovatiivisesti, kuten asettamalla matto kulkemaan lattialta ylös penkin päälle, käytännönläheisesti keittiön tiskipöydän eteen sekä perinteisesti, kuten asettamalla räsymatot kiinni toisiinsa umpimattoon. Räsymattoja oli yhdistetty monenlaiseen sisustustyyliin, esimerkiksi japanilaistyyliin tai antiikkisisustukseen. Räsymattoja oli käytetty muihinkin tarkoituksiin kuin pelkästään lattiapäällysteeksi, esimerkiksi pöytäliinana. Avotakka käsiteli räsymattoa teksteissään seuraavista näkökulmista: räsymatto käyttö- ja sisustusesineenä, räsymaton valmistus, hankinta ja hoito sekä räsymaton historiallinen ja kulttuurinen asema. Tutkimuksen perusteella räsymatto osoittautui monipuoliseksi ja arvostetuksi kodintekstiiliksi, joka ei ole tutkittavana ajanjaksona menettänyt asemaansa varteenotettavana sisustuselementtinä.		
Avainsanat - Nyckelord räsymatto, suomalainen sisustus, sisustuslehti, sisällönanalyysi, kuva-analyysi		
Keywords rag rug, finnish interior, interior design magazine, content analysis, picture analysis		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteen)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Educational Sciences		
Tekijä - Författare - Author Hanna Gunst		
Työn nimi - Arbetets titel ”Nämä matot ovat oikeita aarteita, kestäviä ja kauniita” – Räsymatto Avotakka-lehden sisustuksissa ja teksteissä vuosina 1967-2018		
Title ”These rugs are real treasures, durable and beautiful”– The Rag Rug in Avotakka Magazine’s Interiors and Texts During 1967–2018		
Oppiaine - Läroämne - Subject Craft science		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Master’s Thesis / Riikka Räisänen	Aika - Datum - Month and year November 2019	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 77 pp. +11 appendices
Tiivistelmä - Referat – Abstract <p>The aim of this study was to analyse how and what kind of rag rugs have been used in Finnish interiors presented in the Avotakka magazine and how the magazine deals with rag rugs in their writings between the years 1967–2018. The purpose of the study was to produce information about the role the rag rug has played in Finnish interior decoration, how the rag rug has adapted to different interior design trends and what kind of image Finland's largest interior design magazine has projected of the rag rug. Considering the popularity and long history of the rag rug, not much research has been conducted regarding the topic. No prior research has been made from the perspective of interior design magazines.</p> <p>The research material was gathered from Avotakka magazines published between 1967–2018. The research material was chosen through considerably selecting pictures featuring rag rugs from each annual volume of the magazine and all texts considering rag rugs were gathered. The pictures (N=52) and the written material (22 pcs A4 pages) were analyzed using Atlas.ti software and content analysis.</p> <p>The range of rag rugs presented in the Avotakka magazine between 1967–2018 was diverse in regard to colors, patterns, shapes and sizes. The prevalence of striped and multicolored rag rugs was distinct. The colors and patterns of the rugs have partly reflected the interior design trends of their era. Rag rugs were present in various domestic spaces and the study showed that it can fit all domestic spaces. The compositions were both creative and innovative, such as placing the rug from the floor onto a bench, practical, such as placing a rag rug in front of the dishwashing table, and traditional, such as placing rag rugs attached to each other. Rag rugs have been combined with a various range of interior design styles, for example, interior styles drawing inspiration from Japan and antiquities. Rag rugs have been also used for other purposes, other than covering the floor, for example as tablecloth. The Avotakka magazine dealt with rag rugs from the following perspectives: rag rug as an article of utility and decoration, the manufacturing, purchase and care of rag rugs and the historical and cultural status of the rag rug. The research showed that the rag rug is a versatile and respected household textile, that hasn't lost its status as a credible interior element during the research period.</p>		
Avainsanat - Nyckelord räsymatto, suomalainen sisustus, sisustuslehti, sisällönanalyysi, kuva-analyysi		
Keywords rag rug, finnish interior, interior design magazine, content analysis, picture analysis		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsinki University Library – Helda / E-thesis (theses)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Sisällys

1	JOHDANTO.....	1
2	MATTO SISUSTUSTEKSTIILINÄ.....	3
	2.1 Mikä on matto?.....	3
	2.2 Matto pohjoismaisessa sisustuksessa.....	4
3	RIEPUKUDONNAISET JA RÄSYMATOT.....	5
	3.1 Riepukudonnaiset	5
	3.1.1 Riepukudonnaisten käyttö.....	5
	3.1.2 Riepukudonnaisten materiaalit ja valmistus	6
	3.2 Räsymatot.....	7
	3.2.1 Räsymattojen esiintyvyys ja käyttö.....	8
	3.2.2 Räsymattojen materiaalit	9
	3.2.3 Räsymattojen valmistus ja ulkonäkö.....	10
	3.3 Räsymaton määrittely tässä tutkimuksessa.....	12
4	SUOMALAINEN ASUMINEN JA SISUSTAMINEN 1960-LUVULTA 2010-LUVULLE	14
	4.1 1960–70-luku.....	14
	4.2 1980–1990-luku.....	17
	4.3 2000–2010-luku.....	18
	4.4 Avotakka-sisustuslehti.....	19
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	22
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	23
	6.1 Tutkimusstrategiana historiantutkimus.....	23
	6.2 Tutkimusaineisto	23
	6.3 Tutkimusmenetelmä	26
	6.3.1 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.....	27
	6.3.2 Kuvallisen aineiston sisällönanalyysi	28
7	TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TULKINTAA	31
	7.1 Monenlaisia räsymattoja.....	31
	7.1.1 Väritys.....	31
	7.1.2 Värit eri vuosikymmeninä.....	32
	7.1.3 Muoto ja koko	35
	7.1.4 Kuviointi ja sommittelu	36

7.2	Monipuolinen räsymatto.....	41
7.2.1	Tila, paikka ja sommittelu tilassa.....	42
7.2.2	Käyttötarkoitus.....	45
7.2.3	Maton vuorovaikutus muun sisustuksen kanssa	47
7.3	Räsymatto Avotakan teksteissä	49
7.3.1	Räsymatto käyttö- ja sisustusesineenä	50
7.3.2	Räsymaton valmistus, hankinta ja hoito	55
7.3.3	Räsymaton historiallinen ja kulttuurinen asema	59
7.4	Yhteenveto tuloksista	63
8	LUOTETTAVUUS	66
9	POHDINTAA.....	69
	LÄHTEET.....	73
	LIITTEET	78

1 Johdanto

Räsymatto on satoja vuosia vanha tekstiili, mutta ajan kulusta huolimatta räsymatto pitää edelleen paikkansa suomalaisissa kodeissa ja on osa suomalaisten kotien sisustusta. Ennen jokaisessa tuvassa oli kangaspuut, joissa syntyi räsymattoja oman kodin tarpeisiin. Kangaspuita on enää harvoissa kodeissa, mutta räsymatto on yhä ajankohtainen ja käytökelpoinen nykyajan sisustustekstiili. Kaikessa yksinkertaisuudessaan räsymatto on nerokas tuote, käyttökelvottomien tekstiilien viimeinen sijoituspaikka, joissa tekstiileistä leikatut kuteet yhdessä loimilankojen kanssa muodostavat vielä käytännöllisen ja kauniin tekstiilin, joka kestää hyvin tehtynä vuosia.

Räsymaton kudontakursseille on viime vuosina ollut tunkua jonoksi asti, ja osa nuoresta sukupolvesta haluaa oppia tämän vanhan käsityötekniikan ja kutoa omannäköisensä räsymaton. Räsymaton kutominen on Suomen aineetonta kulttuuriperintöä, ja se on Unescon aineettoman kulttuuriperinnön yleissopimuksella suojeltu (Elävä Perintö, 2019). Vaikka me Suomessa ajattelemme räsymaton olevan perisuomalainen tekstiili, on räsyistä tehty mattoja ympäri maailmaa eri kulttuureissa, tekotapa vain hieman vaihtelee (Lockwood, 2010, 3).

Räsymatot ovat yksi vanhimmista, suosituimmista ja vähiten dokumentoiduista lattiamattoista. Räsymattoja ei ole tutkittu laajasti Pohjois-Euroopassa, eikä Suomessa tai Ruotsissa ole tehty kuin muutama tutkimus niistä, vaikka räsymatot ovat täällä merkittävien lattiapäällyste. Räsymattojen ei katsota olevan osa kansantaidetta, eikä niitä ole huomioitu Suomessa tai Ruotsissa tehdyissä kansantaiteen tutkimuksissa. Räsymatoista on ajateltu, että ne ovat niin yleisiä ja arkisia, että ne eivät ole perusteellisen tutkimisen arvoisia. (Lockwood, 2010, 3–4.) Suomessa räsymattoja on tutkinut professori ja kansantieteilijä Toini-Inkeri Kaukonen (1913–1994), joka teki kattavan tutkimuksen riepukudonnaisten ja perinteisten mattojen kulttuurihistoriallisesta taustasta, niiden maantieteellisestä ja sosiaalisesta levinneisyydestä sekä käytössä ja malleissa tapahtuneista muutoksista (Kaukonen, 1998). Yvonne Lockwood on tutkinut Yhdysvalloissa räsymattojen kudonnan yhteyttä suomalaisamerikkalaiseen kulttuuriin ja etnisyyteen (Lockwood, 2010).

Pro gradu-tutkielmissa räsymattoja on tutkittu aikaisemmin kotitaloustieteessä ja käsityötieteessä. Vuonna 2007 Krista Niiniharju teki kotitaloustieteessä pro gradu-tutkielman räsymaton merkityksistä suomalaisissa 1960–1970-luvun taitteen kodeissa. Tutkimus selvitti, mitkä tekijät selittävät räsymattojen suosiota muodin suuntauksista huolimatta ja mikä on ollut räsymattojen merkitys kodin tuntuun. Räsymattojen merkitykset liittyivät kirjoittajien arvoihin, tarpeisiin ja intresseihin. Räsymatto on merkittävä muistoesine ja sen omistaminen heijasti perinteisiä suomalaisia arvoja, kuten vaatimattomuutta ja säästäväisyyttä. Räsymatot symboloivat pysyvyyttä ja loivat sen vuoksi aidon kodin tunnetta. (Niiniharju, 2007, 1, 7, 24–32, 65–68.) Käsityötieteessä Johanna Autio teki vuonna 2012 pro gradu-tutkielman Eija Rasinmäen suunnittelemissa räsymatoista vuosina 1970–2011. Tavoitteena oli saada selville, millainen Suomessa kudottujen mattojen syntyprosessi oli ja kuinka mattojen olemus on muuttunut vuosien varrella sekä mitkä tekijät ovat vaikuttaneet siihen. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että Rasinmäen mattomallit olivat muuttuneet huomattavasti tutkittavana aikajaksona. Markkinat ja talous olivat pääsyy mattojen mallien muutoksiin. Ne vaikuttivat suunnitteluun ja muokkasivat asiakkaiden toiveita. Perinteestä muodostui Rasinmäen matoille brändi. (Autio, 2012, 15–16, 78–111.)

Edellä mainituista tutkimuksista huolimatta räsymatosta tarvitaan edelleen lisää tutkimusta, ja siihen yritän vastata omalla pro gradu -tutkielmallani. Tutkimukseni syntyi kiinnostuksesta sisustukseen, kudontaan ja erityisesti kudottuihin räsymattoihin. Minua kiinnostaa räsymatto sen perinteikkyyden, kierrätyshenkisyiden, yksinkertaisuuden ja arkiisuuden vuoksi. Tässä tutkielmassa tutkin räsymaton käyttöä ja ulkonäköä Avotakka-sisustuslehdessä esitellyissä sisustuksissa vuosina 1967–2018, sekä sitä kuinka lehti on käsitellyt mattoa kirjoituksissaan. Minua kiinnostaa selvittää minkälaisena räsymatto näytetään sisustuslehden näkökulmasta. Avotakassa esitellään koteja, joiden sisustukseen on panostettu ja joiden asukkaat ovat oletettavasti kiinnostuneita sisustamisesta. Lehden omissa rakennetuissa sisustuksissa esitellään ajankohtaisia sisustuksen trendejä ja lehti on kirjoituksillaan mielipidevaikuttaja sisustamisen maailmassa. Näin ollen tutkimukseni tuo uutta tietoa räsymaton asemasta sisustuksellisenä esineenä vaihtuvien trendien keskellä kuuden vuosikymmenen aikana. Tutkimukseni luo tietoa tämän perinteisen tekstiilin sopeutumisesta erilaisiin sisustuksen trendeihin, sen ulkonäöstä ja käytöstä vuosien 1967–2018 aikana, sekä tuo näkyväksi Avotakan luomaa kuvaa räsymatosta niin lehden kuvissa kuin teksteissä.

2 Matto sisustustekstiilinä

Matot kuuluvat verhojen, peitteiden ja päällisten, koristetekstiilien ja pöytätekstiilien ohella sisustustekstiileihin (Honkanen & Asikainen, 1970, 9). Kärnä-Behm (2011) määrittelee sisustustekstiilin tuotteeksi tai artefaktiksi, joka on tekstiilimateriaaleista valmistettu, jota käytetään julkisessa tai yksityisessä tilassa ja jolla on sekä funktionaalinen että esteettinen tehtävä.

Sisustustekstiilin tehtävänä on tuoda tilaan mukavuutta, antaa suojaa auringolta, luoda yksityisyyttä, suojata äärimmäisiltä lämpötiloilta ja eristää ääntä. Sisustustekstiilit ovat miellyttävän tuntuista kosketettaessa, helposti siirrettäviä ja muokattavia. Tekstiilit tuovat tilaan muista materiaaleista poikkeavaa kauneutta ja yksilöllisyyttä. Sisustustekstiilit yhdistävät ihmisiä, huonekaluja ja arkkitehtuuria. Matot ja muut lattioihin ja seiniin kiinnitetyt tekstiilit mukailevat tilan arkkitehtuuria, kangasverhoilu mukautuu huonekaluun jossa se on, ja samalla yhdistyy vaatteisiimme. Sisustustekstiilit voivat olla yhtenäistävä tekijä huoneen sisällä tai huoneiden välillä. (Faulkner & Nissen, 1994, 406–407.)

2.1 Mikä on matto?

Mattoja voidaan valmistaa lukemattomilla eri käsityötekniikoilla, mm. kutomalla, virkkaamalla, huovuttamalla, tuftaamalla, letittämällä tai neulomalla. Mattoa pidetään egyptiläisten, kiinalaisten, mayaintiaanien ja muiden varhaisten kulttuurien keksintönä. Vanhin säilynyt ja löydetty matto on Altai-vuoristosta Etelä-Siperiasta 2000 ennen ajanlaskun alkua. Matto oli tehty villasta, ja se oli asetettu Altain prinssin hautaan. (Felcher, 1975, 13, 15, 61, 141, 161, 175; Harris, 1993, 28.) Matot, kuten moni muu esine, on saanut alkunsa tarpeesta. Paimentolaisheimot tarvitsivat suojaa kylmiltä maalatioilta teltoissaan. Muun muassa intiaaniheimot Amerikassa tekivät lampaanvillasta yksinkertaisia mattoja luonnollisissa mustan, ruskean ja valkoisen sävyissä. Alun perin mattojen teon syy on ollut hyvin käytännöllinen, ja mattojen taiteellisuuteen ja näyttävyyteen on alettu panostamaan vasta myöhemmin. (Felcher, 1975, 13–14.)

Matto mielletään yleensä lattialla käytettäväksi sisustustekstiiliksi. Kielitoimiston sanakirja määrittelee maton ”tavallisesti lattian peitteenä tai sisustustekstiilinä käytettävä ku-

donnainen” (Kielitoimiston sanakirja, 2019). Mattoa ei siis välttämättä aina pidetä lattialla, vaikka se onkin sille tavallisin sijoituspaikka. Etenkin käsintehtyjä omaleimaisia mattoja käytetään myös seinien koristeena (Yeager & Teter-Justice, 2000, 371).

2.2 Matto pohjoismaisessa sisustuksessa

Nykyään mattojen käyttö on melko itsestään selvä osa sisustamista, mattoja käytetään useimmissa huoneissa ja niitä on olemassa erilaisiin tarpeisiin. Matot, kuten muut sisustustekstiilit, tuovat tilaan mukavuutta, esteettisyyttä, lämpöä ja kodikkuutta, ja ne eristävät ääntä. Mattojen käyttö Pohjoismaissa on silti aika nuori ilmiö, sillä mattoja on käytetty kodeissa vasta noin 150 vuoden ajan. Ennen mattoja lattioita oli koristeltu juhlallisuuksia varten hiekalla, kuusenhavuilla, lehdillä tai oljilla. 1800-luvun puolivälissä mattojen käyttö yleistyi. Kodeissa kudottiin yksinkertaisia räsymattoja ja käytävämattoja, joissa oli usein kuteena räsyä, olkia tai kaisloja. 1800- ja 1900-luvun vaihteessa tulivat muotiin ryijy- ja nukkamatot sekä pujotustekniikoilla valmistetut matot, ja silloin mattoja alettiin valmistaa myös teollisesti. Pohjoismaissa mattojen käyttö ja niiden muunnelmat lisääntyivät 1920–1940-luvuilla. Tavallinen kansa käytti kodeissaan yksinkertaisia mattoja pitkälle 1940-luvulle asti. Säätyläiskodeissa nähtiin kalliita mattoja, kuten nukka- ja pujotusmattoja sekä ulkomailta tehtyjä itämaisia mattoja. 1950- ja 60-luvulla oli yleistä käyttää teollisesti kudottuja ja halpoja tuontimattoja. 60-luvun loppupuolella kokolattiamatot nousivat trendiksi niin kodeissa kuin toimistoissakin mutta niiden suosio oli lyhyt. 1990-luvun alussa puista lattiapintaa haluttiin tuoda enemmän esiin, ja huoneita koristi usein räsymatto pastellisävyineen ja pehmeine värisiirtymineen. (Eldin & Lundberg, 1991, 8–9.)

3 Riepukudonnaiset ja räsymatot

Riepu- tai räsykudonnainen on satoja vuosia vanha tekstiili, jonka synty juontaa juurensa entisajan säästäväisyyteen ja omavaraisuuteen, jolloin kaikki käyttökelpoiset ainekset hyödynnettiin huolella. Tekstiilejä arvostettiin, sillä niiden tekemisen eteen oli nähty paljon vaivaa. (Kaukonen, 1998, 13, 19.) Patjan päällä käytettyjä riepukudosalusia voi pitää räsymaton edeltäjänä (Rajala, 2007, 14). Käsittelen riepukudonnaisen historiaa osana räsymaton historiaa, sillä näen räsymattojen käyttöönoton luonnollisena jatkumona riepukudonnaisten käytölle. Riepukudonnaiset ja räsymatot ovat käytännössä samalla tekniikalla ja samoista materiaaleista valmistettuja tekstiilejä, niissä käytettävän kuteen leveys ja niiden käyttökohteet vain vaihtelevat.

3.1 Riepukudonnaiset

Räsy- eli riepukudos on kangaspuissa kudottu tekstiili, jonka kuteena on käytetty kangaskaitaletta. Riepukudonnaisen tarkkaa keksimisajankohtaa ei tiedetä. Alun perin riepukudonnaisille luonteenomaista on ollut vanhojen vaatteiden hyödyntäminen kuteiksi, eli riepukudonnaisissa on toteutunut materiaalin kierrätys. (Kaukonen, 1998, 13.) Riepukudonnaisia tiedetään olleen 1700-luvulla Japanissa, Englannissa, Ruotsissa, Suomessa ja Yhdysvalloissa (Lockwood, 2010, 3).

3.1.1 Riepukudonnaisten käyttö

Ennen kuin riepukudonnaisia alettiin käyttää lattialla mattoina, valmistettiin niitä vuodevaatteiksi (Kaukonen, 1998, 19; Klemola, 1979, 10). Säätyläiskodeissa käytettiin jo keskiajalla pellavalakanoita, mutta talonpoikaiskodeissa, torppareilla ja työväestöllä vuodevaatteina toimivat riepukudosaluset ja -peitot. Talonpoikaiskodeissa vuodevaatteiden valmistaminen oli tärkeämpää kuin mattojen, sillä vuodevaatteet olivat puvuston ohella talonpoikaiskotien tärkeimmät tekstiilit. Sängyissä patjoina toimivat oljet tai olkipatjat, ja näiden päällä riepukudosaluset olivat käytännöllisempiä, sillä alusten läpi oljet eivät päässeet pistelemään. Riepukudosalustoja kutsuttiin ”nukereiksi”, Karjalassa paikoin ”poppanaksi”. Nukereita käytettiin myös kuormien peittoina ja lämmittämässä hevuskärryn ajajan polvia. Nukerit kudottiin räsymaton tapaan, mutta ohuemmasta kuteesta. (Kaukonen, 1998, 20–22, 26, 30.)

Riepusalustojen lisäksi riepukudonnaisia kudottiin hevosloimiksi, päiväpeitteiksi, keinutuolimatoiksi ja vaatteiksi. Etenkin Karjalassa riepukudoksesta valmistettiin hevosloimia, ja nimitys *poppana* tulee venäjänkielisestä sanasta *popon*, joka tarkoittaa hevoslointa. Hevosloimiin käytetty kude oli tummempaa ja paksumpaa kuin muissa riepukudonnaisissa. Karjalan kannaksella ja Raja-Karjalassa oli tapana kutoa poppanoita päiväpeitteiksi ja harvakseltaan nukittaa niitä värillisillä tilkuilla. Nukitettuja poppanoita käytettiin myös rekipeittoina. Suomen Raja-Karjalassa riepukudoksia käytettiin lisäksi vaatteiden valmistukseen uusien kankaiden säästämiseksi. Riepukudokankaasta kudottiin värikkään raidallista, ja siitä ommeltiin naisille arkihameita ja miehille työtakkeja. (Kaukonen, 1998, 29–32.)

3.1.2 Riepukudonnaisten materiaalit ja valmistus

Suomessa riepukudonnaisiin sopivaa materiaalia syntyi naisten ja miesten kuluneista pellavaisista ja puuvillaisista arki- ja liinavaatteista, sillä ne eivät kestäneet erityisen hyvin voimakkaita tuhkalipeäpesuja. 1860–1880-luvuille asti pellavariepuja käytettiin paperiteollisuudessa paperin raaka-aineena, mutta kun paperia alettiin valmistaa puumassasta, jäi vaatejätettä enemmän käytettäväksi riepukudonnaisiin. (Kaukonen, 1998, 20.)

Puuvilla- ja pellavakankaista leikattiin noin yhden sentin levyistä kudetta, paksuista kankaista noin puolen sentin levyistä kaitalettia. Riepukudosalustojen ja -peittojen loimena käytettiin kotipelloilla kasvatettua käsinkehrättyä ja kerrattua rohdinpellavaa tai hampua. Pellavanviljelyn vähentyessä nukerien loimina alettiin käyttää puuvillaista kalalankaa. Nukerit ja peitteet valmistettiin kahden kankaan leveydestä eli kankaat ommeltiin yhteen reunoista. Yleensä riepukudosalustojen ja -peitteiden pituus oli noin 180 senttiä, kaksimetrisiäkin kudottiin. Leveys vaihteli 110:stä 150 senttiin. Tavallisin sidos nukereissa oli palttina, mutta myös tasatoimikkaalla kudottuja nukereita on tehty. Nukerit olivat joko valkoisia, raidallisia tai tummista kankaista kudottuja. Valkoisia nukereita pidettiin etenkin Länsi- ja Pohjois-Suomessa arvokkaimpina, ja niitä käytti isäntäväki vuoteissaan. Raidalliset ja tummat nukerit kuuluivat lasten ja palvelusväen vuoteisiin. Riepukudosalusia kudottiin vielä 1950- ja 60-luvuilla, ja niitä on löydetty käytöstä vielä 1970-luvulla. Vähitellen niiden käyttö väheni, kun tehdastekoinen puuvillainen lakana kangas halpeni. Riepukudosalustoja oli myös hankala pestä, ja niiden nukkainen pinta kulutti uudenaikaisia ohuempia yöpaitoja. (Kaukonen, 1998, 22–29.)

3.2 Räsymatot

Räsymatto on yleensä kangaspuissa kudottu, mutta se voi olla myös ommeltu, palmikoitu tai virkattu matto. Suomessa yleisin käsityötekniikka räsymattojen valmistamiseen on ollut kangaspuissa kudonta. Materiaalina on käytetty kangassuikaletta, yleensä vanhasta vaatteesta leikattua, kuten riepukudonnaisissa. Räsymattojen tarkoitus on ollut koristaa huonetta, suojella lattioita ja estää lattiavetoa. Mattoa on kutsuttu Suomessa erilaisilla nimillä alueesta riippuen, mm. *riepumatto*, *räsymatto*, *rättimatto*, *trasumatto*, *leikkelysmatto* ja *lattiatakki* nimityksiä on käytetty. (Kaukonen, 1998, 13, 37, 69–73.) Yleisimmät näistä lienevät *riepumatto* ja *räsymatto*. Itse käytän tässä tutkimuksessa nimeä *räsymatto* koska se on minulle tutuin nimitys.

Suomen ja Ruotsin räsymattohistoria on hyvin samanlainen. Tarkkaan ei tiedetä, mistä riepukudonnaiset ovat levinneet Suomeen ja Ruotsiin. Kaukonen pohtii, kuinka on hyvin mahdollista, että Ruotsiin riepukudonnaiset ovat levinneet Suomen puolelta, vaikka usein monet kulttuuriset vaikutteet ovat levinneet Ruotsista Suomeen. Ruotsi on lännessä rajana laadukkaalle ja arvostetulle räsymattojen kudonnalle. Norjassa on jonkin verran kudottu räsymattoja, mutta niiden arvostus ei ole ollut kovin suurta. Venäjän Karjalassa, Inkerissä, Virossa, Latviassa ja Liettuassa riepukudonnaisten ja räsymattojen kudonta on ollut aktiivista. Myös Saksassa ja muissa Keski- ja Etelä-Euroopan maissa on kudottu räsymattoja. On selvitetty, että 1600-luvulla Lontoossa ja Pariisissa on kudottu räsymattoja myyntiin, mutta ne eivät olleet erityisen arvostettuja ja ne miellettiin köyhän väestön matoiksi. (Kaukonen, 1998, 109–120.)

Englannissa tunnetaan maton valmistus räsyistä, mutta valmistustekniikka on hyvin erilainen eikä valmistuksessa käytetä kangaspuita. Yhdysvalloissa keksittiin 1800-luvulla mattojen yleistyessä valmistaa räsymattoja harvaan pellavakankaaseen vetämällä räsyjä koukulla kankaan läpi muodostaen räsyistä lenkkejä. Samantapaista tekniikkaa käytettiin myös Englannissa, jossa mattoja kutsuttiin nimellä ”hooky mats”. (Hinchcliffe & Jeffs, 1978, 16–17; Kaukonen, 1998, 110.) Tänä päivänä räsymattoja käytetään monissa kulttuureissa, esimerkiksi Suomessa, Ruotsissa, Norjassa, Turkissa, Intiassa, Etelä-Afrikassa ja Yhdysvalloissa. (Lockwood, 2010, 3.)

3.2.1 Räsymattojen esiintyvyys ja käyttö

1700-luvulla Ruotsi-Suomen säätyläiskodeissa lattiamatot olivat harvinaisia. Suomessa vanhin maininta räsymatosta on vuodelta 1798, Dragsfjärdin pitäjältä talonomistaja J.A. Petersenin perukirjasta. (Kaukonen, 1998, 37.) Matosta tiedetään, että siinä oli käytetty sinisiä ja keltaisia kuteita (Lindberg & Wiktorsson, 1996, 71). 1800-luvun alussa Turun säätyläiskodeissa käytettiin räsymattoja käytävämattoina, mutta talonpoikaiskodeissa lattiamattoja ei vielä tunnettu. Talonpoikaiskodeissa lattiamattojen käyttö yleistyi 1800-luvun viimeisillä vuosikymmenillä, ensin Etelä-Suomessa ja myöhemmin Itä-Suomessa, paikoin vasta 1900-luvun puolella. (Kaukonen, 1998, 37–39.) Ruotsissa kehitys oli samantapainen, ja talonpoikaiskodeissa räsymattoja alettiin käyttää 1860-luvun jälkeen (Lindberg & Wiktorsson, 1996, 73).

Suomessa elintaso nousi 1800-luvun lopulla mm. metsien arvon nousun johdosta ja se vaikutti talonpoikaiskotien sisustukseen. Kuten edellä mainitsin, paperia alettiin valmistaa puusta 1800-luvun lopulla, eikä lumppuja enää kerätty paperinvalmistukseen. Myös tämä kehitys vaikutti siihen, että räsymatot yleistyivät, sillä kudetarpeita oli käytettävissä enemmän kuin ennen. Maalaistaloissa riepumattojen tekotapaa ei tarvinnut erikseen opetella, sillä kudontatekniikka ja materiaalit olivat samat kuin tutuissa riepukudosalusissa. (Kaukonen, 1998, 40.) Räsymattojen levinneisyyteen Suomessa vaikutti se, kuinka vauras alue oli. Varsinais-Suomessa ja Hämeessä räsymatot tulivat aikaisemmin talonpoikaiskotien lattioille alueen kuninkaankartanoiden ansioista, mutta Pohjois-Savossa räsymatot yleistyivät vasta 1920–30-luvuilla. (Aydemir, Opas & Aalto, 2012, 13–14.)

Räsymattoja käytettiin aluksi vain kamareissa. Kamareihin levitettäessä räsymatot asetettiin yleensä 20–40 cm:n etäisyydelle toisistaan, riippuen huoneen koosta ja mattojen määrästä, tavallisesti huoneen pitkittäissuuntaan. Kellä oli varaa omistaa paljon mattoja, saattoi peittää lattian ”umpimattoon”. Etenkin läntisessä Suomessa ja Peräpohjolassa oli tavallista 1900-luvun alussa peittää talvella lattiat umpimattoon, eli asettaa räsymatot hie-man reunoistaan päällekkäin. Näin estettiin lattiavetoa ja joskus lattialle ladottiin kaksikin mattokerrosta päällekkäin. Maalaistaloissa mattoja pidettiin tuvissa vain pyhinä, sillä tupa oli paikka monelle muulle askareelle ja matot olisivat helposti likaantuneet. (Kaukonen, 1998, 39, 41–43, 48.)

Tuvisissa matot asetettiin kulkemaan ovelta perälle päin, noin 30–40 cm välein. Mattoja aseteltiin myös vinottain paljon käytetyille kulkureiteille. Vinosti asetellut matot ovat olleet kuluneempia kuin muut matot ja suojelleet parempikuntoisia mattoja. Myös hyvin omintakeisia tapoja asetella räsymattoja tupaan on ollut. Varsinais-Suomen Kustavissa oli tapana juhannuksena levittää räsymatot vain tuvan reunoille, ja keskelle muodostaa katajan oksista jokin kuvio, esimerkiksi sydän ja sen ympärille pienempiä kuvioita. Tällöin tuvassa sai kävellä ainoastaan mattoja pitkin. (Kaukonen, 1998, 48, 52.) Koillismaalla mattoja arvostettiin jopa niin paljon, että kesällä pirtti saatettiin laittaa juhkakuntoon ja lattialle levittää uusimmat räsymatot, mutta pirttiä käytettiin vain vierashuoneena ja asukkaat itse majailivat tallissa (Rajala, 2007, 16).

Mary Olki ehdotti vuonna 1953 ilmestyneessä kirjassaan *Uusia riepumattoja*, että vaaleasävyinen riepukudos sopisi myös seinävaatteeksi, jos sen kutoo tavallista ohuempista kuteista (Olki, 1953, 13).

3.2.2 Räsymattojen materiaalit

Kuteita räsymattoihin saatiin siis pääasiassa kuluneista puuvilla- ja pellavavaatteista, mutta myös puolivillaisia vaatteita leikattiin kuteeksi. Yhtenä kudemateriaalina käytettiin kangassäkkejä, joissa tuotiin kyläkauppoihin jauhoja ja ryynejä. Kangassäkkejä värjättiin ja käytettiin maton raitojen kuteena. Forssan ja Tampereen lähiseudun emännät ostivat tekstiilitehtaiden myymälöistä pakanpäitä ja sekundakangaspaloja matonkuteen materiaaliksi. Kuteiksi leikattiin myös vanhoja ja rikkinäisiä kalaverkkoja ja nuottia. Verkkokude ei sopinut ainoaksi kuteeksi mattoon, ja sen vuoksi sitä kudottiin yhdessä kangaskuteen kanssa. Verkkokude teki mattoon nukkaisen pinnan ja verkkokuteiset matot eivät olleet yhtä tukevia kuin riepukuteiset. (Kaukonen, 1998, 52, 54–56.) Ahvenanmaalla maton värikkäisiin raitoihin saatettiin käyttää myös villalankoja, koska niitä oli helpompi värjätä kuin räsykuteita, jotka harvoin olivat värikkäitä (Lindberg & Wiktorsson, 1996, 11).

Kuteet valmistettiin pesemällä kangas tarvittaessa, poistamalla saumat ja leikkaamalla kankaan hauraimmat kohdat pois. Matonkuteiden leikkaaminen oli aikaa vievää ja pölyistä työtä, ja sen vuoksi kuteiden leikkaamiseksi järjestettiin kesäisin ulkona pieniä tal-

koita naisten kesken. Huolellinen kuteiden leikkaaminen oli tärkeää, sillä se vaikutti maton ulkonäköön. Ohuehkot kankaat leikattiin noin 1,5 cm:n levyisiksi ja paksummat kankaat kapeammiksi nauhoiksi. Lankasuoraan repeytyviä tiiviitä kankaita myös revittiin kuteeksi. Valmiit kuteet kerittiin tiiviille kerille, ja lajiteltiin pitäen mielessä pellava-, puuvilla- ja puolivillaisten kuteiden jakautuminen tasaisesti mattoon, jotta matto pysyisi tasalevyisenä. Kude kieputettiin kotona vuollun mattopäreen ympärille, joka oli noin 50-60 cm pitkä sukkulan sijasta käytettävä väline. (Kaukonen, 1998, 53–54, 58.)

Räsymattojen loimena käytettiin kotona kehrättyä, kaksin- tai kolminkertaiseksi kerrattua pellavarohdinlankaa. Loimilankana käytettiin myös 12- tai 15-säikeistä puuvillaista kalalankaa. (Kaukonen, 1998, 56.) Kalalankaa alettiin käyttää 1910-luvulta eteenpäin (Honka-Hallila, 2011, 138). Lisäksi loimena saatettiin käyttää pellavaista purjeompelulankaa, joka oli vetolujuudeltaan vahvempaa kuin kalalanka. Purjeompelulangan huono puoli oli, että siitä lähti ensimmäisessä vesipesussa ruskeaa väriä, joka värjäsi vaalean maton. Loimen tiheys oli yleensä 2 lankaa/cm, kuten tänä päivänäkin. (Kaukonen, 1998, 56.)

Sotavuosina ja sodanjälkeisenä pula-aikana langat, kankaat ja vaatteet olivat säännösteltyjä, ja vanhoja vaatteita käytettiin uusien vaatteiden ompeluun, ei matonkuteeksi. Kekseliäät kankurit ottivat käyttöön korvikekuteita ja -loimia, mm. paperinarun ja voipaperin. Kovakierteinen paperinaru sopi loimeksi ja kuteena pystyttiin käyttämään värjättyä voipaperia. Myös puuvilla- ja pellavasäkkejä purettiin loimilangoiksi. (Kaukonen, 1998, 60.)

3.2.3 Räsymattojen valmistus ja ulkonäkö

Kansanomaiset räsymatot on kudottu palttinalla, eli yksinkertaisimmalla sidoksella. Myöhemmin on suosittu tiivistä palttinarakenteista ripsiä, jossa kude peittää loimen lähes kokonaan. (Kaukonen, 1998, 61.) Palttinan kutomiseen tarvitsee vain kaksi polkusta ja kaksi niisivartta. Palttinarakenteinen ripsi on sama kuin tavallinen palttina, mutta siinä kude lyödään niin tiukasti, että loimilangat peittyvät. (Hassi & Mäki, 2013, 20.) Räsymattojen mallit ja niihin käytettävät materiaalit eivät aina ole olleet samat, vaan mattojen värit, kuviot, raidoitukset ja materiaalit ovat vaihdelleet aikojen saatossa. Sen näkee, kun selailee räsymattojen ohjekirjoja eri vuosikymmeniltä. Esimerkiksi Olki kuvailee vuonna 1953 ilmestyneessä kirjassaan kuinka ennen sotaa tehdyt mattomallit eivät olleet enää

viisikymmentäluvulla ajankohtaisia ja kuinka trikoo oli yleistynyt kudemateriaalina. (Olki, 1953, 5, 10–11.) Vuonna 1980 ilmestynyt *Raanu- ja mattokirja* puolestaan tarjoaa ainoastaan raidallisten räsymattojen kudontaohjeita (Pölkky-Pieskä, 1980, 35–92).

Kansanomaiset riepumatot olivat aluksi sekaraitaisia, niihin kudottiin mitä milloinkin sattui olemaan kuteeksi, eikä värisommittelussa oltu tarkkoja. Myöhemmin yleistyi raidoituksen sommittelun periaate ”kyynära pohjaa, kortteli raitaa”. (Kaukonen, 1998, 61.) Se tarkoittaa, että mattoihin on kudottu 14,5 cm leveä raitaryhmä ja kyynärpään ja keskisorren välisen etäisyyden verran pohjaa, eli n. 45 cm, hieman riippuen kutojan koosta. Mattomallien muotisuuntausten mukana räsymattojen ”pohjat”, jotka olivat yleensä tasavärisiä, lyhenivät. Satakunnassa Ulvilassa ja Laviassa tavoitteena oli kutoa puolen kyynärän (n. 22,5 cm) raitaryhmät. Varsinais-Suomessa Loimaalla isojen maalaistalojen saleihin kudottiin räsymattoja, joissa pohjat olivat kaksi kyynärää (n. 90 cm) ja raidat kyynärän pituisia (n. 45 cm). Räsymattojen raitoihin yritettiin saada värillistä kudetta, ja kuteita värjättiin joko kaupan väreillä tai kasviväreillä. Karjalan kannaksella kuteita värjättiin mm. sipulin- ja lepänkuorilla, sammalilla ja jäkälällä. Suosittuja värejä raidoissa olivat musta, punainen, valkoinen, keltainen ja vihreä. Raidat kudottiin joko symmetrisiksi tai epäsymmetrisiksi. Symmetristen raitojen keskellä oli yleensä musta raita, niin kuin myös raitaryhmien reunoilla. Eri puolella Suomea on ollut yleistä, että kesällä on käytetty vaaleansävyisiä kesämattoja ja talvella tummansävyisiä talvimattoja. (Kaukonen, 1998, 52, 61–62.)

Manner-Suomessa ei ole yksityisillä taloilla ollut omia räsymattomalleja, mutta sen sijaan Ahvenanmaalla on yksityisissä maalaistaloissa ollut omia räsymattojen väri- ja raitamalleja (Kaukonen, 1998, 62–63). Suomalaiset ja ruotsalaiset räsymatot olivat 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa samankaltaisia rakenteeltaan ja materiaaleiltaan (Lockwood, 2010, 4). Kirjassa *Kudomme suomalaisia mattoja* (1979) Klemola väittää, että mattojen poikkiraidoitus johtui kustavilaisista tyylivaikutteista, joita Suomessa oli omaksuttu 1800-luvulla (Klemola, 1979, 28). Ehkä räsymattojen ulkonäköön vaikuttivat vahvasti saatavilla olevat materiaalit, mutta myös aikakauden yleinen tyyliuuntaus. Mahdollisesti säätyläiskodeissa tyyliuuntauksia oli mahdollista seurata vahvemmin, ja mattoihin käytettävää kudetta oli enemmän varakkaimmissa perheissä.

Räsymatot olivat alun perin noin 50–60 cm leveitä, ja ajan myötä Suomessa vakiintui räsymaton leveydeksi 5 korttelia, eli noin 70–75 cm. Tämä on luultavasti johtunut siitä, että hevospeitteen yhden kappaleen leveys on ollut 70–75 cm, ja ajan ja vaivan säästämiseksi hevospeitteitä on kudottu samaan loimeen kuin mattoja. (Kaukonen, 1998, 56, 58.)

1900-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä alettiin pitkien, kapeiden ja poikkiraitaisten mattojen lisäksi kutoa koristeellisempia ja isoja mattoja. Suosituiksi sidoksiksi nousivat toimikas ja siitä johdetut sidokset murtotoimikas, ristitoimikas ja taalainsidos. Ruusupolkusidosta eli ruusukasta käytettiin koristamaan mattojen raitoja. 1920-luvun lopulla ja 1930-luvun aikana kudottiin räsymattoja erilaisilla sidoksilla ja pujotuskuvioilla, mutta myös perinteisiä poikkiraitaisia mattoja. Näinä aikoina oli tavallista järjestää räsymatto-näyttelyitä ja -kilpailuja, joista etsittiin uusia vaikutteita räsymattojen kutomiseen. 1920-luvulla alettiin kutoa tai teettää ammattikutojilla koteihin isoja salien tai ruokasalien räsymattoja. 1930-luvulla funkkistyyli näkyi räsymatoissa, ja niihin tehtiin tyylin mukaisia pujotuskuvioita. 1950-luvulla koristeelliset sidokset ja pujotukset olivat räsymatoissa muotia, erityisesti ruusukassidos. (Kaukonen, 1998, 64-67; Olki, 1953, 14.) Viisikymmentäluvun jälkeen muoti muuttui, eikä pujotuskuvioiden enää nähty olevan luonteenomaisia räsymatoille. Isojen räsymattojen kudonta vähentyi niiden painavuuden takia. 1950- ja 1960-luvun läpi säilyi kuitenkin yksi räsymattoja yhdistävä piirre, nimittäin raitojen vapaa ja epäsymmetrinen sommittelu. 1950- ja 60-luvulla markkinoille ilmestyi myös yksivärisiä räsymattoja. 1970-luvulla syntyi räsymattobuumi, jolloin räsymattojen kudonta oli suosittua. Vielä 1970- ja 80-luvuilla järjestettiin räsymattokilpailuja, jotka osoittivat maton suosiota. 1980-luvulla asiantuntijat suosittelivat räsymatoissa käytettävän jälleen palttinasidosta tai palttinarakenteista ripsiä. Suosittiin rauhallisia mattopintoja ja koristeellisia sidoksia käytettiin yksivärisissä matoissa. 1990-luvulla suosituiksi nousivat jälleen perinteisemmät räsymatot, jotka olivat pitkänkapeita ja raidallisia. (Kaukonen, 1998, 13, 67–68.)

3.3 Räsymaton määrittely tässä tutkimuksessa

Räsymaton määrittelemisessä käytin apuna Toini-Inkeri Kaukosen (1998) tekemää määritelmää räsymatosta. Räsymatto on matto, joka on kudottu kangaspuissa ja jonka kuteena on käytetty kangaskaitaletta. Perinteisesti kuteena on hyödynnetty vanhoja vaatteita ja

näin räsymatossa toteutuu uusiokäyttö. Paikoitellen Suomessa on kudottu mattoja myös vanhoista kalaverkoista ja nuotista leikatuista kaitaleilla. Kaukonen kutsuu räsymatoiksi myös kangaskaitaleesta virkattuja ja palmikoituja pyöreitä tai soikeita mattoja. (Kaukonen, 1998, 13, 71–72.) Itse keskityn tässä tutkimuksessa ainoastaan räsymattoihin, jotka on kudottu käsityönä kangaspuissa tai kudottu teollisesti. Kudonta on Suomessa ollut yleisin tekniikka räsymaton valmistamiseen, ja halusin nimenomaan tutkia kangaspuissa kudottuja räsymattoja.

Yksi haastava tekijä räsymaton määrittelyssä on kuteena käytetty materiaali. Perinteisesti kuteena on siis hyödynnetty vanhaa, alkuperäiseen käyttökohteeseensa käyttökeltontta tekstiiliä, kuten vaatteita ja kalaverkkoja. Kude on ollut kangaskaitaletta. Räsymaton määritelmä on tähän päivään mennessä kuitenkin laajentunut, ja räsymatoiksi kutsutaan myös mattoja, joissa on käytetty uutta tekstiilimateriaalia muodossa, joka ei ole räsymatolle tyypillinen. Tällä tarkoitan eräänlaisesta punoksesta tai paksusta langasta valmistettuja ”räsymattoja”. Nykyään mattojen kuteena käytetään myös paljon ontelokudetta, joka on kapeaa, neulottua putkiloa. Ontelokudetta saatetaan käyttää yhdessä leikatun kangaskuteen kanssa. 1970-luvulla suosittuja mattoja olivat niin sanotut rahkamatot, ja nekin voitavallaan nähdä räsymattoina. Rahkamatto on matto, joka on kudottu huonekalukankaan reunasta leikatusta kapeasta soirosta (Styleroom, 2014). Lisäksi räsymattoja on saatettu kutoa nahka- tai muovikaitaleista, tai näitä materiaaleja on voitu yhdistää kangaskuteeseen.

Päädyin määrittelemään räsymaton melko laveasti, sisällyttäen määritelmään myös matot joita ei ole kudottu räsymatolle perinteisistä materiaaleista. Tähän päädyin siksi, koska en pysty kuvien perusteella sanomaan varmasti onko räsymatossa käytetty materiaali ”perinteistä”, eli kangassuikaletta, vai jotakin muuta. Räsymatto saattaa näyttää kuvassa kangaskuteiselta, mutta joukossa voi olla vaikka nahka- tai muovikaitaleita. Halusin myös huomioida tutkimuksessa räsymaton kehityksen. Materiaalit ja tekotavat kehittyvät, ja räsymattojen teollinen tuotanto on myös muuttanut räsymattoa. Myös räsymattojen kudontaa harrastavat kehittävät räsymattoperinnettä ja jättävät oman jälkensä räsymaton historiaan. Sen vuoksi päädyin venyttämään räsymaton perinteistä määritelmää, ja poikkesin Kaukosen tekemästä määritelmästä.

4 Suomalainen asuminen ja sisustaminen 1960-luvulta 2010-luvulle

Nykyään on selvää, että kodinsisustuksen tulee olla elävää ja muuttuvaa. Sisustus vaihtuu elämäntilanteiden myötä ja pienempiä muutoksia tehdään vuodenaikojen mukaan. Lisäksi ympäröivä yhteiskunta ja sen tapahtumat vaikuttavat kotiin. Tällainen suhtautuminen kotiin ja sisustamiseen on pidemmässä historiallisessa perspektiivissä uusi, sillä nykyaikaisen sisustamisen katsotaan alkaneen, kun yläluokka alkoi sisustaa kotejaan 1700-luvun lopulla. 1800-luvulla lisääntynyt kaupungistuminen, teollistuminen, vaurastuminen ja esinemaailman kasvaminen loivat kulutuskulttuurin, johon myös kodin sisustaminen kuuluu. (Sarantola-Weiss, 2011, 7–8.)

1960-luvulla, josta aloitan katsaukseni sisustamiseen ja asumiseen, kodinsisustaminen oli Suomessa uutta lähinnä työväenluokalle ja toisen maailmansodan jälkeen syntyneille suurille ikäluokille, jotka pääsivät 1960–70-luvulla sisustamaan ensimmäistä omaa kotiaan (Sarantola-Weiss, 2011, 18). 1960-luvulla alkaneen vahvan kaupungistumisen myötä asuminen on muuttunut yhä yksityisemmäksi. Monessa kodissa on pesukoneet, televisiot, kotiteatterit ja tietokoneet ja se on siirtänyt monia toimintoja julkisista tiloista koteihin. (Kokkonen & Lehtovuori, 2007, 10.)

4.1 1960–70-luku

1950-luvun lopulla muotiin tulleet kulmikkaat ja geometriset muodot näkyivät edelleen 1960-luvulla suunnitelluissa huonekaluissa. 1960-luvun alun huonekalut olivat muodoiltaan pelkistettyjä, suoralinjaisia ja matalahkoja ja materiaaleiltaan usein jalopuupintaisia. Sisustus oli yksinkertaista ja pelkistettyä, ja tyyliä kutsuttiin kuvataiteesta tutulla käsitteellä minimalismiksi. Op-taidesuuntaus, joka perustuu optisiin illuusioihin, toi mustavalkoisuuden sisustukseen. Suomessa alkoi muuttoliike maaseudulta kaupunkiin, ja kaupunkiin muuttaville ihmisille tarvittiin asuntoja. (Seppälä-Kavén, 2014, 59, 61, 72.) 1960-luvulla rakennettiin paljon suuria lähiöitä suurten kaupunkien laitamille. Yhteiskunnassa tapahtui rakennemuutos ja asunto ja asuminen oli merkittävä osa muutosprosessia. 1960-luvulla rakennetut kodit olivat aivan erilaisia kuin ennen sotaa tai juuri sen jälkeen rakennetut asunnot. 60-luvun uudenlaiset asunnot olivat helppoja sisustaa moderneilla huonekaluilla ja uudenaikainen esinekulttuuri sopi uusiin asuntoihin. (Huokuna, 2006,

83–85.) Kun vielä 1950-luvulla asuntoja rakennettiin erilaisten valistajien ohjeiden mukaan, 1960-luvulla asuminen ja sisustaminen tapahtuivat enemmän asukkaan ehdoilla (Huokuna, 2008, 165). Toisaalta Isotalo esittää, että rakentamisen suuri tarve tarkoitti standardoitumista ja automaatio sekä massatuotanto syrjäyttivät yksilöllisen valmistuksen. Kun kansainvälinen kauppa lisääntyi, kotien sisustukset muuttuivat yhä yhtenäisemmäksi. (Isotalo, 1999, 32–33.)

Muovi nousi suureen suosioon 1960-luvulla. Muovia ilmestyi paikkoihin, joissa sitä ei oltu ennen totuttu näkemään, kuten kodin keittiöihin ja kylpyhuoneisiin. Muovi oli helpposti muovailtavaa ja sitä pystyi värjäämään vuosikymmenelle ominaisiin väreihin. Muovista tuli tärkeä osa arkielämää ja sillä oli muodikkaan materiaalin status. Muodikkuuden lisäksi muovi oli myös käytännöllinen materiaali, ja sitä alettiin käyttää tekstiilien valmistuksessa. (Huokuna, 2006, 81–85.) Lisäksi lasikuitu oli uusi materiaali 1960-luvulla, ja sitä käytettiin mm. huonekaluissa. Suosittuja värejä 1960-luvun toisella puoliskolla uusissa materiaaleissa olivat punainen, oranssi, turkoosi ja aniliini. (Seppälä-Kavén, 2014, 60, 74.) Muovin suosioista huolimatta perinteiset materiaalit säilyttivät arvostuksensa. Värikkyyttä sisustukseen luotiin maaleilla, papereilla ja kankailla. (Huokuna, 2006, 96.)

Televisio oli uutuus 1960-luvun kodissa, ja se alkoi määrätä olohuoneen muuta sisustusta. Sisustus ja asuminen saivat inspiraatiota avaruudesta, ja se näkyi mm. avaruusalusten muotoisissa televisioissa ja metallinhohtoisissa verhoilukankaissa. (Seppälä-Kavén, 2014, 60, 72.) Muovi ja lasikuitu vapauttivat kalustemuotoilun, ja materiaalit mahdollistivat uusien värien ja muotojen käytön. Muovi- ja lasikuitutekniikan kehittyessä esimerkiksi yksijalkaiset pöydät ja tuolit olivat uutuus kalustemuotoilussa. (Sarantola-Weiss, 2003, 269; Sarantola-Weiss, 2008, 106.) Lattiapäällysteistä kokolattiamatto oli suosittu uutuus 1960-luvun lopulla (Seppälä-Kavén, 2014, 64).

1970-luvulla muuttoliike maalta kaupunkiin jatkui. Erityisesti nuoret perheet asettuivat asumaan kaupunkien lähiöihin. Omistusasuminen lisääntyi ja asumisväljyys suureni, kun perhekoko pieneni. Asumismukavuus kasvoi, kun lähiöiden kerrostaloissa uutuutena oli kylpyhuone, sisävesi ja parveke. Lisääntynyt huoneluku mahdollisti kodin eri toimintojen eriyttämisen. Nukkuminen rauhoitettiin makuuhuoneisiin, ja ne olivat lapsilla ja aikuisilla erilliset. 1970-luvun alkupuolella olohuone toimi enimmäkseen edustustilana, ja kodin elämä painottui keittiöön, jossa mm. ommeltiin ja tehtiin läksyjä. 70-lukua leimasi persoonallisuus, auktoriteettien kyseenalaistaminen, vanhoista tavoista irtaantuminen ja

oman elämäntavan löytäminen. Perinteiden rikkominen näkyi myös sisustamisessa, ja ihanteeksi tuli moninainen ja joustava sisustus niin materiaalien, värien kuin muotokielen suhteen. Kodinsisustukseen suositeltiin persoonallisia tee-se-itse ratkaisuja, jotka olivat rajoja rikkovia ja epäsovinnaisia. Tätä ajattelumaailmaa täydensivät vielä voimakkaat värit ja suurikuvioiset tekstiilit. Perinteisesti oli sisustettu niin, että yhdet kalusteet hankittiin isona sijoituksena koko elämän kestäviksi, mutta 1970-luvulla sisustamiseen alkoivat vaikuttaa muodin kierrot. Erityisesti nuorille markkinoitiin kalusteita, jotka oli valmistettu lastulevystä ja olivat helposti muunneltavissa eri sisustuksiin. Kotia ja kodinsisustamista ei nähty pysyvänä tilana vaan jatkuvasti muuttavana. Huonekaluista tuli nopeakiertoista kulutustavaraa, ja materiaaleina lastulevy ja vaahtomuovi olivat yleisiä. Väreistä suosittuja olivat ruskea, vihreä ja murrettut sävyt. (Sarantola-Weiss, 2008, 96–98, 100–104, 111–112.)

Toisaalta 1970-luku toi vastareaktion jatkuvaan kasvuun ja tekniikan ylistämiseen (Iso-talo, 1999, 33). 1970-luvulla energiakriisi hillitsi muovin käyttöä ja heijastui ajan muotoiluun. Kalustesuunnittelussa korostui taloudellisuus sekä ekologisuus ja puu oli jälleen suosittu materiaali. Huono taloustilanne johti säästämiseen ja rationaalisuuteen. (Huokuna, 2006, 97.) Kaatopaikat ja luonto alkoivat täyttyä muovista ja muovin epäekologisuuden herättiin. Muoviesineiden tuotekehittely tyrehtyi ja tilalle syntyi ekotrendi. Eri-tyisen paljon alettiin käyttää kotimaista mäntyä, josta valmistettiin hyllyjä, ruokakalustoja, sohvia ja jopa astioita. Maalais- ja talonpoikaisromantiikka tuli muotiin, ja lattioilla käytettiin räsymattoja. Myös seiniin hyödynnettiin mäntyä paneloimalla seinät männöllä ja lattioissa suosittiin puulautaa. Tekstiileissä käytettiin perinteisempiä kuoseja ja materiaaleja, kuten kapearaitaista puuvillakangasta joka muistutti muutaman vuosikymmenen takaisesta tyylistä. (Sarantola-Weiss, 2008, 109–111.)

1970-luvun alkupuolella villaiset, yleensä valkoiset paimentolaismatot olivat suosiossa (Huokuna, 2006, 157; Seppälä-Kavén, 2014, 75). Lisääntynyt turismi Välimerelle oli syynä tähän (Huokuna, 2006, 157). 1960- ja 70-luvun vaihteessa suosittuja olivat myös kokolattiamatot. Nämä kaksi mattotyyppiä kuitenkin hävisivät kodeista nopeasti, kun niiden huomattiin olevan vaikeasti puhdistettavia pölynkerääjiä. Olohuoneessa sohvan edessä saatettiin käyttää itämaistyylistä, kuviollista plyysimattoa. Ruokailuryhmän alle voitiin laittaa iso kookosmatto. Vessoissa ja kylpyhuoneissa käytettiin muovinauhasta tai

muovisista maitopusseista käsin solmittuja tai kudottuja pieniä mattoja. Keittiön tiskialtaan kohdalle saatettiin asettaa tehdasvalmisteinen muovimatto, joka muistutti räsymattoa. Ekotrendistä huolimatta tekstiileissä tekokuidut nousivat 1970-luvulla vähitellen suosioon helppohoitoisuutensa vuoksi ja syrjäyttivät osittain puuvillan ja pellavan. (Seppälä-Kavén, 2014, 75–76.)

4.2 1980–1990-luku

1970-luvulta 1980-luvulle jatkunutta voimakkaiden värien käyttöä, yllätyksellisiä muotoja ja materiaaliyhdistelmiä kutsuttiin muotoilussa post- tai neomodernismiksi (Seppälä-Kavén, 2014, 59). Tyyliuuntaus oli vastaisku järkevälle ja arkiselle funktionalismille (Nokela, Aho & Sivén, 1981, 305). 1980-luvun alussa suomalaisissa huonekaluissa käytettiin vielä vaaleaa puuta, selkeitä rakenteita ja luonnonmateriaaleja. 1980-luvun edetessä suomalaisessakin huonekalumuotoilussa kokeiltiin kirkkaita värejä ja erikoisia muotoja, joka oli seurausta Keski-Euroopan muotoilijoiden postmodernista tyylistä. Suomalaiset muotoilijat halusivat kuitenkin kehittää omia ratkaisuja ottamatta liikaa vaikutteita Euroopan tyylistä. (Seppälä-Kavén, 2014, 80–81.) Hyvä esimerkki on Yrjö Kukkapuro, joka yhdisti taiteellisia elementtejä funktionalistiseen perinteeseen (Balint, 1991, 237).

Myös arkkitehtuuriin vaikutti postmodernismi, joka johti uusien ideoiden kokeiluun rakentamisessa, kuten erilaisten värien, materiaalien ja rakennusosien yhdistelemiseen. Uusi ilmiö asumisessa oli vanhojen tyhjilleen jääneiden teollisuusrakennusten kunnostaminen asumiskäyttöön korkeiksi loft-asunnoiksi. (Seppälä-Kavén, 2014, 81.) Yleisiä 1980-luvun trendejä sisustuksessa olivat primäärivärit, kromatut metalliputket huonekalujen osana, kullanhohtoinen metalli, nahkasohvat ja -nojatuolit sekä lasi- ja marmoritasot pöydissä. Materiaaleista rottinki oli muodikas, lastulevy ja suomalaiset mäntyhuonekalut säilyttivät suosionsa. Muotokielessä graafiset, kulmikkaat muodot olivat paljon käytettyjä, mutta toisaalta myös hyvin pehmeitä, pyöreitä ja aaltomaisia muotoja käytettiin. (Taskinen, 1987, 38–183.)

1980-luvun alussa neutraalin sävyiset ja pienikuvioiset kankaat olivat suosittuja. Postmodernismin myötä kankaisiin alettiin painaa neon- ja pastelliväreillä leikkisiä kuvioita. Mustavalkoinen sisustus oli suosittu ja mustavalkoisten graafisten kankaiden suosio

nousi. Erikoispainotekniikat mahdollistivat valokuvapainatuksen ja maalauksellisten aiheiden painamisen kankaille. Myös kukkakuviot olivat suosiossa. Matoissa suosittiin raitoja, ja yleisiä olivat matot, jotka oli kudottu pehmeäreunaisista puuvillakuteista. Suomalaisen mattovalmistajan Eija Rasinmäen puuvillakuteiset, pujotuskuvioilla kuvioidut matot olivat sisustajien mieleen. Tekokuituiset plyysimatot alkoivat 1980-luvulta lähtien yleistyä kodeissa. Lattiamateriaaleista korkki oli suosittu 1980-luvulla. (Seppälä-Kavén, 2014, 85, 100–103.)

1990-luvulla vanhoja huonekaluja menneiltä vuosikymmeniltä, myöskin antiikkia, arvostettiin (Sarantola-Weiss, 1999, 198). Modernia sisustusta alettiin yhdistää antiikkiesineisiin ja ympäristötietoisuus sekä ekologinen ajattelu olivat jälleen ajankohtaisia (Fredlund & Lindberg, 2006, 236–238). Ihannekodissa oli omat huoneet eri toiminnoille, kuten vaatehuollolle ja peseytymiselle. Olohuone oli asunnon tärkein tila, ja säilytys- ja varastotiloja tuli olla joka asunnossa. 1990-luvun alun kalusteet olivat hyvin samantyyllisiä kuin 80-luvullakin, uutuutena oli toimistokalusteiden lisääntyminen tietokoneen käytön vuoksi. Tekstiileissä suosittiin joko kukkakuvioituja, vahvasti laskostettuja verhoja tai selkeälinjaisempia ja graafisempia tekstiilejä, kuten ruudullisia tai raidallisia mattoja. Tekstiileissä suosittuja värejä olivat pastellisävyt sekä beigen, ruskean ja puuterin eri sävyt. Lisäksi käytettiin lilaa ja turkoosia. (Taskinen, 1991, 18–22, 77.)

4.3 2000–2010-luku

2000-luvun alun muotoilun teemoja olivat kestävä kehitys ja käyttäjäkeskeisyys, esteettisyyden rinnalla (Aav, Kähönen, & Vihma, 2009). 2000-luvulla Eero Aarnion 1960-luvulla suunnittelema muovinen Pastilli-tuoli nousi uuteen arvoon design-tuotteena (Huokuna, 2006, 96). Vuosituhannen alussa Marimekon kuosit ja Maija Isolan Unikko-kuosi kokivat vahvan uuden tulemisen (Vihma, 2009, 66). Sisustusilmiöksi nousivat retrokankaat, eli 1950- ja 60-luvun klassikkokankaat (Kärnä-Behm, 2011, 101). Tämä kertonee jotain siitä, että 1950- ja 60-luvun muotokieltä ihailtiin taas. Myös 1970-luvulla suunniteltuja painokankaita otettiin jälleen käyttöön verhoissa ja vuodevaatteissa (Seppälä-Kavén, 2014, 102). Lisäksi 2000-luvulla perustettiin painokangasyrityksiä ja Suomessa oli menestyneitä painokankaiden suunnittelijoita, jotka käyttivät hyväksi digitalisoitunutta painotekniikkaa ja suuria raportteja kankaissa (Kärnä-Behm, 2011, 101).

2000-luvulla puutaloasuminen, mm. vanhat rintamamiestalot kiinnostivat jälleen erityisesti nuoria perheitä (Seppälä-Kavén, 2014, 83). 2000-luvun alussa korostettiin asukkaan persoonallisuuden näkymistä kodissa. Yleisiä 2000-luvun alun trendejä olivat mosaiikki-laatat kylpyhuoneissa ja keittiöissä, kaapistoissa pitkät metalliset vetimet, maalaisromanttinen tai kustavilainen tyyli, valkoisella sisustaminen, ja punaiset tai siniset keittiökaapit. (Jokela & Tuomainen, 2005, 7–159.) 2000-luvulla mattojen suosio vähentyi, ja kodeissa alettiin käyttää vain yhtä plyysi- tai nukkamattoa olohuoneessa. 2010-luvulla räsymatot alkoivat kierrätysteemansa takia kiinnostaa nuoria. (Seppälä-Kavén, 2014, 102.)

2010-luvulla hyötypuutarhat tulivat suosituiksi. Muodissa olivat tehosteseinät, mm. voimakaskuvioiset kullan- tai hopeanhoitoiset tapetit olivat suosittuja. Seiniin laitettiin tarroilla ja sabluunamaalauksilla voimakkaita kuvioita ja tekstejä. Koko 2000-luvun alkua leimasi vaihtuvat trendit, joita olivat mm. Yhdysvaltojen länsirannikon isänmaallisesta sisustustyylistä omaksutut tähdet ja raidat. Muita suosittuja trendejä olivat suurkaupunkikuvien ja city-aiheiden käyttö sisustuksessa. (Seppälä-Kavén, 2014, 83, 88, 102.)

Kuudenkymmenen vuoden ajanjaksona on kuljettu minimalismista ja funktionalismista värien kirjoon ja taas takaisin hillittyihin sävyihin. Funktionalismi sai 1980-luvulla vastaiskuksi postmodernin tyylin, mutta 2000-luvulla päädyttiin sisustusmuodin kierrossa takaisin 1960-luvulle. Sisustamisen paradokseina ovat olleet persoonallisuus ja yksilöllisyys, joita on peräänkuulutettu 1970-luvulta lähtien, samalla kun massatuotanto ja trendit ovat ohjanneet ihmisten sisustamista.

4.4 Avotakka-sisustuslehti

Avotakka on suomalainen sisustukseen ja asumiseen keskittyvä lehti, joka on ilmestynyt vuodesta 1967 lähtien A-lehtien julkaisemana (Sarantola-Weiss, 2003, 161). Vuonna 2018 Avotakan lukijamäärä oli 209 000, ja se on täten Suomen suurin sisustuslehti. Sen lukijoista 76 % on naisia ja 24 % miehiä. (Aikakausmedia, 2019.)

Lehden synty ajoittui aikaan, jolloin Suomessa oli meneillään muutto- ja rakennusaalto sekä nuoria perheitä oli paljon. Lehdestä suunniteltiin alun perin näyttävä ja kansainvälinen, ja vuosina 1969–1971 osa lehden teksteistä käännettiin myös englanniksi. Lehden esikuvana toimi italialainen *Habitare* -lehti. Aluksi lehti oli ylellinen ja visuaalisesti run-

sas verrattuna kilpailijaansa Kaunis Koti -lehteen, jossa kuvat olivat arkisia, mustavalkoisia tai yksinkertaisia värikuvia. Avotakka kohtasi alkuvuosinaan ongelmia, koska lehden ylellinen linja oli liian kaukana suomalaisten asumisen todellisuudesta. Kuitenkin sen levikki oli suurempi kuin Kaunis Koti -lehdellä, ja vuonna 1971 Avotakka ja Kaunis Koti yhdistyivät yhdeksi lehdeksi. Samana vuonna Avotakka koki muutoksen kohti arkisempaa suuntaa, ja lehti alkoi käsitellä aiheita, jotka koskivat tavallisia ihmisiä, sekä esittelemään julkisuudesta tuttujen henkilöiden koteja. Uusi linja oli menestys, sillä lehden levikki lähes kaksinkertaistui uudistuksen jälkeisenä vuonna. 1970-luvun alkupuolen Avotakka sisälsi kuluttajanvalistusta, arkea ja aikaisempaa keskivertoisempaa asumista. Lehti mm. opasti nuoria pareja sisustamaan uutta kotiaan, ja profiloitui perhelehdiksi. Avotakka ei ollut enää akateemisen keskiluokan lehti, vaan se esitteli mm. sairaanhoitajan ja pankkivirkailijan, lähiöasukkaiden ja asuntosäästäjien koteja antaakseen nousevalle uudelle keskiluokalle luettavaa. (Sarantola-Weiss, 2003, 155, 161, 165, 181–183.)

Aihepiireinä Avotakan alkuvuosina olivat rakentaminen ja uudenlaiset rakennuskokeilut. Myös tavanomaisempaa rakentamista esiteltiin ja Avotakka oli erityisesti omakotitaloasujan lehti uima-allasta ja saunaosastoa käsittelevine juttuineen. Lehti korosti uudenai-kaista elämäntapaa, johon kuului liikunnallinen vapaa-aika, ruokakulttuuri ja muoti. Lehti sisälsi laajoja, visuaalisesti vaikuttavia kuvareportaaseja. Avotakan ensisijainen tarkoitus ei ollut dokumentoida todellisuutta, vaan olla selailulehti joka luo mielikuvia ja tarjoaa uudenlaisia ideoita. Sarantola-Weiss toteaa, että sisustuslehtien lukukokemukseen voi liittyä voimakas eskapistinen ulottuvuus, joka vie lukijan ajatukset pois arjesta ympäristöihin jotka eivät kuulu omaan elämään. (Sarantola-Weiss, 2003, 168–169, 175.)

Aihepiirejä käsiteltiin lehdessä pääosin artikkeleissa, joissa tekstin ja kuvan avulla syvennyttiin aiheeseen. Artikkelien rinnalla oli uutisia tuotteista, näyttelyistä ja ihmisistä, sisustus- ja mallipalvelua, kilpailuja, pakinoita ja yleisönosasto. Avotakassa oli myös kiinteistöporssi, jossa oli ilmoituksia myytävänä olevista taloista, asunnoista ja tonteista. Tärkeä osa lehteä oli sisustuspalvelu, joka neuvoi yksittäisiä ihmisiä heidän kotiensa sisustuspulmissa. (Sarantola-Weiss, 2003, 172, 174–175.)

1970-luvun lopulla päätoimittaja vaihtui, ja lehti keskittyi jälleen käsittelemään enimmäkseen sisustamista. Lehti tituleerasi itseään johtavaksi sisustuslehdiksi ja lehteä alettiin suunnata hieman varakkaammille lukijoille. 1980-luvun alussa Avotakka tavoitteli

lukijoiksi 29–49 vuotiaita varakkaita, hyvin koulutettuja kaupunkilaisia. Lehti pyrki olemaan nuorekas ja yksilöllinen, eikä halunnut esitellä sivuilla sisustustuotteita jotka Suomessa möivät parhaiten, vaan pohtia minkälaista suomalaisen huonekalumuotoilun ja sisustuksen tulisi olla. (Sarantola-Weiss, 2003, 166.) 1980-luvulla lehden sivuilla alettiin myös esitellä antiikkia (Meillä Kotona, 2019).

1990-luvun lamavuosien aikana lehden teemana oli suomalaisuus ja klassikkokalusteet. Suomen liityttyä EU-jäseneksi lehdessä esiteltiin keski- ja eteläeurooppalaista asumista, mutta myös pieniä ja edullisia kohennusehdotuksia kotiin. 90-luvun lopulla lehti antoi vinkkejä television ja tietokoneen yhdistämisestä kodin tyyliin. 2000-luvun alussa Avotakka alkoi esitellä moderneja, näyttäviä koteja ja luksusta, pärjätäkseen kilpailussa muiden kotimaisten sisustuslehtien kanssa. Uusi ylellinen linja ei kuitenkaan miellyttänyt lukijoita ja lehti palasi takaisin esittelemään tavallisempia koteja. 2010-luvulla maanläheisempi tyyli oli pinnalla ja luonnonmateriaalit ja skandinaavinen minimalismi näkyivät lehden sivuilla. Lehti on 2010-luvulla halunnut tarjota lukijoilleen ajattomia ja inspiroivia koteja. (Meillä Kotona, 2019.)

5 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Avotakka-sisustuslehden näkökulmasta, minkälaisia räsymatot ovat olleet ulkonäöltään sekä millä tavoin niitä on käytetty suomalaisissa sisutuksissa vuosina 1967–2018. Lisäksi tarkoituksena on selvittää, millaista kuvaa Avotakka on teksteissään luonut räsymatosta samana ajanjaksona. Räsymattoja ei ole aikaisemmin tutkittu sisustuksellisenä esineenä sisustuslehden näkökulmasta laajalla aikavälillä.

Tutkimuskysymykset:

1. Minkälaisia ja millä tavoin räsymattoja on käytetty Avotakka-lehdessä esitellyissä suomalaisissa sisutuksissa vuosina 1967–2018?
2. Miten räsymattoa käsitellään Avotakka-lehden teksteissä vuosina 1967–2018?

Vastausten löytämiseen käytän dokumentaarista aineistoa, jonka kerään vuoden 1967–2018 Avotakka-lehdistä. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen etsin vastauksia analysoimalla kuvia, joissa räsymatto esiintyy ja toiseen tutkimuskysymykseen etsin vastauksia analysoimalla lehtien tekstejä, joissa räsymatto mainitaan.

6 Tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa käsittelen tarkemmin tutkimuksessa käytettyä tutkimusstrategiaa, aineistoa sekä menetelmiä ja niiden käyttöä. Perustelen tekemiäni ratkaisuja niin aineiston valinnan kuin menetelmän käytön suhteen.

6.1 Tutkimusstrategiana historiantutkimus

Historiantutkimuksen tarkoituksena on rekonstruoida menneisyyttä järjestelmällisesti ja objektiivisesti keräämällä, arvioimalla, todentamalla ja yhdistelemällä erilaisia näytteitä ja todistusaineistoa (Anttila, 2006, 313). Historiantutkijalla on pyrkimys tehdä oikeutta tutkimuskohteena oleville ihmisille ja asioille sekä osoittaa yleisölle tutkimustulosten merkittävyyden. Tutkimuskohde on aina jollain tavalla osa tutkijan aikalaisten tietoisuutta eikä tutkija saa unohtaa, että hän vaikuttaa aikalaistensa käsityksiin tutkimuskohteesta. (Kalela, 2000, 49, 54–55.) Tutkimusstrategiana historiantutkimus linkittyy hermeneuttiseen tutkimusstrategiaan, sillä kuten hermeneuttisessa tutkimusstrategiassa myös historiantutkimuksessa on kyse tulkintojen tekemisestä. Historiantutkimus on usein laadullista tutkimusta ja siinä voi käyttää erilaisia analyysimenetelmiä. (Jyväskylän yliopiston Koppa, 2019.)

Historiantutkimuksessa käytettävät aineistot voidaan jakaa kahteen ryhmään, primääriaineistoon ja sekundääriaineistoon. Primääriaineisto voi olla suullista informaatiota, aikalaistodistuksia tai tutkittavalta ajalta olevia dokumentteja ja jäänteitä. Sekundäärilähteet ovat toisen käden lähteitä, esimerkiksi silminnäkijöiltä kuultuja kertomuksia, alkuperäislähteiden koosteita ja muistiinpanoja, joissa on muiden muistamia asioita. Historiantutkimuksessa primäärilähteet ovat arvokkaampi tietolähde. (Anttila, 2006, 313–314.)

6.2 Tutkimusaineisto

Tutkimuksen aineistona käytän Avotakka-sisustuslehden kuvia, artikkeleita ja kuvatekstejä. Valitsin sisustuslehdistä lähteeksi juuri Avotakan, koska se on pisimpään Suomessa ilmestynyt pelkästään sisustamiseen ja asumiseen keskittyvä aikakauslehti ja tällä hetkellä lukijamäärältään Suomen suurin sisustuslehti.

Aikakauslehdet ja sanomalehdet ovat dokumentaarista aineistoa, ja tällaisen aineiston käyttäminen toimii vaihtoehtona esimerkiksi haastatteluilla tai kyselyllä kerätylle aineistolle. Dokumentit merkitsevät monenlaista ilmiötä dokumentoivaa aineistoa. Dokumenttiaineisto voi heijastaa todellisuutta sellaisenaan mutta se voi myös heijastaa monivivahteista todellisuutta painottaen vain joitakin näkökulmia. Dokumenttiaineiston heikkous on, että aineisto on aikaisemmin ja luultavasti aivan muuhun tarkoitukseen koottu. Sen vuoksi dokumentteja käytetään usein triangulaatiossa, eli rinnakkain useamman lähteen kanssa. (Anttila, 2006, 202–204.) Oman aineistoni kannalta tämä merkitsee sitä, että kuvia ja tekstejä joita analysoin ei ole tuotettu tutkimuskäyttöön, vaan sisustuslehden sisälöksi. Näin ollen varsinkaan analysoitavat kuvat eivät välttämättä ole sellaisia, joita voisi käyttää tutkimuksessa, sillä kuvista täytyy pystyä näkemään tutkimukselle olennaisia seikkoja.

Dokumenttiaineistossa tutkijan on osattava erottaa sekundaariaineisto primääriaineistosta. Sekundaariaineisto on esimerkiksi kirjoja tai artikkeleita, joissa jokin toinen henkilö kertoo tuloksia haastatteluista, suorista havainnoista tai omia käsityksiä asioista. Tällaiset tekstit ovat usein valmiiksi tulkittuja ja ne sisältävät kirjoittajan omia luokitteluja ja käsitteenmäärittelyjä. (Anttila, 2006, 204.) Tutkimukseni aikakauslehtiaineisto on primääriaineisto ainakin kuvien osalta, sillä ne ovat dokumentteja tutkittavalta ajalta. Tekstiaineiston voi käsittää sekundääriaineistoksi, koska se sisältää toisen käden lähteitä, esimerkiksi toimittajien kirjoituksia haastatteluista tai heidän kuvauksia asioista. Koska tutkin nimenomaan miten Avotakassa on kirjoitettu räsymatoista, ei tekstien näkeminen sekundääriaineistona vaikuta tutkimukseeni.

Keräsin aineiston käymällä läpi kaikki löytämäni Avotakka-lehdet vuosilta 1967–2018 ja etsimällä niistä kuvia ja tekstejä räsymatoista. En löytänyt aivan kaikkia julkaistuja lehtiä, vaan puuttumaan jäi 31 kappaletta. Puuttuvista lehdistä huolimatta selasin läpi noin 600 lehteä, ja aineiston etsiminen oli työlästä ja aikaa vievää. Halusin kuitenkin käydä läpi kaikki lehdet, sillä niin varmistuin siitä, ettei arvokasta aineistoa jäänyt pois tutkimuksestani ja löysin varmasti monipuolisia kuvia ja tekstejä. Valitsin lehtikuvista yhteensä viisikymmentäkaksi kuvaa tutkimukseen, eli yhden kuvan jokaisesta ilmestyneestä vuosikerrasta vuosien 1967–2018 aikana. Halusin tutkia räsymattoja laajemmalla ajalla, ja Avo-

takan ilmestymisaika tarjosi tutkimukseeni sopivan ajanjakson tutkittavaksi. Pidempi tarkasteltava ajanjakso tutkimuksessa mahdollisti myös vertailun räsymaton ulkonäöstä, käytöstä ja siitä kirjoitetusta eri aikakausina.

Selasin lehtiä yksi vuosikerta kerrallaan ja merkitsin sivut, joissa oli kuva-analyysiin soveltuvia kuvia räsymatoista. Se edellytti, että kuvat olivat värillisiä, tarpeeksi isoja ja selkeitä ja että matosta näkyi tarpeeksi. En merkinnyt mainoskuvia, enkä kuvia joista en ollut aivan varma oliko kuvassa räsymatto. Merkitsin kuvat, jotka esittelivät räsymattoja ajanmukaisessa sisustuksessa enkä esimerkiksi huomioinut räsymattokuvia, jotka oli otettu museoissa, enkä käsityöohjeita, joissa oli räsymatto. Päätelin maton olevan räsymatto sen ulkonäön perusteella, esim. hapsut, raidat, hieman pörröinen pinta, kapea ja pitkä muoto, ja räsymatolle tyypillisestä palttinasidoksesta ja sen muodostamasta räsymatolle tyypillisestä pintastruktuurista päätelin maton olevan räsymatto, mikäli tekstissä ei kerrottu maton olevan räsymatto.

Kun olin käynyt yhden vuosikerran läpi, valitsin merkityistä kuvista yhden harkinnanvaraisella poiminnalla. Harkinnanvaraisessa poiminnassa tutkija valitsee tutkimuskohteet, minun tapauksessani kuvat, parhaaksi katsomallaan tavalla oman harkintansa mukaan. Harkinnanvarainen poiminta sopii tutkimuksiin, joissa ei pyritä tulosten yleistämiseen koko perusjoukkoon. (Tilastokeskus, 2019.) Kuvien valinnassa korostin kuvien erilaisuutta, ja räsymaton ja sen käyttötavan monimuotoisuutta. Skannasin valitut kuvat ja tallensin ne tietokoneelleni myöhempää analyysia varten.

Analyysiin valitsemani kuvat olivat näyte perusjoukosta, eli kaikista merkityistä räsymattokuvista. Näytteessä havaintoyksikön eli kuvan todennäköisyyttä tulla valituksi tutkimukseen ei tiedetä, toisin kuin otoksessa, joissa kaikilla havaintoyksiköillä on tiedossa oleva nollaa suurempi todennäköisyys tulla valituksi. (KvantiMOTV, 2003.) Koska laadullisessa tutkimuksessa ei tavoitella tilastollisia yleistyksiä, vaan pyritään mm. kuvaamaan jotakin ilmiötä tai ymmärtämään tiettyä toimintaa, on tärkeää, että tiedonantajat tietävät tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon. Tiedonantajat tulee valita harkiten ja tarkoitukseen sopivasti, ei satunnaisesti. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 85–86.) Minun tutkimuksessani kuvat toimivat tiedonantajina, ja niiden tehtävänä oli kertoa, kuinka erilaisin tavoin räsymattoja oli käytetty suomalaisissa sisustuksissa ja minkälaisia räsymatot

olivat olleet. Tutkimuksessani oli perusteltua valita kuvat harkinnanvaraisella poiminnalla, koska niin sain kuvista mahdollisimman monipuolisen näytteen, joista voisin tutkia nimenomaan räsymattojen erilaisia käyttötapoja ja erilaisia ulkomuotoja. Jos olisin valinnut käyttämään jotakin otantamenetelmää, olisi riskinä ollut, että otanta ei olisi tuonut esiin asiaa jota haluan tutkia.

Samalla kun selasin lehtiä läpi ja etsin räsymattokuvia, etsin kuvateksteistä ja artikkeleista räsymattoja käsitteleviä tekstejä. Samoin kuin kuvat, skannasin löytämäni tekstit ja tallensin ne tietokoneelle. Analysoitavia tekstejä kertyi yhteensä noin 22 A4 kokoisen sivun verran. En siis etsinyt tekstejä räsymatoista lukemalla sanasta sanaan kaikkia lehtiä läpi. Siksi on mahdollista, että räsymatoista kirjoitettiin muissakin yhteyksissä kuin räsymattokuvien tai matoista kertovien artikkeleiden yhteydessä, mutta luonnollisesti resurssini eivät olisi riittäneet kaiken tekstin lukemiseen lehdistä viidenkymmenen vuoden ajalta.

6.3 Tutkimusmenetelmä

Tässä tutkielmassa käytin menetelmänä sisällönanalyysia. Kuva-aineiston analysointiin käytin kuvallisen aineiston sisällönanalyysia ja tekstin analysointiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysissa tutkittava aineisto voi olla lähes mitä tahansa, kriteerinä on, että sillä on yhteys tutkittavaan ilmiöön ja sitä voidaan koota, havainnoida ja analysoida. Pääasiallisina aineistoina sisällönanalyysissa käytetään verbaalisia sisältöjä, symbolisia sisältöjä sekä kommunikatiivisia sisältöjä. (Anttila, 2006, 292.) Sisällönanalyysin tarkoitus on sanallisesti ja selkeästi kuvata tutkittavaa ilmiötä. Aineisto pyritään järjestämään tiiviiseen ja selkeään muotoon ilman että sen sisältämää informaatiota kadotetaan. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 108.) Aineisto, jota sisällönanalyysin avulla käsitellään, koostuu havaintoyksiköistä, esimerkiksi lehtijutuista tai lehden kansista. N-kirjain ilmaisee koko aineiston havaintoyksikköjen määrän. Yhteen havaintoyksikköön sisältyy yksi tai useampi koodausyksikkö. Koodausyksikkö merkitsee sitä osaa havaintoyksiköstä, jonka perusteella havaintoyksikkö saa jonkun ennalta määritellyn muuttujan arvon. Sisällönanalyysi on joustava metodisesti ja teoreettisesti ja se voi sisältää kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia elementtejä. (Seppänen, 2005, 152.)

Tutkimuksessani käytin Atlas.ti-ohjelmaa apuna kuvien ja tekstien analysoinnissa. Atlas.ti on laadullisen analyysin apuvälineeksi kehitetty työkalu, jolla voi analysoida isoja määriä tekstiä, kuvia, äänitiedostoja tai liikkuvaa kuvaa. Ohjelma auttaa syvällisessä analyysin teossa, ja sillä voi esimerkiksi luoda kuvion aineiston sisäisistä yhteyksistä, laskea tietyn sanan esiintymistiheyttä tai siirtää tietoa suoraan Exceliin taulukoitavaksi. Atlas.ti-ohjelmalla on helppo koodata tekstiä ja kuvia, luoda koodiryhmiä ja visualisoida analyysiprosessia. (Atlas.ti, 2019.)

6.3.1 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Tekstiä analysoin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin pyrkimyksenä on luoda tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Tutkittavasta ilmiöstä tehdyillä havainnoilla, tiedoilla tai teorioilla ei saisi olla mitään vaikutusta analyysin toteuttamiseen tai lopputulokseen, sillä analyysi pohjaa aineistoon. Ennen analyysin aloittamista sisällönanalyysissa tulee määrittää analyysiyksikkö, tai koodausyksikkö, joksi Seppänen (2005) sitä kutsuu. Se voi olla yksittäinen sana, lause tai ajatuskokonaisuus, jossa on useita lauseita. Analyysiyksikön määrittää aineiston laatu ja tutkimustehtävä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 95, 110.) Tekemässäni analyysissa analyysiyksikkönä oli kaikkia edellä mainittuja, koska teksti jota analysoin, sisälsi monenlaisia tekstilajeja.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe on aineiston pelkistäminen, joka tarkoittaa tutkimukselle epäolellaisen karsimista pois aineistosta. Aineiston pelkistämässä analysoitava informaatio voi olla haastatteluaineisto, muu asiakirja tai dokumentti. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 122–123.) Tutkimuksessani analysoitava informaatio oli Avotakka-lehden kuvatekstejä ja artikkeleita. Tässä vaiheessa tutkimustehtävä ohjaa pelkistämistä, ja aineistosta koodataan tutkimustehtävälle olennaiset ilmaukset. Tutkimustehtävän kysymyksillä etsitään niitä kuvaavia ilmaisuja ja ilmaisut voidaan alleviivata erivärisillä kynillä. Pelkistämävaiheessa tulee huomioida, että yksi lausuma voi sisältää useita pelkistettyjä ilmauksia. Seuraava vaihe on aineiston klusterointi eli ryhmittely, jossa koodatut ilmaisut käydään tarkasti läpi ja niistä etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Samankaltaiset ilmaisut yhdistetään yhdeksi luokaksi ja luokka nimetään sitä kuvaavalla käsitteellä. Muodostettuja luokkia kutsutaan alaluokiksi. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 123–124.)

Klusterointia seuraa aineiston abstrahointi. Abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä on tarkoitus kulkea alkuperäisinformaation kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Abstrahointia jatketaan yhdistelemällä luokituksia niin pitkälle kuin se aineiston sisällön kannalta on mahdollista. Alaluokkia yhdistetään yläluokiksi, ja yläluokat yhdistyvät pääluokiksi. Pääluokat voi vielä yhdistää yhdeksi yhdistäväksi luokaksi. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 110–112.)

Aineistoni tekstin analyysin aloitin siirtämällä teksti Atlas.ti ohjelmaan, ja aloin vuodesta 1969 lähtien koodaamaan tekstejä aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti. Aloitin vuoden 1969 lehdestä, koska vuosien 1967–1968 lehdistä ei löytynyt räsymattoja käsitteleviä tekstejä. Aloitin analyysin pelkistämällä aineistoa, eli karsimalla kaiken epäolennaisen teksteistä pois ja etsimään tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia ilmauksia teksteistä. Atlas.ti ohjelmassa annoin alkuperäisilmauksille uudet nimet, eli tein niistä pelkistettyjä ilmauksia. Seuraavaksi ryhmittelin samankaltaiset pelkistetyt ilmaukset alaluokiksi ja nimesin alaluokat niitä kuvaavalla käsitteellä. Yhteensä teksteissä oli koodattuja alkuperäisilmauksia 1011, joista ryhmittelin 129 pelkistettyä ilmausta ja lopulta niistä syntyi 20 alaluokkaa. Alaluokat ryhmittelin kahdeksaksi yläluokaksi ja edelleen yläluokat kolmeksi eri pääluokaksi.

6.3.2 Kuvallisen aineiston sisällönanalyysi

Kuvien analysointiin käytin kuvallisen aineiston sisällönanalyysia. Seppä (2012) esittää kuusi eri vaihetta sisällönanalyttiseen kuvien tulkintaan. Ensimmäinen vaihe on tutkimuskysymyksen muotoilu, joka toimii tutkimuksen punaisena lankana ja joka johdetaan aineistosta. Sitten seuraa kuva-aineiston rajaaminen ja kuvien valitseminen, jotka kuvaavat asiaa tai ilmiötä jota tutkimuksessa halutaan analysoida. Kuvat voi valita tutkimukseen sopivalla otannalla tai poiminnalla. Kolmas vaihe on kuvien analysoinnin kontekstin määrittely, sillä kuva-aineistoa on mahdollista tarkastella useissa eri konteksteissa, esimerkiksi psykologian tai historian tutkimuksen kontekstissa. On myös mietittävä, miten tutkimuksen tulkinnallinen konteksti sopii aineiston kanssa yhteen, eli kuinka käsitteet ja teoriat sopivat kuva-aineistoon ja tukevat tulkintatyötä. Seuraavaksi tutkijan on määritettävä muuttujatekijät, joita kuvissa luetteloidaan, mitataan ja vertaillaan sekä muuttujatekijöiden saamia muuttuja-arvoja. Viidennessä vaiheessa päästään kuvien varsinaiseen analysointiin eli koodaukseen. Jokainen kuva käydään tarkkaan läpi ja muuttuja-arvot

merkitään ylös. Viimeinen vaihe on lopputulosten analysointi, johon sisältyy koodien laskeminen ja muuttujatekijöiden esiintymistiheyden mittaaminen kuvissa. Muuttujatekijöiden esiintymistiheyttä voi rinnastaa toisiinsa, ja näin saada esiin muuttujatekijöiden yhteyksiä toisiinsa. (Seppä, 2012, 217–227.) Omassa tutkimuksessani koodien laskeminen ja muuttujatekijöiden esiintymistiheyden mittaaminen toisiinsa ei palvellut tutkimuskysymystäni, joten jätin tämän vaiheen pois.

Kuvallisessa sisällönanalyysissä keskeisiä käsitteitä ovat sisältöluokka, muuttuja ja arvo. Käsitteitä sisältöluokka ja muuttujan arvo voidaan käyttää synonyymeina. Sisältöluokka on aineistossa oleva sisällöllinen ilmiö, esimerkiksi lehden kannessa olevan ihmisen sukupuoli. Tällöin lehden kansi voidaan sijoittaa erilaisiin sisältöluokkiin, esimerkiksi ”nainen” tai ”mies”. Tällöin on rakennettu muuttuja, jolla on arvoja. Sukupuoli on muuttuja ja ”nainen” tai ”mies” arvo. (Seppänen, 2005, 147–148.) Muuttujien tai koodikategorioiden kuten Rose (2016) niitä nimittää, tulee olla yksiselitteisiä, jotta kuka tahansa tutkija voisi samoilla muuttujilla koodata kuvat samalla tavalla ja toistaa tutkimuksen kuten alkuperäisessä tutkimuksessa (Rose, 2016, 95–96). Muuttujien päättäminen on tärkeä vaihe ennen varsinaista analyysia, koska se määrää mihin asioihin tutkija kiinnittää huomiota kuvia katsoessaan. Muuttuja-arvojen tulee olla mahdollisimman tyhjentyviä, toisensa poissulkevia ja valaisevia, eli niiden tulisi tuottaa tutkimusaiheesta kiinnostavaa ja koherenttia tietoa. (Seppä, 2012, 223–224.)

Tutkimuskysymyksen kannalta hyviä muuttujia aineistossani eli lehtikuvissa on (1) räsymaton väritys, (2) muoto ja koko (3) kuviointi ja sen sommittelu, (4) tila jossa matto sijaitsee, (5) paikka ja sommittelu tilassa, (6) käyttötarkoitus, sekä (7) maton vuorovaikutus muun sisustuksen kanssa (väritys, muoto, tyyli). Muuttujien 1–3 tarkoituksena on löytää vastaus kysymykseen, minkälaisia erilaisia räsymattoja on käytetty suomalaisissa sisustuksissa ja muuttujien 4–7 tarkoitus on vastata kysymykseen millä tavoin räsymattoja on käytetty. Muuttujat 1–6 lienevät selkeitä ja yksiselitteisiä kun taas 7. muuttuja vaatii tarkempaa avaamista. Maton vuorovaikutuksella muun sisustuksen kanssa tarkoitetaan muita tilassa olevia sisustuksen elementtejä, jotka joko väriyksensä, muotonsa tai tyyliinsä puolesta yhdistyvät räsymattoon. Jos selkeitä mattoa ja muita sisustuselementtejä yhdistäviä tekijöitä ei ole, tarkastelen yleisesti minkälaiseen sisustustyyliin, väreihin ja muotoihin matto on yhdistetty.

Muuttuja-arvoja en määritellyt etukäteen, koska ne voivat olla aineistossani vaikka mitä, ja pelkäsin että ne voisivat ohjata tuloksia tiettyyn suuntaan.

Aloitin kuvien analysoinnin siirtämällä ne Atlas.ti-ohjelmaan. Ensin harjoittelin ohjelman käyttöä, kuvien koodausta ja tein koekoodauksia. Testasin toimivatko luomani muuttujat ja loin vielä yhden uuden muuttujan. Kun olin todennut muuttujat toimiviksi, aloitin varsinaisen kuvien koodaamisen. Ohjelman avulla koodasin jokaisesta kuvasta aiemmin määritellyt seitsemän muuttujaa. Koodattuani yhdestä kuvasta kaikki muuttujat, siirsin ohjelmassa muuttujien saamat arvot niiden kuulumiin koodiryhmiin, jotka oli nimetty muuttujien mukaan. Kun olin koodannut kaikki viisikymmentäkaksi kuvaa loin Atlas.ti-ohjelmassa kaikista koodiryhmistä erillisen kuvion (Liite 1), jonka keskellä oli koodiryhmän nimi, esimerkiksi ”Väritys”, ja sen ympärillä kaikki koodit eli värit joita räsymatoista on löytynyt. Kuviossa aloin yhdistellä samantapaisia koodeja yhteen ja loin taas uusia koodiryhmiä löytyneiden värien mukaan, esimerkiksi ”punasävyiset” tai ”valkoiset”. Näin toimin kaikkien koodiryhmien kohdalla, joissa oli runsaasti koodeja ja jotka tarvitsivat tarkempaa ryhmittelyä. Koodiryhmää ”käyttötarkoitus”, jossa oli vain vähän koodeja, en lähtenyt ryhmittelemään koodeja ja luomaan uusia koodiryhmiä, sillä koodit jo itsessään olivat selkeitä eivätkä tarvinneet yhdistelyä uusiksi koodiryhmiksi. Kuvioiden tarkoitus on havainnollistaa analyysiprosessia ja tuloksiin päätymistä.

7 Tutkimustulokset ja niiden tulkintaa

Tässä luvussa käsittelen tutkimukseni tuloksia tutkimusongelmittain. Ensin vastaan luvussa 7.1 kysymykseen *Minkälaisia räsymattoja on käytetty Avotakka-lehdessä esitellyissä suomalaisissa sisustuksissa vuosina 1967–2018?*. Käsittelen kysymystä mattojen värityksen, kuvioinnin ja sommittelun sekä muodon ja koon osalta. Tämän jälkeen vastaan luvussa 7.2 kysymykseen *Millä tavoin räsymattoja on käytetty Avotakka-lehdessä esitellyissä suomalaisissa sisustuksissa vuosina 1967–2018?*. Tarkastelen tiloja, joissa räsymattoja on käytetty, niiden sommittelua tilassa, maton käyttötarkoitusta ja -kohdetta sekä kuinka matto on vuorovaikutuksessa tilan muun sisustuksen kanssa, esimerkiksi värien ja muotojen osalta. Viimeiseksi vastaan luvussa 7.3 toiseen tutkimuskysymykseen *Miten räsymattoa käsitellään Avotakan teksteissä vuosina 1967–2018?*.

7.1 Monenlaisia räsymattoja

Vuosina 1967–2018 on käytetty monen värisiä räsymattoja ja räsymatoissa on ollut tavallista yhdistää monta eri väriä. Niin ikään kuvioinnit ovat olleet hyvin erilaisia, vaikka perinteinen raita on ollut yleinen räsymatoissa vuosien varrella. Värit ja kuviot matoissa ovat osittain heijastaneet oman aikakautensa trendejä. Muotonsa ja kokonsa puolesta räsymatto on sopeutunut moneen tilaan ja käyttötarkoitukseen.

7.1.1 Väritys

Räsymatoissa on käytetty lukuisia eri värejä, värisävyjä ja väriyhdistelmiä. Jaoin kuvien matoista löytämäni eri väritykset neljääntoista eri ryhmään (Liite 1, Kuvio 1): sinivalkoiset, sinisävyiset, punasävyiset, lilat/violetit, vihreäsävyiset, musta-valko-pinkit, pastellisävyiset, mustat, mustavalkoiset ja musta-valko-harmaat, valkoiset, valko-keltaiset, valkopohjaiset moniväriset, mustapohjaiset moniväriset, moniväriset. Näissä ryhmissä maton hallitseva väri määrittää ryhmän nimen ja hallitseviin väreihin on yhdistetty myös muita värejä. Esimerkiksi sinisävyinen tarkoittaa, että sininen on maton hallitseva väri, mutta siihen on saatettu yhdistää jotain muuta väriä. Moniväriset tarkoittaa, että matossa on käytetty useita eri värejä, eikä mikään väri korostu yksistään. Musta- ja valkopohjaiset moniväriset tarkoittavat, että joko musta tai valkoinen on maton hallitseva väri mutta matossa on useita muitakin värejä.

Kuvio 1 näyttää, että räsymaton väritys voi olla lähes mitä vain, erilaisin väriyhdistelmin. Räsymattoja on tehty yksivärisinä, tai niissä on käytetty kahta tai useampaa väriä. Tutkimukseni ei tuo esiin kaikkia mahdollisia värejä mitä räsymatoissa on voitu käyttää, mutta se kertoo, että värien käyttö räsymatoissa on ollut monipuolista. Tulosten perusteella voidaan sanoa, että moniväriset räsymatot ovat olleet hyvin yleisiä. Se käy myös yhteen räsymaton valmistusperinteen kanssa, jossa räsymattoihin on nimenomaan käytetty vanhoista vaatteista ja kankaista leikattuja kuteita (Kaukonen, 1998, 13, 52). Silloin matoista tulee luonnostaan monivärisiä, kun mattoihin on käytetty saatavilla olevia kuluneita kankaita, jotka todennäköisesti ovat olleet erivärisiä. Yhden väristä kangasta ei välttämättä ole ollut enemmän kuin yhden vaateen verran käytettävissä, ja tämä räsymattoon liittyvä materiaalien kierrätys on antanut matolle sen tunnistettavan ilmeen.

Kun räsymattojen käyttö yleistyi 1800-luvun lopulla, räsymattoihin kudottiin sellaisia kankaita ja värejä, joita sattui olemaan saatavilla. Värikkyyttä mattoihin saatiin värjäämällä kuteita mm. luonnonväreillä. (Kaukonen, 1998, 61–62.) 1800-luvun puolivälissä kuitenkin synteettiset värit alkoivat yleistyä ja erilaisten värien saaminen kankaisiin helpottui (Räisänen, Primetta & Niinimäki, 2015, 17). Sen vuoksi ei ole yllättävää, että 1960-luvusta eteenpäin räsymatoissa on näkynyt monenlaisia värejä. Toinen käytännön syy räsymattojen värikkyydelle voi olla maton joutuminen kovalle kulutukselle lattialla. 1950-luvulla Olki suositteli mattokirjassaan räsymattoihin voimakkaita värejä, koska maton värit haalenevat kuitenkin käytössä (Olki, 2009, 13). Värien käyttöön ja muuttumiseen räsymatoissa liittyvät toki myös muodin kierrot, jotka alkoivat vaikuttaa sisustamiseen 1970-luvulta lähtien (Sarantola-Weiss, 2008, 104). Seuraavaksi käsittelem tätä näkökulmaa.

7.1.2 Värit eri vuosikymmeninä

Vuosien 1967–68 räsymatoissa näkyi perinteistä värien rytmitystä ”kyynärä pohjaa, kortteli raitaa”-tyyliin (Kuva 1). Pohjien väriyksissä oli käytetty meeleerattua ruskeaa ja sinistä. Raitojen väreissä näkyi punaista, sinistä, keltaista, vihreää ja ruskeaa. Vuoden 1969 räsymatto oli monivärinen, sisältäen mm. punaista, sinistä ja mustaa. 1970-luku on tunnettu voimakkaiden värien ja suurikokoisten kuosien käytöstä (Seppälä-Kavén, 2014, 77–78). Se näkyi osittain myös omassa aineistossani. 1970-luvulle siirryttäessä räsymatoissa näkyi hillittyjä värejä ja väriyhdistelmiä, kuten sinistä ja valkoista mutta myös väri-ilottelua moniväristen (Kuva 2) tai kokonaan yksiväristen mattojen muodossa (Kuva 3).

Vuonna 1972 Avotakassa esiteltiin yksiväristä voimakkaan vihreää räsymattoa valkoisin hapsuin. Vuosikymmenellä näkyi raikkaan valkoisen ja keltaisen tai valkoisen ja mustan tehokkaita yhdistelmiä raitojen tai kookkaiden ruutujen muodossa.

Aineistossani 1980-luvun räsymattojen värit muuttuivat hillitymmiksi. Vuonna 1980 Avotakassa oli esillä valkoisen, mustan ja tiilenpunaisen väriäinen räsymatto (Kuva 4). Valkoinen oli yleinen väri, joko yksistään käytettynä tai yhdistettynä punaiseen, siniseen tai mustaan. Mustaa yhdistettiin punaiseen ja valkoiseen, tai hempeämpiin sävyihin, kuten vaaleanlilaan, vaaleankeltaiseen ja vaaleansiniseen. Myös perinteistä moniväristä räsymattoa näkyi 1980-luvulla. Primäärivärien käyttö oli yksi 80-luvun trendeistä (Taskinen, 1987, 38, 125). Vuonna 1989 Avotakan sivuilla erottui voimakkaan sininen räsymatto yhdistettynä kalusteissa olevaan punaiseen väriin. 1980-luvun trendeihin kuuluivat mm. kullanhohtoinen metalli ja lasi- ja marmoritasoiset pöydät (Taskinen, 1985, 76–77). Vallalla ollut tyylikkaiden materiaalien trendi vaikutti varmasti siihen, että räsymattojen värit muuttuivat hillityimmiksi. Myös tekstiilien ulkonäön muutos on varmasti vaikuttanut räsymattoihin. Jo 1970-luvun lopulla tekstiilien kuviot muuttuivat hillitymmiksi, ja 1980-luvun alussa neutraalin sävyiset ja pienikuvioiset kankaat olivat suosittuja (Seppälä-Kavén, 2014, 77, 100).

1990-luvulla värit olivat hillittyjä ja sinisen eri sävyjen suosio näkyi aineistossani (Kuva 5). Monivärisissä matoista löytyi mm. keltaista, sinistä, punaista ja valkoista. Vuosien 1990 ja 1994 räsymatoissa näkyi pehmeitä vaaleita sävyjä, kuten vaaleankeltaista, beigeä, vihreänharmaata, ja valkoista. Antiikkisustuksen suosio näkyi mattojen perinteisessä värien yhdistelyssä ja rytmityksessä. Vuonna 1999 räsymatto oli lehdessä punainen. Aineistossani 2000-luvun alun räsymatot olivat vaaleansiniset ja punaiset. Vuoden 2002 matossa näkyi voimakkaita värejä, kuten fuksiaa, oranssia ja lilaa (Kuva 6). Vuonna 2004 räsymatossa oli lilan eri sävyjä. Vuonna 2005 ja 2006 räsymattojen värien rytmitykset olivat perinteikkäitä vaalealla pohjalla ja erivärisillä raitaryhmillä. Vuosikymmenen loppupuolella räsymatoissa näkyi vaaleanpunaisen sävyt, yhdistettynä mm. tummanharmaaseen, valkoiseen ja mustaan. Vuonna 2012 (Kuva 7) ja 2018 aineistossani näkyi mustavalkoisia ja mustavalko-harmaita räsymattoja. Matoissa oli myös paljon monivärisyyttä, pastellisävyjä ja värejä sommiteltu perinteisillä värirytmityksillä, esimerkiksi räsymatto valkoisella pohjalla ja sinipunakeltaisilla raitaryhmillä. Tämä kertoo mielestäni siitä, että

vanhat perinteiset räsymatot ovat 2010-luvulla nousseet arvostukseen. Perinteisesti rai-
doitetut räsymatot on kaivettu esiin ja ne ovat jälleen päässet näkyville kodeissa.

Kuva 1. Räsymattoja v. 1967. (Avotakka,
Kuva: Seppo Saves)

Kuva 2. Värikäs
räsymatto v.
1975 (vas.).
(Avotakka, kuva:
Kari Haavisto)

Kuva 3. Vihreä
räsymatto v.
1972 (alla). (Avo-
takka, kuva: Kari
Haavisto)

Kuva 4. Vaalea räsymatto v. 1980. (Avo-
takka, kuva: Ulla-Maija Svärd)

Kuva 5. Sinisävyinen räsymatto v. 1995. (Avotakka,
kuva: Timo Majjala)

Kuva 6. Värikäs räsymatto v. 2002. (Avotakka, kuva: Paavo Martikainen)

Kuva 7. Mustavalkoinen räsymatto v. 2012. (Avotakka, kuva: Katja Löönen)

7.1.3 Muoto ja koko

Kuvien perusteella oli vaikeaa arvioida tarkasti mattojen kokoja ja joskus myös muotoa. Joidenkin kuvien kohdalla kuvatekstissä luki maton koko, mutta useimmissa kuvissa maton koosta ei ollut mitään mainintaa. Sen vuoksi mattojen kokoarviot ovat hyvin karkeita ja suuntaa antavia arvioita. Monissa kuvissa myös maton muotoa oli mahdotonta nimetä varmasti, sillä matto ei aina näkynyt kuvissa kokonaan. Joidenkin kuvien kohdalla teki mieli tehdä oletuksia maton muodosta ja koosta, esimerkiksi jos matto oli kapea, oletin helposti sen olevan myös melko pitkä. Tällaisia oletusten tekemistä pyrin tietoisesti välttämään, ja merkitsin ylös koosta ja muodosta vain sen, mitä kuvassa näkyy.

Jaoin aineistoni mattojen koot kuuteen eri ryhmään (Liite 1, Kuvio 2): pienet matot, pitkät matot, kapeat suorakaiteen muotoiset matot, pitkät ja kapeat matot, leveät suorakaiteen muotoiset matot ja n. 50 x 50 cm tyynynpäällisen kokoiset matot. Aineistoni perusteella voidaan sanoa, että räsymattoja on käytetty sisustuksissa eri kokoisina, ja räsymatto on kokonsa puolestakin sopeutunut eri käyttökohteisiin ja -tarkoituksiin. Perinteinen pitkä ja kapea räsymatto on pitänyt pintansa kaikkina tutkimuksen vuosikymmeninä, mutta myös leveitä ja kookkaita sekä pieniä räsymattoja on käytetty sisustuksissa.

Kuva 8. Pieniä räsymattoja v. 2007. (Avotakka, kuva: Juha Junto, Timo Maijala, Juhani Salonen)

7.1.4 Kuviointi ja sommittelu

Kuva-aineistoni matoista löytyi monenlaisia erilaisia kuviointeja ja niiden sommitteluja. Jaoin kuvioinnit ja niiden sommittelut kahteentoista eri ryhmään (Liite 1, Kuvio 3): symmetrinen raidoitus, sattumanvarainen raidoitus, perinteinen raitasommittelu, ruudulliset, meleeratut, ristikkokuvioiset, perinnekuvioidut, toimikas-kuvioidut, ei kuviota, esittävät kuviot, graafinen/abstrakti kuvio ja monikuvioiset.

Symmetrinen raidoitus (Kuva 9) tarkoittaa, että maton raidat toistuvat symmetrisesti läpi koko maton. Tähän ryhmään kuuluvat matot, joissa on tasaleveät raidat tai erilevyiset raidat jotka kuitenkin toistuvat matossa symmetrisesti. Symmetrinen raidoitus tarkoittaa myös, että raitojen värit toistuvat symmetrisesti. Sattumanvarainen raidoitus (Kuva 10) merkitsee, että maton raidat ovat eri levyisiä, eikä raitojen leveydessä, raitojen sommitelussa tai raitojen väreissä noudateta symmetriaa. Perinteinen raitasommittelu (Kuva 11) tarkoittaa ”kyynärä pohjaa, kortteli raitaa” tyylistä raitojen sommittelua, joka perinteisesti tarkoittaa n. 45 cm levyistä pohjaa ja n. 14,5 cm levyistä raitaryhmää. Tästä sommittelutyylistä on olemassa erilaisia versioita, mutta idea on kaikissa sama, eli pohja on yksivärinen tai meleerattu, ja värikkäät samenväriset raitaryhmät toistuvat matossa säännöllisin välein (Kaukonen, 1998, 61–62).

Ruudullinen (Kuva 12) tarkoittaa jollain kudonnan tekniikalla ruudulliseksi kuvioituja mattoja tai mattoa, joka on samankokoisista kudotuista ruuduista yhdistetty matoksi ja näin saatu aikaiseksi ruutukuvio. Aineistossani oli kolme mattoa, joihin oli sommiteltu ruutuja eri tavoin. Yhdessä matossa oli isoja mustia ja valkoisia ruutuja, joista muodostui shakkiruudutus. Toisessa matossa oli tasavärinen pohja, johon 20 x 20 cm kokoiset pohjan väriä tummemmat ruudut oli aseteltu tasaisin välein pysty- ja vaakasuunnassa. Kolmannessa ruudullisessa matossa oli pysty- ja vaakasuunnassa kulkevia viivoja, jotka muodostivat ruudutuksen.

Meleeratut (Kuva 13) merkitsevät mattoja, joissa on käytetty kudetta, jonka väreissä on kontrastia, tai kuteita joiden värit ovat lähellä toisiaan. Kutomalla mattoon esimerkiksi yhden kuteen verran tummansinistä ja yhden kuteen vaaleansinistä, saadaan aikaan meleerattu pinta, jossa kaksi tai useampi väri ikään kuin sekoittuu toisiinsa. Ristikkokuvioitunut (Kuva 14) merkitsevät mattoja, joissa joko maton reunoja kiertää ristikkokuvio tai koko matto on ristikkokuvioitu. Ristikkokuvion voi tehdä mattoon mm. kudonnan pujotustekniikalla (Ignell & Ignell, 2006, 107). Aineistossani oli kaksi ristikkokuvioista mattoa. Toisessa iso ristikkokuviointi kulki maton reunojen ympäri, ja toisessa matossa ristikkokuviointi peitti koko maton.

Perinnekuvioidut tarkoittavat kansanomaisilla sidoksilla kuvioituja mattoja, kuten Kirkonkaari-kuvio (Kuva 15), tai Ruusukas-kuvio (Kuva 16) (Harjumäki, 1995, 45; Hirvi, 2014, 100). Kirkonkaarikuvioitu matto oli kuvioitu läpi koko maton, ruusukaskuvioon oli yhdistetty myös raitoja säännöllisin välein. Toimikaskuvioitu (Kuva 17) tarkoittaa, että matossa on käytetty sidosta nimeltä toimikas. Toimikassidoksella mattoon voi saada aikaan 45 asteen kulmassa kulkevaa vinoa viivaa. Viivan suuntaa voi myös vaihdella kudonnan aikana, jolloin mattoon voi tehdä ”salmiakki”- tai ”timantti”-kuviota, jotka luovat mattoon myös hieman ruudullisen kuvion. (Harjumäki, 1995, 24, 49, 51.) Aineistossani toimikaskuvioitunut matot olivat kokonaan kuvioitu toimikkaalla.

Ei kuviota matossa merkitsee yksiväristä mattoa, jossa ei ole mitään kuviota. Esittävät kuviot (Kuva 18) tarkoittavat kuvioita, jotka esittävät jotakin tunnistettavaa, esimerkiksi omenaa tai kukkaa. Aineistooni valikoitui vain yksi matto, jossa on omenakuvioita. Kuviossa muutama omena on aseteltu kulkemaan keskelle mattoa maton alareunasta yläreun-

naan. Graafiset tai abstraktit kuviot (Kuva 19) tarkoittavat ei esittäviä kuvioita, esimerkiksi viivoja tai erilaisia geometrisiä muotoja. Aineistossani graafisesti kuvioituissa mattoissa oli mm. vinosti kulkevia viivoja tai maton reunoja kiertävät viivat. Monikuvioiset (Kuva 20) tarkoittavat mattoja, joissa on yhdistelty mm. vaakaraitaa, pystyraita ja ruusukasta.

Kuva 9. Symmetrinen raidoitus v. 1976.
(Avotakka, kuva: Kari Haavisto)

Kuva 10. Sattumanvarainen raidoitus v. 1969.
(Avotakka, kuva: Ulf Knöppel)

Kuva 11. Perinteinen raitasommittelu v. 1968.
(Avotakka, kuva: Aulis Nyqvist)

Kuva 12. Ruudullinen v. 1974. (Avotakka, kuva: Kari Haavisto)

Kuva 13. Meleerattu v. 2014. (Avotakka, kuva: Riitta Sourander)

Kuva 14. Ristikkokuvioinen v. 1997. (Avotakka, kuva: Kaj G. Lindholm)

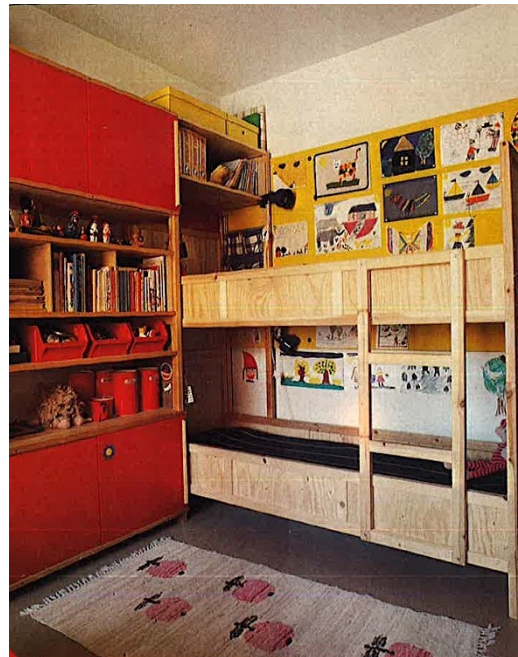
Kuva 15. Perinnekuviot: Kirkonkaari v. 1998. (Avotakka, kuva: Veikko Kankkunen)

Kuva 16. Perinnekuviot: Ruusukas v. 1994. (Avotakka, kuva: Juhani Salonen)

Kuva 17. Toimikas-kuviointi v. 1989. (Avotakka, kuva: Sakari Parkkinen)

Kuva 18. Esittävä kuvio v. 1978. (Avotakka, kuva: Kari Haavisto)

Kuva 19. Graafinen/abstrakti kuvio v. 1987. (Avotakka, kuva: Paavo Martikainen)

Kuva 20. Monikuvioinen v. 2004. (Avotakka, kuva: Johanna Kinnari, Tuomas Kolehmainen, Paavo Martikainen)

Perinteisin tapa saada räsymattoon kuviota on raidoittaa matto erivärisillä kuteilla ja erilaisilla raitarytmyksillä (Kaukonen, 1998, 61–62). Sen vuoksi ei ole yllättävää, että aineistostani löytyi lukuisia raidallisia räsymattoja eri tavoin raidoitettuna. Aineistostani näkee, että räsymattoja on myös kuvioitu monilla erilaisilla kudonnan tekniikoilla, jotka eivät ole perinteiselle räsymatolle ominaisia. Erityisesti 1980-luvun räsymattojen kuvioinneissa näkyy yhteys aikakauden trendeihin. Graafiset ja kulmikkaat muodot olivat silloin suosittuja (ks. Seppälä-Kavén, 2014), ja se näkyy myös aineistoni matoissa, joissa on käytetty kuvioina viivoja ja geometrisiä muotoja. 1960-luvulla räsymatot näyttäytyivät aineistossani kuviointinsa osalta hyvin perinteisinä. Se voi johtua siitä, että räsymattoja ryhdyttiin uudistamaan ja uusia malleja kehittämään vasta 1970-luvulla räsymattobuumin myötä. Yksi keskeinen räsymaton ilmeen uudistajista oli silloin Eija Rasinmäki (Autio, 2012, 20, 64). Lisäksi 1960-luku oli aikaa, jolloin pyrittiin eteenpäin keksien uusia materiaaleja ja ratkaisuja, sen sijaan että oltaisiin takerruttu vanhaan (Seppälä-Kavén, 2014, 59–60). Tämänkään vuoksi ei ole yllättävää, että 60-luvun räsymatot näyttäytyivät aineistossani perinteisinä. 1990-luvun räsymatoissa aineistossani näkyi perinnekuvioita ja perinteisiä raitasommitteluja, jotka ovat sopineet hyvin yhteen silloin pinnalla olleeseen antiikkityyliin.

On kiinnostavaa huomata, kuinka räsymaton perinteinen raitasommittelu on edelleen 2010-luvulla näkynyt sisustuksissa käytetyissä räsymatoissa. 2010-luvulla on näyttänyt siltä, että räsymattoja ei niinkään ole pyritty uudistamaan, vaan vanhannäköiset tai uusvanhat räsymatot ovat olleet arvossaan. Tämä on saattanut johtua 2000-luvun retrotrendistä, jolloin vanhoja arkisia esineitä on otettu osaksi kodinsisustusta (Baker, 2013, 69–71). Syynä voi myös olla Avotakan tyyli 2010-luvulla, jolloin se on esiteltyt maanläheisempiä ja ajattomampia sisustuksia, johon räsymatto sopii hyvin.

7.2 Monipuolinen räsymatto

Räsymattoja on vuosien 1967–2018 aikana käytetty monissa eri kodin tiloissa, joihin niitä on sommiteltu luovasti ja innovatiivisesti, käytännönläheisesti sekä perinteisillä tavoilla. Mattojen käyttötarkoitus ei ainoastaan ole ollut toimia lattialla mattona, vaan niitä on käytetty mm. istuinalustana. Räsymattoa oli tutkittavana ajanjaksona yhdistetty monenlaiseen sisustustyyliin. Räsymatto yhdistyi väriensä ja kuviointinsa osalta huoneen muihin elementteihin, kuten huonekaluihin ja tekstiileihin.

7.2.1 Tila, paikka ja sommittelu tilassa

Kuva-aineistostani kävi ilmi, että räsymattoja on käytetty monipuolisesti eri kodin tiloissa (Liite 1, kuvio 4 ja 5) ja mattoja on sommiteltu luovasti ja innovatiivisesti (Kuva 21), käytännönläheisesti (Kuva 22) sekä perinteisillä tavoilla (Kuva 23). Räsymattoja on käytetty olohuoneessa, makuuhuoneessa, keittiössä, ruokasalissa, lastenhuoneessa tai koulu-laisen huoneessa, eteisessä, kylpyhuoneessa ja takkahuoneessa. Sitä on käytetty ulkopor-tailla oven edessä, ja tiloissa, jotka voi nähdä olevan puoliksi ulkona sisätiloista, kuten parvekkeella, terassilla, kuistilla, viherhuoneessa ja leikkimökissä. Lisäksi räsymattoja on käytetty huoneissa, joissa yhdistyy moni toiminto, esimerkiksi keittiön ja olohuoneen toi-minnot tai makuu-, oleskelu- ja työhuoneen yhdistelmässä.

Räsymattoja on aseteltu erilaisiin kohtiin eri tiloissa. Räsymatto on voinut olla aseteltuna ruokapöydän alle, sen ympärille, tiskipöydän eteen, sängyn viereen tai kahden sängyn väliin, oven eteen, suuren ikkunan eteen, takan tai tuvanuunin eteen, sohvan läheisyyteen, sohvan päälle tyynynpäällisen muodossa, pöydän päälle, istuimen päälle, portaille, kes-kelle huonetta, vinosti huoneen poikki tai selkeästi huoneen kulkureiteille. Räsymattojen asettelu- tai sommittelutapoja tilaan on ollut myös monia erilaisia. Räsymattoa on taitettu kulkureitin suuntaiseksi (Kuva 24), aseteltu kulkemaan huoneen poikki lattialla olevan korokkeen yli (Kuva 25), tai räsymatot ovat kulkeneet lattialta ylös istuintason päälle (Kuva 21). Räsymaton reunoja on taitettu, jotta matto olisi istuinkorokkeen muotoinen. Useita pieniä räsymattoja on aseteltu isommaksi kokonaisuudeksi olohuoneen keskelle, tai useampi matto on aseteltu lomittain hieman toistensa päälle, niiden muodostaen yh-dessä ison maton (Kuva 26). Kaksi tai useampi räsymatto on aseteltu vierekkäin aivan kiinni toisiinsa, ikään kuin perinteiseen ”umpimatto”-tyyliin (Kuva 27). Perinteiseen tyy-liin kapeita räsymattoja on aseteltu useampi samaan tilaan, jättäen niiden väliin eri mit-taisia etäisyyksiä n. viidestä senttimetristä yhteen metriin.

Tulosten perusteella voi sanoa, että räsymattoja on käytetty kodin kaikissa tiloissa, ja rä-symatto on matto, joka sopii kaikkiin kodin tiloihin. Sitä on käytetty tiloissa, joissa matto joutuu kosketuksiin lian ja kosteuden kanssa, kuten keittiössä, kylpyhuoneessa, eteisessä ja ulkoportailla, mutta myös tiloissa, joissa elämä on siistimpää, kuten olohuoneessa ja makuuhuoneessa. Ulkonäkönsä ja ominaisuuksiensa puolesta räsymatto sopeutuu kodin

kaikkiin tiloihin. Räsymattoa saatetaan edelleen käyttää kuten sata vuotta sitten, umpimattossa tai useampi matto aseteltuna vierekkäin eri etäisyyksille toisistaan. Myös uusia sovelluksia on syntynyt, esimerkiksi pienten mattojen asettelu hieman päällekkäin niiden muodostaen yhden isomman maton. Useamman räsymaton asettaminen vierekkäin hieman toistensa päälle, oli selvästi 00-luvun lopun trendi, sillä aineistossani vuonna 2007–2010 kaikki räsymatot olivat aseteltu useamman räsymaton asetelmaan. Räsymatoista tehtyjä tyynynpäällisiä näkyi aineistossani vuonna 2001 ja 2017. Pöydän päälle räsymatto oli aseteltu vuonna 1977. Umpimattoon eli toisiinsa kiinni aseteltuja mattoja löytyi aineistostani vuonna 1971, 1981, 1989, 2014, 2015. Tämä tapa asetella mattoja ei näytä katoavan ajan kulusta huolimatta.

Räsymatto näyttää olevan matto, jota ihmiset uskaltavat käyttää luovasti omien tarpeidensa ja mieltymystensä mukaan. Räsymatto ei ole liian hieno matto, jotta sitä pitäisi varoa tai käyttää vain tietyllä tavalla. Jos se likaantuu, on se helppo pestä ja se kestää myös harjausta, toisin kuin esimerkiksi villamatot. On kiinnostavaa huomata, että vaikka Suomessa tapahtui asumisen muutos 1960- ja 70-luvuilla ja ihmiset muuttivat maalta kaupunkiin nykyaikaisempiin asuntoihin, räsymattojen käyttöä on silti jatkettu. Räsymatto ei siis ole jämähtänyt vanhanaikaiseksi kammareiden ja tupien matoksi, vaan se on sopeutunut aina ajankohtaiseen asumistapaan.

Kuva 21. Luovasti ja innovatiivisesti aseteltuja räsymattoja v. 2010. (Avotakka, kuva: Juha Juntto, Tiiu Kaitalo)

Kuva 22. Käytännönläheisesti tiskipöydän eteen asteltu räsymatto v.1973. (Avotakka, kuva: Kari Haavisto)

Kuva 23. Perinteisesti aseteltuja mattoja v.1982.
(Avotakka, kuva: Paavo Martikainen)

Kuva 24. Kulkureitin suuntaisesti taiteltu räsymatto v. 2000. (Avotakka, kuva: Markku Alatalo)

Kuva 25. Korokkeen päälle aseteltu räsymatto v. 1970. (Avotakka, kuva: Aulis Nyqvist)

Kuva 27. Umpimattoon aseteltuja räsymattoja v. 2014. (Avotakka, kuva: Riitta Sourander)

Kuva 26. Räsymattoja aseteltu lomittain toistensa päälle v. 2009.
(Avotakka, kuva: Laura Brotherus)

7.2.2 Käyttötarkoitus

Kuten edellä mainituista tiloista ja räsymattojen sommittelutavoista voi päätellä, räsymattojen käyttötarkoitus ei ainoastaan ole ollut toimia lattialla mattona (Liite 1, Kuvio 6). Räsymattoja on pidetty pöytäliinana (Kuva 27), istuinalustana (Kuva 28), ovimattona (Kuva 29), porrasmattona sekä ommeltu tyynynpäälisiksi (Kuva 30). Olen tulkinnut kuvista, että lattiamattonakin räsymatolla on ollut erilaisia käyttötarkoituksia riippuen tilasta, jossa sitä on pidetty. Lattiamattona räsymatto on toiminut terassi tai parvekemattona, eteismattona, kylpyhuonemattona, sekä lastenhuoneessa leikkialustana (Kuva 31), ikään kuin pehmustettuna ja rajattuna alustana leikkimiselle. Vaikka räsymatto toimii näissä eri tiloissa lattiamattona, vaaditaan näiden tilojen matoilta eri ominaisuuksia esim. kosteuden ja lian kestossa. Tutkimukseni tulokset osoittavat, että räsymatto mukautuu monenlaiseen käyttötarkoitukseen.

Räsymatto on hyvien käyttöominaisuuksiensa takia historiansa aikana syrjäyttänyt muita mattoja suomalaisista kodeista. 1960-luvulla koteihin uutuutena tulleet kokolattiamatot ja 1970-luvun alun suosittu paimentolaismatot huomattiin nopeasti epäkäytännöllisiksi pölynkerääjiksi (Seppälä-Kavén, 2014, 75). Sen sijaan räsymaton käytännöllisyys huomattiin 1970-luvulla, ja ne nousivat suureen suosioon.

Kuva 27. Räsymatto pöytäliinana v.1977.
(Avotakka, kuva: Kari Haavisto)

Kuva 28. Räsymatto istuinalustana v.1988.
(Avotakka, kuva: Paavo Martikainen)

Kuva 29. Räsymatto ovimattona v. 1992.
(Avotakka, kuva: Seppo Konstig)

Kuva 30. Räsymatto ommeltu tyynynpäälliseksi v. 2017. (Avotakka, kuva: Kaisu Jouppi)

Kuva 31. Räsymatot leikkialustana v. 1971. (Avotakka, kuva: Kari Haavisto)

7.2.3 Maton vuorovaikutus muun sisustuksen kanssa

Räsymatto oli aineistossani yhdistetty monenlaiseen tyyliin, tai räsymaton värejä ja kuviota oli toistettu huoneen muissa elementeissä, kuten huonekaluissa tai tekstiileissä. Löysin aineistostani kaksitoista eri teemaa siitä, kuinka räsymatto on vuorovaikutuksessa sisustuksen muiden elementtien kanssa (Liite 1, Kuvio 7).

Räsymattoa on yhdistetty japanilaistyyliin (Kuva 28), maalaisromanttiseen tyyliin, antiikkihuonekaluihin, modernia ja vanhaa yhdistävään sisustukseen, Industrial-tyyliin sekä minimalistiseen tyyliin. Räsymattoa on pidetty tilassa, jossa on paljaat hirsiseinät, eli räsymattoa on käytetty perinteisessä ympäristössä. Räsymatolla on luotu sisustukseen yhteneväisyyttä yhdistämällä se samanvärisiin tekstiileihin, kuten tyynypäällisiin ja verhoihin, tai samanvärisiin huonekaluihin. Räsymatto on voinut toistaa huoneessa olevien huonekalujen muotoja, kuten isoruutuinen matto yhdistettynä neliönmuotoisiin kubistisiin huonekaluihin. Räsymatto on toiminut väripaletina koko huoneen sisustuksen väriykselle, tai koonnut yhteen huoneen väritystä (Kuva 32). Räsymaton kuviota on toistettu jossakin muussa tilan pinnassa, esimerkiksi seinämaalauksessa, tapetissa tai tekstiilissä (Kuva 33). Myös seinällä olevan taulun värit on yhdistetty räsymaton väriyksen. Ulkona pidettävässä räsymatossa on ollut samaa väriä kuin talon kivijalassa (Kuva 34) tai räsymaton värit ovat toistuneet yhdessä tai useammassa tilan elementissä kuten katossa, seinissä ja huonekaluissa. Räsymattoa on myös pidetty tilassa, jossa se ei väriyksensä tai kuviointinsa puolesta yhdisty mihinkään tilan muuhun elementtiin, mutta räsymatto on tyyliiltään muuten ollut tilaan sopiva.

Tuloksista voi päätellä, että räsymatto on matto jonka voi yhdistää monenlaiseen tyyliin. Räsymatto on täydentänyt vanhan ympäristön tunnelmaa perinteikkyydellään tai sillä on luotu kontrastia moderniin sisustukseen. Räsymatto on voinut toimia sisustusta kokoaavana elementtinä tai heijastaa muun sisustuksen värejä. Faulkner ja Nissen (1994) toteavat, että sisustustekstiilit yhdistävät ihmisiä, huonekaluja ja arkkitehtuuria. Tämän toteamuksen merkityksen ymmärsin aineistoni kuvien kautta, jossa mm. räsymaton värit toistivat talon julkisivun värejä tai sisäkaton muotoja ja värejä, tai kun räsymaton väreistä oli koottu koko sisustukseen yhteneväinen värimaailma.

Kuva 32. Räsytalon kaikki värit toistuvat huoneen kalusteissa ja tekstiileissä v. 1986. (Avotakka, kuva: Paavo Martikainen, Sakari Parkkinen ja Marjukka Vainio)

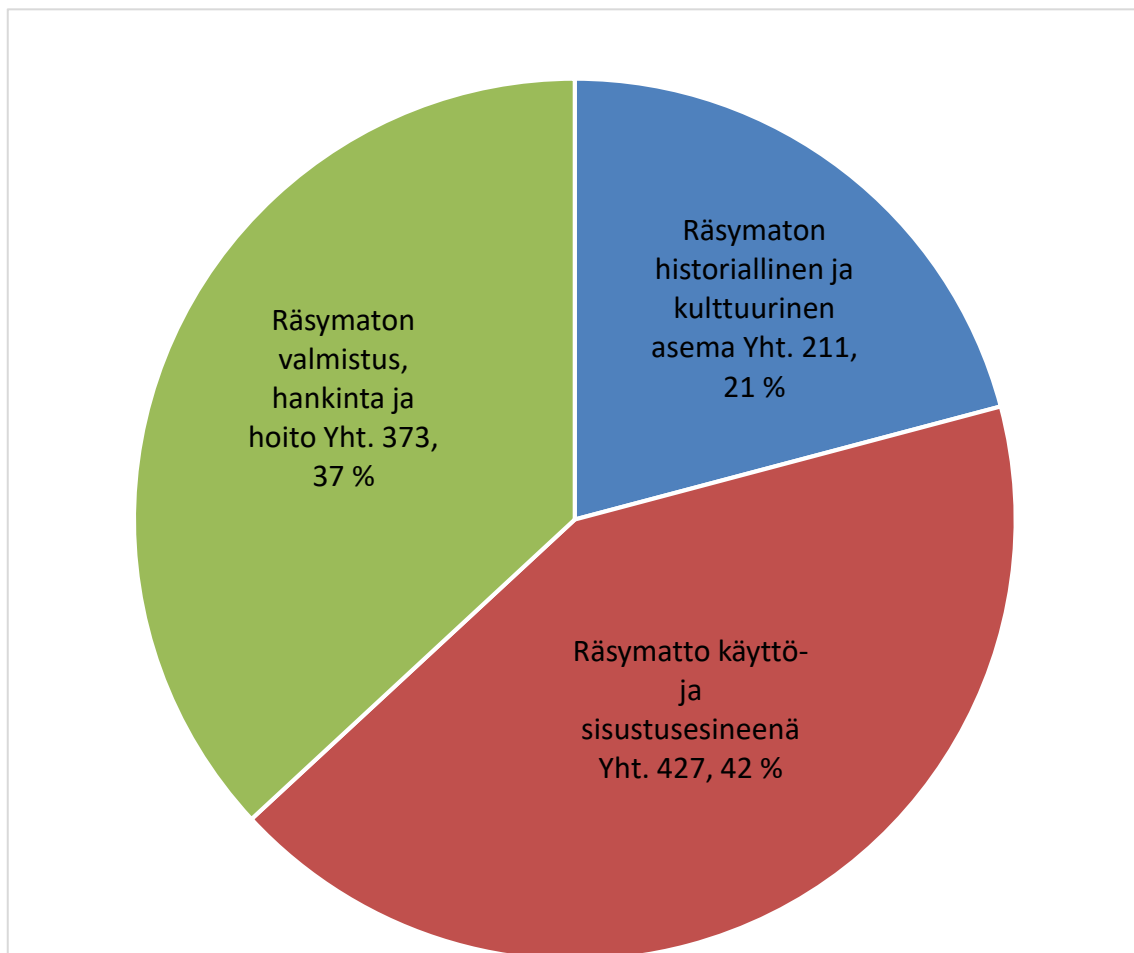
Kuva 33. Räsytalon raidoitus yhdistyy raidalliseen tapettiin v. 2018. (Avotakka, kuva: Timo Pyykkö)

Kuva 34. Räsytalon värit toistavat talon julkisivun värejä v. 2011. (Avotakka, kuva: Kimmo Virtanen)

7.3 Räsymatto Avotakan teksteissä

Tässä luvussa vastaan tutkimukseni toiseen tutkimuskysymykseen *Miten räsymattoa käsitellään Avotakka-lehden teksteissä vuosina 1967–2018?*. Aineistolähtöistä sisällönanalyysia käyttäen pääluokiksi muodostui *Räsymatto käyttö- ja sisustusesineenä*, *Räsymaton valmistus, hankinta ja hoito* sekä *Räsymaton historiallinen ja kulttuurinen asema* (Kuvio 1). Koko tekstin analyysiprosessin eli ryhmittelyn pelkistetyistä ilmauksista pääluokiksi asti olen tehnyt näkyviin taulukkoon (Liite 2). Pääluokat vastaavat toiseen tutkimuskysymykseen, ja seuraavaksi avaan tarkemmin pääluokkien sisältöä. Lisäksi käsitelen sitä, minkälaista kuvaa räsymatosta on luotu Avotakka-lehden kirjoituksissa.

Kuvio 1. Pääluokat ja niissä olevat alkuperäisilmaukset määrinä ja prosentteina.

7.3.1 Räsymatto käyttö- ja sisustusesineenä

Suurin osa löydettyistä alkuperäisilmauksista liittyivät räsymattoon käyttö- ja sisustusesineenä. Alkuperäisilmauksista 427 kappaletta eli 42 % käsittelivät tätä näkökulmaa. Tähän pääluokkaan liittyvät räsymaton käyttö eri kohteisiin ja tarkoituksiin, räsymatto sisustuksessa sekä räsymaton ulkoiset ja materiaaliset ominaisuudet.

Avotakan teksteissä käsiteltiin eri näkökulmista räsymaton käyttöä eri kohteisiin ja tarkoituksiin. Teksteissä esiteltiin räsymaton eri käyttötarkoituksia, -tapoja ja -kohteita, jotka eivät ole kaikista tavanomaisimpia. Vuonna 1970 lehdessä oli päällystetty kookkaita jakkaroita räsymatoilla, ja tätä toteutusta kutsuttiin nykyaikaiseksi. Vuonna 1973 räsymatosta kirjoitettiin, että sillä on monta ilmettä ja sitä voi käyttää moneen. Se sopii lattialle mutta myös muualle. Pehmeä, ohuempi räsymatto sopii hyvin vaikka päiväpeitteeksi. Muita räsymaton merkityksiä käyttöesineenä kirjoitettiin olleen lepopaikan alusta, varpaiden lämmittäjä, piknik-alusta, penkinpäällinen tai pehmeä ja mukava alusta mönkimille. Vuonna 1982 kirjoitettiin räsymattotekniikan mahdollisuuksista muissa sisustustekstiileissä. 2000-luvun puolella räsymaton mainittiin olevan materiaalina erilaisille sisustustuotteille tai laukkuun. Lehdessä oli myös yksi maininta räsymaton käytöstä inspiraationa muuhun sisustustuotteeseen kuin mattoon.

Patjanpäällisiksi sommiteltiin pehmeitä ja mukavia räsymattoja, jotka saivat jatkaa lattialle asti marokkolaisessa hengessä. (Avotakka 2010)

Räsymattotekniikalla tehdään verhoja, vuodepeitteitä ja verhoilukangasta. (Avotakka 1982)

Intoa design on muokannut vanhasta matosta kauniin säilytyskorin. (Avotakka 2011)

Perinteisistä räsymatoista ammentava mdf-palamatto parvekkeelle tai kuistille. (Avotakka 2013)

On kiinnostavaa huomata, että erityisesti 2010-luvulla Avotakassa on esitelty tuotteita, jotka on tehty räsymatoista, kuten esimerkiksi räsymattotyynyjä, säilytyskoreja, kansi tuoli ja räsymattojakkara. Samassa mittakaavassa ei muina vuosikymmeninä ole räsymattoa muokattu uusiin käyttökohteisiin, vaikka räsymaton käyttötapoja sellaisenaan on lehdessä esitelty jo aiemmin. Vuonna 1973 Avotakassa oli vinkkisivu räsymaton käytöstä päiväpeitteenä, keinutuolin päällisenä, avohyllyn taustan peittämiseen, tai seinältä alas sohvan päälle ja siitä lattialle laskeutuvana, niin kuin aikoinaan ryijyjä on käytetty. Tällä

vinkkisivulla ei kuitenkaan kehoitettu leikkaamaan ja ompelemaan räsymattoa aivan uudelleenlaisiksi tuotteiksi. 2010-luvulla nähty räsymattojen uudelleenkäyttö uusissa sisustus- tuotteissa tai asusteissa on varmasti heijastusta sen ajan kierrätys- ja tuunaustrendistä, jolloin vanhoja esineitä ja materiaaleja hyödynnettiin persoonallisten tuotteiden tekemiseksi. Tavallaan tällaisen räsymaton uudelleenkäytön voi nähdä kunnianosoituksena räsymatolle, mutta ehkä myös osoituksena räsymaton arvon hiipumisesta, jos sen voi huoletta leikata osiin. Toisaalta jo parhaat päivänsä nähneille räsymatoille, jotka eivät enää palvele lattialla mattona, uusiokäyttö on hyvä ratkaisu.

Koska Avotakka on sisustuslehti, käsiteltiin lehdessä räsymattoa luonnollisesti paljon sisustuksen näkökulmasta. Teksteissä mainittiin kodin eri tiloja, joihin räsymatto on aseteltu, ja kommentoitiin räsymaton soveltuvuutta eri tiloihin. Räsymaton mainittiin olleen mattona makuuhuoneessa, keittiössä, lastenhuoneessa, kirjastonurkkauksessa, eteiskäytävässä sekä ruokailutilassa. Teksteissä kirjoitettiin räsymaton soveltuvan monenlaisiin tiloihin ja ympäristöihin. Kirjoituksista huokuu käsitys räsymaton monipuolisuudesta, kun sen kirjoitetaan sopivan ”myös” tai ”tähänkin” tilaan. Räsymaton kerrottiin soveltuvan keittiöön, lastenhuoneeseen, olohuoneeseen, makuuhuoneeseen, eteiseen, kylpyhuoneeseen tai saunan pukuhuoneeseen ja sopivan niin mökille kuin kaupunkikotiinkin. Niiden nähtiin myös kuuluvan kesäasumiseen.

Perinteellisesti keittiön matto on räsymatto ja se on erittäin käyttökelpoinen.
(Avotakka 1969)

– – mikä estäisi kaupunkikodinkaan olohuoneeseen laittamasta pirteitä mattoriivejä riti rinnan kuin ennen vanhaan tuvassa. (Avotakka 1979)

– – se [räsymatto] sopii yhtä hyvin keittiöön kuin olohuoneeseenkin. (Avotakka 1975)

Oivallisia ja edullisia saunakamarin varusteita ovat räsymatot. (Avotakka 1991)

Räsymatot olivat itsestään selvä valinta vanhaan taloon. (Avotakka 2014)

Tilojen lisäksi räsymatoilla sisustamista käsiteltiin mainitsemalla räsymattojen sommitelusta tilassa. Vuonna 2009 mainittiin, että räsymattojen asettelulla voi ohjata kulkureittejä tilassa. Matoilla sisustamista käsiteltiin kertomalla, kuinka räsymatto yhdistyy muuhun sisustukseen esimerkiksi värien osalta, ja antamalla neuvoja ja ehdotuksia, kuinka

räsymattoa voi yhdistää sisustukseen. Sisustusneuvoina annettiin mm. pienten räsymattojen asettelua vierekkäin isommaksi kokonaisuudeksi, tai saman sävyisten mattojen yhdistämistä. Vuonna 1973 räsymaton sanottiin sopivan monenlaiseen käyttöön, esimerkiksi kuluneen sohvan päälliseksi tai oviverhoksi ripustettuna. Neuvoksi annettiin vuonna 1981, että koko lattiaa ei kannata muurata matoilla. Teksteissä kuvailtiin kuinka ihmiset ovat käyttäneet räsymattoja kodeissaan ja annettiin ideoita räsymaton aseteluun kotona. Sopivuutta eri lattiamateriaaleille kommentoitiin, ja 1980-luvulla räsymaton sanottiin sopivan hyvin korkkilattialle.

— räsymatot peittävät lähes koko lattian. Ne ovat kuin kokolattiamatto —
(Avotakka 1976)

Räsymaton raidat toistavat tekstiilien ja tapetin sävyjä. (Avotakka 1996)

Vanhaan taloon puuhuonekalujen ja -pintojen rinnalle sopivat raikkaan ruudulliset ja raidalliset puuvillatekstiilit ja räsymatot. (Avotakka 1986)

Ankean värinen ja kalsea betonilattia peitettiin kauttaaltaan Maijan itse kutomin räsymatoin. (Avotakka 1982)

Räsymaton sopivuutta moderniin ympäristöön komentoitiin eri tavalla 1970-luvulla kuin 2010-luvulla.

Räsymatto on kaunis ja jalalle miellyttävän tuntuinen modernissakin ympäristössä. (Avotakka 1977)

Esimerkiksi perinteinen räsymattohan on hieno juttu, mutta se ei aina istu nyky-ympäristöön. (Avotakka 2012)

Lehdessä kirjoitettiin räsymaton soveltuvuudesta erilaisiin sisustustyyliihin. Vuonna 1982 sen keuhuttiin olevan tarpeeksi hieno kaikenlaisiin sisustuksiin. Vuotta myöhemmin 1983 erään räsymaton sanottiin sopivan kuviointinsa puolesta nykyympäristöön. Vuonna 2007 maton kirjoitettiin sopivan nimenomaan räsymatolle luonteenomaisiin ympäristöihin, kuten uusvanhoihin taloihin tai kunnostuskohteisiin.

Uudet räsymatot ovat niin korkeatasoisia ja tyylikkäitä, että ne uskaltaa panna vaikka perintölipaston rinnalle. (Avotakka 1984)

Räsymatto sopii rentoon ja lämminhenkiseen sisustukseen. (Avotakka 2011)

On mielenkiintoista huomata, kuinka suhtautuminen räsymattoon on erilainen 1970-luvulla kuin 2010-luvulla. Vuonna 1977 räsymaton julistettiin sopivan moderniinkin ympäristöön, kun taas vuonna 2012 oltiin sitä mieltä, että räsymatto ei aina sovi nyky-ympäristöön. Ehkä tästä ajatuksesta kumpusi idea räsymaton uudelleen muokkaamiseen erilaisiin ja tavanomaisesta poikkeaviin käyttötarkoituksiin. Räsymatto ei välttämättä enää kelvannut sellaisenaan, vaan siitä piti muokata jotakin uutta ja ennennäkemätöntä. Tähän vaikutti varmasti myös se, minkälaisena mattona räsymatto käsitettiin, perinteisenä kaapeana ja raidallisena vai mattona, josta löytyy myös nykyaikaisempia versioita.

Teksteissä käsiteltiin räsymaton ulkoisia ja materiaalisia ominaisuuksia kuvailemalla räsymaton ulkonäköä ja räsymaton materiaaleja ja niiden ominaisuuksia. Räsymaton ulkonäköä kuvailtiin neutraalisti mainitsemalla räsymaton koko, väri tai kuviointi mutta myös kommentoimalla räsymaton tyyliä, ilmettä tai ominaisuuksia. Myös räsymaton kuvioinnin mahdollisuuksista ja modernin räsymaton ulkonäöstä kirjoitettiin. Räsymaton ilmeen kerrottiin syntyvän sen materiaalista ja rakenteesta, ja sen sanottiin olevan kodikas luonteeltaan. Räsymaton kuvioinnin kuvailtiin olleen mm. ruudullinen toimikassidoksella kudottu, korinpohjaa muistuttava, pituussuuntaisilla raidoilla kuvioitu, mutta useimmiten sen kerrottiin olevan raidallinen. Vuonna 1973 lehdessä mainostettiin ruudullista räsymattoa, jossa on hiekanruskeita ja valkoisia ruutuja. Samana vuonna kirjoitettiin myös matosta, jonka raidoissa on ”muhevaa maan väreitä”. Vuonna 2003 kesän hittiväriksi julistettiin turkoosi, joka näkyi myös räsymatoissa. 2011 räsymattoon ehdotettiin ornamenttikuvioita eksoottisen ilmeen saamiseksi.

— *hiirenvärinen, chenillepintainen räsymatto, jossa on vihreitä raitoja.*
(Avotakka 1981)

Tämän päivän räsymatto on väreiltään ja kuoseiltaan harkittu ja tyylikäs.
(Avotakka 1982)

Arvokkaammankin näköisiä [räsymattoja] on. (Avotakka 1984)

— *se [räsymatto] on ilmeeltään aina omaleimainen ja mielenkiintoinen.*
(Avotakka 1977)

Räsymatto voi olla ruudullinenkin. (Avotakka 1973)

Räsymaton materiaaleista oli runsaasti mainintoja eri vuosina. Niitä käsiteltiin mainitsemalla maton materiaalit ja niiden käsittely ennen kudontaa, materiaalin vaikutus räsymaton ominaisuuksiin, vertaamalla räsymatoissa käytettyjä materiaaleja sekä käsittelemällä räsymaton materiaalien taloudellisuutta. Räsymattojen kirjoitettiin olleen tehty joko kokonaan uudesta puuvillaräsyistä tai puhtaasta ylijäämäpuuvillasta, joka on värjätty haluttuihin väreihin. Vuonna 1975 kirjoitettiin, että ennen räsymattoihin käytettiin saatavilla olevia kankaita, mutta nykyään kuteina on puuvillakangasta, nailonia ja trikoota. Nailonin sanottiin olevan moderni materiaali. 1983 mattoja käsittelevässä artikkelissa sanottiin oikean suomalaisen räsymaton olevan vanhoista vaatteista kudottu, johon on tehty iloisimman värisistä kuteista raitoja.

— komea mustavalkoinen räsymatto, joka on kudottu nailonista.
(Avotakka 1974)

Tuskin enää löydät räsymatosta lempileninkiäsi ja äitisi huivia. (Avotakka 1982)

Kävi ilmi, että Finlaysonilta jää yli hupioreunaa omassa tuotannossaan, esimerkiksi pussilakanoita ja muita tuotteita tehtäessä. Me hyödynnämme risareunaisen hupion kutomalla sen trikookuteen sekaan. Kuteet värjää meille Kokemäen kudonta ja värjäys. (Avotakka 2004)

Trikookude on siihen [räsyyn] verrattuna liian siistiä ja ilmeetöntä. (Avotakka 2004)

Kun matonkuteita tehdään joko hylätyistä vaatteista tai vaatteiden valmistuksessa jääneistä hukkapaloista, räsymattojen kutominen on myös taloudellisesti järkevää ja merkittävää. (Avotakka 1975)

Räsymattojen materiaalien kuvailu toi mielenkiintoista tietoa räsymatoissa käytetyistä materiaaleista. Monessa kohtaa räsymaton materiaaliksi mainittiin perinteinen puuvillakude, mutta räsymaton materiaaleiksi mainittiin myös nahkasuikaleet, nailon, räsyn sekaan laitettu sisalnaru tai paperinaru, täyspellavainen kude, intialainen raakasilkki sekä puuvillan ja polyesterin sekoitus. Vuonna 1976 erään isokokoisen räsymaton kuteeksi mainittiin laskuvarjosilkki ja crimplene, loimen materiaaliksi nailonvahvisteinen pellava. Vuonna 1982 Avotakassa kommentoitiin räsykuteen usein vaihtuneen räsymatoissa puuvillanauhaksi. Muutamassa kohtaa räsymaton loimen mainittiin olevan pellavaa tai kalastajanlankaa.

Käyttö- ja sisustusesineen näkökulmasta Avotakka loi kirjoituksissaan räsymatosta kuvaa monipuolisena sisustustekstiilinä, jota voi käyttää monella tapaa ja erilaisiin käyttökoh-teisiin, ja myös materiaalina erilaisiin tuotteisiin. 2000-luvun puolella räsymatosta luotiin kuvaa esineenä, joka sisustuksellisen tarkoituksensa lisäksi toimii inspiraationa muotoi-lussa uusiin tuotteisiin. Vielä 1960-luvun lopulla lehdessä painotettiin räsymaton sovel-tuvuutta etenkin keittiöön, mutta 1970-luvulta lähtien matosta piirtyi kuva joka tilan mat-tona, joka sopii niin maalais- kuin kaupunkiympäristöön. 1970-luvun lopulla räsymaton sanottiin sopivan myös moderniin ympäristöön, ja 1980-luvulle tultaessa sen sanottiin sopivan arvokkaammankin huonekalun rinnalle. 2000-luvulla tätä kyseenalaistettiin, ja räsymaton nähtiin sopivan sille luonteenomaisiin ympäristöihin, kuten vahoihin taloihin ja rentoihin, lämminhenkisiin sisustuksiin. Teksteistä tuli ilmi, että räsymaton kuvioita ja värejä on sopeutettu vallalla oleviin trendeihin. Materiaaliensa puolesta räsymatosta an-nettiin 1970-luvulla kuva mattona, johon käytettiin uudenlaisia materiaaleja. Toisaalta silloin kirjoitettiin myös räsymaton taloudellisuudesta, mikäli se oli vanhoista tekstiileistä kudottu. Samanlainen kirjoittelu jatkui 1980-luvulla, mutta silloin tehtiin ero aidon suo-malaisen räsymaton ja uudenlaisen räsymaton välille. Tulkintani mukaan Avotakassa on luotu kuvaa räsymatosta kahdenlaisena mattona, perinteisestä ja nykyaikaan sovelletusta räsymatosta.

7.3.2 Räsymaton valmistus, hankinta ja hoito

Toiseksi suurin näkökulma räsymaton käsittelylle oli käsitellä räsymaton valmistusta ja kuluttamista. Alkuperäisilmauksista 373 kappaletta eli 37 % käsitelivät tätä näkökulmaa. Tähän pääluokkaan liittyvät käsinkudottu räsymatto, räsymaton kaupallinen valmistus ja räsymatto kulutustuotteena.

Käsinkudottua räsymattoa käsiteltiin kirjoittamalla mattojen kutojista, heidän työllisty-misestä ja työskentelystä, mainitsemalla kutojan nimi tai kertomalla kutojien työolosuh-teista tai taustoista. Räsymaton työllisyysvaikutuksia käsiteltiin lehdessä vuonna 1975 ja 2007, jolloin matonkutojille kerrottiin olevan töitä. Lehdessä kerrottiin, missä matonku-dontaa voi harrastaa ja monessa tekstissä kerrottiin, kuka räsymaton on kutonut. Räsyma-ton kehuttiin olevan käsityötä parhaimmillaan ja 2014 kerrottiin suunnittelijasta, joka oli tehnyt tuotteen räsymatosta kunnianosoituksena mummojen arkikäsitöille. Vuonna 1970

oli yksi maininta räsymaton kudontataidon säilyttämisestä, jossa erään paikkakunnan käsityötaitoa oli haluttu viedä eteenpäin perustamalla ”räsy-paja”. Teksteissä saatettiin mainita, että räsymatto on käsin kudottu, missä räsymatto on kudottu ja että se on nimenomaan kotona kudottu. Jos räsymatto oli itse kudottu, sen kutojaksi ilmoitettiin usein jokin sukulainen, kuten äiti, mummo tai oma sisko. Vuonna 2017 lehdessä esiteltiin räsymattoja, jotka oli ostettu paikasta, jossa myydään vankien tekemiä tuotteita.

Usein matonkutojat voivat myös tehdä työtään kotona. (Avotakka 1975)

Työllisyydenkin kannalta räsymatolla on merkitystä: eri puolilla Suomea olevat mattokutomot tarjoavat työtä naisille, jotka eivät näy työttömyyskortistoissa, mutta jotka kipeästi kaipaavat lisäansioita. (Avotakka 1975)

Nykyisen henkilökunnan keski-ikä ylittää reippaasti 60 vuotta, mutta Anki on saamassa töihin useita innokkaita artesaanikoulutuksen saaneita nuoria kutojia. (Avotakka 2007)

Työväenopistossa sellaisen [räsymaton] voi kutoa vaikka VHS-kasettien nauhasta. (Avotakka 2011)

Räsymaton kaupallista valmistusta käsiteltiin mainitsemalla suunnittelusta ja suunnittelijoista, suunnittelun lähtökohdista ja lopputuloksesta. Suunnittelijoiksi mainittiin mm. Marja Harmes, Eija Rasinmäki, Hanna Korvela sekä Risto Rauma. Vuonna 1982 matto-suunnittelija Eija Rasinmäestä oli yhden aukeaman kokoinen artikkeli. Häntä tituleerattiin ”perinteisen räsymattotaitomme uudistajaksi”.

Jokainen malli on omaa suunnittelua, vanhimmat ovat 70-luvulta. Räsymatot taitavat olla niitä harvoja tuotteita, jotka eivät edellytä jatkuvasti uusia malleja. (Avotakka 2007)

Raumalainen yrittäjä Risto Rauma kehitti jo vuosia sitten tutusta räsymatosta moderniin kaupunkikotiin istuvat versiot – – (Avotakka 2002)

Askon räsymattovalikoimaan on keväällä luvassa raikkaita, värikkäitä mattoja, jotka Marjatta Metsovaara suunnittelee – – (Avotakka 1979)

Räsymaton suunnittelun lähtökohdista tuotiin esiin vanhojen räsymattojen kuviomallit, toimikassidos tai jonkin tietyn paikan tyyli ja värit. Vuonna 2015 lehdessä kirjoitettiin yrityksestä, joka antaa ostajalle mahdollisuuden itse suunnitella räsymattonsa omiin tarpeisiin. Räsymaton liittymistä vallalla oleviin trendeihin, räsymattomallien kopiointia ja

räsymaton nykyaikaistamista käsiteltiin. Lehdessä kirjoitettiin kuinka räsymattoja myyntiin kutovat yritykset valmistavat mattonsa ja mainittiin useita räsymattovalmistajien nimiä. Myös muutama maininta kaupallisen räsymaton kudonta ja -valmistustekniikasta löytyi. Vuonna 1973 räsymaton kerrottiin olevan tehty kudotuista paloista, jotka on ommeltu yhteen. Räsymattojen myyntiä ja vientiä Suomesta otettiin esille 1980-luvulla ja 2000-luvulla. Vuonna 2007 lehdessä kirjoitettiin yrityksestä, joka oli myynyt Ruotsin hoiviin kaksi räsymattoa. Myytävälle räsymatoille annetut nimet esiintyivät teksteissä usein ja niille annetut nimet kuvaavat osittain räsymattoihin liitettyjä mielikuvia.

Raikkaasti raidoitettut että hyvin yksinkertaiset matot tekevät nyt tuloaan.
(Avotakka 2007)

Eijan matot ovatkin malliltaan niin omaperäisiä, että niiden kopiointia näkee monen mattokutomon mallistoissa. Kopiointia vastaan on mahdoton taistella, toteaa Eija. (Avotakka 1982)

Vaikka Eijan mattoja viedään mm. Hollantiin, Saksaan, Sveitsiin ja Italiaan sekä erityisesti Yhdysvaltoihin, jossa toimii viime syksynä perustettu ja Eijan sisaren johtama tytäryritys, ei kutomolla ole ollut riittävästi työtä koko aikaa. (Avotakka 1982)

Raikas punaraidallinen Tupa [räsymatto] on kotimainen – – (Avotakka 2008)

Kulutustuotteena räsymattoa käsiteltiin sen ostamisen ja hoidon näkökulmasta. Teksteissä oli usein maininta räsymaton ostopaikasta ja myyntikäytännöstä. Räsymattoa on voinut ostaa metreittäin ja neliömetreittäin valmiiksi kudottujen mattojen lisäksi. Räsymattojen myyntipaikoiksi mainittiin mm. Stockmann, Artek ja erinäisiä mattoliikkeitä, mutta myös kauppatori tuli esiin myyntipaikoissa. Toisaalta räsymattoa ei aina ostettu vaan se oli joko saatu tai peritty esine. Teksteissä kirjoitettiin räsymaton käyttöominaisuuksista ja sen hoidosta. Räsymattoa kehoitettiin pesemään viileällä vedellä ja saippualla tai mäntysuovalla. Pesupulvereita ei suositeltu ja pellavaloimeen kudotut räsymatot suositeltiin pestäväksi kemiallisesti ensimmäisessä pesussa pellavaloimen sisältämän öljyn vuoksi. Vuonna 1979 kerrottiin, kuinka perinteistä räsymattoa kuivatettiin pesun jälkeen. Se laitettiin kuivumaan levitettynä tai ripustettiin sen pitkältä sivulta, jotta vesi valuisi pois raitojen suuntaisesti eivätkä maton värit sekoittuisi. Räsymaton hoitoa käsiteltiin kaikkina tutkittuina vuosikymmeninä. Räsymaton hyviä puolia, kuten sen ajattomuutta ja

hoidon helppoutta tuotiin esiin, ja räsymattoja verrattiin myös muunlaisiin mattoihin. Räsymattojen saatavuudesta ja valikoimasta oli mainintoja, sekä maton värin valitsemisen vaikeudesta ostotapahtumassa.

Ison määrän räsymattoja pari peri Martinin äidiltä. (Avotakka 2014)

Matto on sileäpintaista trikoota, josta ei irtoa nöyhtää lattialeikeissä. (Avotakka 1983)

Se [räsymatto] on helppohoitoinen. Hellävarainen tamppaus ja vesipesu riittävät sen huoltamiseen. (Avotakka 1975)

Räsymatot ovat kauniita, rehellisiä, laadukkaita ja ajattomia. Kestäviäkin ne ovat. Minulla on yhä vuonna 1963 Bitcosta ostettu Maire Gullichsenin suunnittelema matto. (Avotakka 2007)

Käytössä räsymatto on verraton. (Avotakka 1975)

Sisustusliikkeissä on komeat valikoimat kotimaisten matontekijöiden uudennäköisiä, laadukkaita räsymattoja. (Avotakka 1997)

Räsymatto saavutti 1970-luvulla uudenlaisen aseman, kun sitä pystyi ostamaan arvostetusta tavaratalosta ja huonekaluliikkeestä, Stockmannilta ja Artekista. 2000-luvulla räsymattoja alkoi saada jopa Ikeasta, mutta halpatuotantomaissa pilkkahintaan teetetty räsymatto on kaukana sen alkuperäisestä hengestä. Vuonna 2007 erään mattoyriityksen omistaja kertoi lehdessä, kuinka olisi harmi jos hänen yrityksensä räsymattoja ei enää kudotaisi Suomessa.

Valmistuksen, hankinnan ja hoidon näkökulmasta Avotakassa annettiin räsymatosta kuva mattona, jota kudotaan niin käsin kuin teollisestikin. Räsymatosta luotiin kuvaa käsityötuotteena, jota kudotaan joko kaupallisiin tarkoituksiin tai omaan käyttöön. Räsymaton ollessa kaupallinen tuote, piirtyi siitä kuva designtuotteena, jolla on oma suunnittelija. 1980-luvulla ja 2000-luvulla räsymatosta sai kuvan mattona, jolla on myös kaupallista arvoa. Räsymatosta on saanut kuvan helppohoitoisena mattona. Avotakan tekstien perusteella räsymatosta on saanut kuvan, että sitä on voinut ostaa monesta paikasta ja se on ollut helposti saatavilla oleva matto, ja toisaalta, että se on siirtynyt sukupolvelta toiselle. Räsymatto on näyttäytynyt mattona, jota on voinut ostaa arvostetuista tavarataloista, huonekalukaupoista, mattoliikkeistä, kutomoista tai torikojuista. Tämä mielikuva muuttuu

hieman 2000-luvun lehtien kirjoituksista, jolloin räsymaton ostopaikoiksi mainittiin halpatuotannosta tunnetut Ikea ja Ellos. 2000-luvun puolella ostopaikaksi mainittiin myös kirpputori.

7.3.3 Räsymaton historiallinen ja kulttuurinen asema

Pienin osa alkuperäisilmauksista käsitteli räsymattoa historiallisesta näkökulmasta ja toi esiin sen asemaa kulttuurissamme. Räsymaton historiallista ja kulttuurista asemaa käsitteleviä alkuperäisilmauksia löytyi tekstiaineistosta 211 kappaletta eli 21%. Tähän pääluokkaan liittyvät räsymaton historia, nykytila ja tulevaisuus sekä räsymattoon liitetyt mielikuvat.

Räsymaton historiasta ja perinteistä oli mainintoja teksteissä joka vuosikymmenenä paitsi 1960-luvulla. Teksteissä kuvailtiin, kuinka perinteinen räsymatto on kudottu, mitä materiaaleja siinä on perinteisesti käytetty ja kuinka räsymattoa pestiin ja huollettiin. Lehdessä otettiin esille räsymaton historiaa lähtöisin 1800-luvulta, kun räsymatot yleistyivät, ja kerrottiin räsymaton värityksistä sekä käyttökohteista ja -tavoista. Myös räsymaton suosiota eri aikoina mainittiin. Räsymaton kerrottiin olevan perinteisin matto Suomessa, sillä olevan pitkät perinteet täällä, ja sen kumpuavan säästeliäisyydestä ja köyhistä oloista. Myös räsymaton materiaaleihin viitattiin kertomalla räsymaton perinteisenä materiaalina olevan räsykude ja että maton raitojen tekemiseen saatettiin käyttää villalankoja, koska niissä oli enemmän väri vaihtoehtoja kuin räsyissä. Vuodelta 2007 peräisin olevasta artikkelissa kerrotaan räsymattoja löytyneen jopa farao Tutankhamonin haudasta.

Onneksi räsymaton arvo taas huomattiin, olihan aikoja, jolloin se kelpasi vain vintille tai saunakammariin. (Avotakka 1983)

— — räsymattoihin taas pujotettiin tilkkuja ja hapsuja koristeeksi. (Räsymatto 1920-luvulla, Avotakka 1983)

Räsymatto oli monia vuosikymmeniä kyökin tai muiden arkitilojen mattona. Nyt se on nousemassa uuteen kukoistukseensa. (Avotakka 1975)

Räsymaton nimitys eri aikoina kertoo myös mielestäni jotain räsymaton asemasta ja historiasta. Vuonna 2018 räsymattoa nimitettiin Avotakassa juhlallisesti kansanperin-

teemme kaunottareksi, kertoen ehkä jotain räsymaton asemasta ja arvostuksesta tänä päivänä. Kiinnitin huomiota siihen, että vuonna 2003 räsymatto nimettiin kuvatekstissä käytävämatoksi, vaikka kyseessä oli räsymatto. Vuonna 1971 räsymattoa kutsuttiin nimellä *tekstiilimatto*. Vaikka näitä poikkeumia *räsymatto*-nimityksestä oli vain kaksi, aloin miettiä, onko uudenlaiset materiaalit ja räsymaton teollinen tuotanto hämärtänyt räsymaton määritelmän rajaa. Räsymatoksi ei enää voi pelkästään nähdä perinteisiä raidallisia käsinkudottuja mattoja, vaan materiaalien kehitys ja teollinen valmistus on jättänyt oman jälkensä räsymaton historiaan.

Räsymaton hinta on sekin mielestäni osa räsymaton historiaa, sillä hinta kertoo jotain maton arvostuksesta, laadusta ja valmistusmaasta. Vuonna 1975 korostettiin räsymaton olevan käsityötä ja sen vuoksi maksavan, ei kuitenkaan kohtuuttomasti. 1979 laadukkaan räsymaton kerrottiin maksavan enemmän kuin samankokoinen plyysimatto. Halpatuotannon lisääntyessä on ollut vaarana, ettei kuluttaja enää osaa arvostaa käsinkudottua räsymattoa eikä hahmota sen kutomiseen tarvittavaa työtä. Mattosuunnittelija Eija Rasinmäen räsymatto vuonna 1982 maksoi 1300 markkaa, kun taas vuonna 2008 60x90 cm kokoinen räsymatto myytiin Ikeassa hintaan 2,95. Räsymaton hintaa verrattuna maton arkisuuteen kommentoitiin vuonna 1984:

Korkealaatuiset räsymatot saattavat tuntua liian arkisilta hintaansa nähden.
(Avotakka 1984)

Kunnon räsymatto on nykyään hinnaltaan kalliimpi kuin samankokoinen ulkomailta tuotu plyysimatto. (Avotakka 1979)

Eri vuosina Avotakassa tuotiin esiin räsymaton silloista asemaa ja suosiota, varsinkin silloin kun räsymatto oli suosittu. Vuonna 1975 kirjoitetaan, kuinka räsymatto on tulossa jälleen suosituksi ja vuonna 1979 kerrotaan erityisesti luonnonväristen, vaalean- ja tummanruskeiden räsymattojen olevan suosiossa. Samana vuonna Avotakassa haastateltiin Stockmannin tavaratalon matto-ostoista vastaavaa, joka kertoi uskovansa räsymaton tulevaisuuteen. Siirryttäessä 1980-luvulle räsymatto julistettiin salonkikelpoiseksi ja tyylikkääksi. Vuonna 1997 kerrottiin jälleen räsymaton elävän nousukautta ja kauppoissa olevan vaativaankin sisustusmakuun sopivia räsymattoja, ja 2008 kirjoitettiin räsymaton aina löytävän paikkansa. 2011 räsymattojen kirjoitettiin olevan jälleen salonkikelpoisia. On hauska huomata, että lähes jokaisena vuosikymmenenä lehdessä julistetaan, kuinka

räsymatot ovat jälleen suosiossa. Tästä voi päätellä, että räsymatot eivät ole oikeastaan koskaan olleet kokonaan poissa sisustajien suosioista ja muodista, vaan räsymaton suosio on aaltoillut, sen ollessa välillä enemmän esillä ja välillä vähemmän. Kuten eräs matto-suunnittelija Avotakassa toteaa vuonna 2007, että räsymatto ei ole koskaan pois muodista tai muodissa, vaan se on välillä vain ajankohtaisempi.

Riepumattoja löytyy nykyään toinen toistaan kauniimpia malleja.
(Avotakka 1971)

Vanha kunnon räsymatto on ostajien suosiossa syrjäyttämässä paimenmaton.
(Avotakka 1979)

*Puhdas, samalla kertaa sekä lämmin että vilpoinen räsymatto elää huikeaa kukoistuskautta. Perinteisin mattomme on osoittautunut hämmästyttävän muuntu-
vaksi ja ajan henkeen luontuvaksi.* (Avotakka 1983)

*Sisustusliikkeissä on komeat valikoimat kotimaisten matontekijöiden uudennäköi-
siä, laadukkaita räsymattoja joiden herkulliset värit, materiaaliyhdistelmät ja
kekseliäät sidokset vetoavat vaativaankin makuun.* (Avotakka 1997)

Räsymaton arvoon viitattiin muutamissa teksteissä, joko ylistäen räsymattoja tai kertoen yrityksistä, jotka ovat onnistuneet nostamaan perinteisen räsymaton arvoa. Arvolla ei tulkintani mukaan viitata pelkkään rahalliseen arvoon vaan myös räsymaton arvostukseen.

Nämä matot [räsymatot] ovat oikeita aarteita, kestäviä ja kauniita – – (Avotakka 1983)

Räsymatto eli riepumatto on todellinen kulttuurituote. (Avotakka 2007)

Anki-design on nostanut perinteisen räsymaton arvoa ja uudistanut mallistoa.
(Avotakka 1994)

Räsymaton suosioista kertovat erityisesti 1970-luvulla julkaistut tekstit, joissa kerrotaan kuinka uudet käsintehty räsymatot menevät heti kaupaksi tai kuvaillaan yleisellä tasolla räsymaton suosiota. Räsymaton suosio on luonnollisesti vaikuttanut myös kutojien työllistymiseen.

Syksyllä 1968 Noormarkun Käsityölle oli hankittu Porin Puuvillasta muutama kilo räsyä: tästä tehtiin muutama matto, jotka myytiin heti. Helmi-maaliskuussa hankittiin lisää räsyä, palkattiin enemmän kutojia. (Avotakka 1970)

Avotakan teksteistä löytyi runsaasti räsymattoon liitettyjä mielikuvia ja räsymattoa positiivisesti kuvaavia sanoja. Räsymattoa, sen väriä tai kuviota kuvailtiin erilaisin sanakääntein iloiseksi, mm. hilpeäksi, iloisenkirjavaksi, iloisenraidalliseksi sekä iloisen keltaiseksi. Iloisen ohella räsymattoa kutsuttiin pirteäksi ja raikkaaksi sekä lämpimäksi. Räsymatot nimettiin kodikkaiksi ja kotoisiksi, kauniiksi ja yksinkertaisiksi. Myös rento, huoleton ja reilu olivat sanoja, jotka esiintyivät räsymaton yhteydessä. Lisäksi räsymaton käyttöä ja taloudellisuutta kuvaavia sanoja käytettiin, kuten oivallinen, edullinen ja tarkoituksenmukainen. Epätavallisempia ilmauksiakin käytettiin räsymatosta, kuten moderni ja rohkea, korkeatasoinen ja tyylikäs. Räsymattoa kuvailtiin vanhaksi kunnon räsymatoksi, joka on aito matto ja rakastettu tekstiili.

Räsymattoon liittyy mielikuvia ja muistoja, joista kerrottiin teksteissä. Avotakassa räsymatto miellettiin kesäiseksi, mummolaan ja mökeille kuuluvaksi, ja sen kerrottiin tuovan mieleen muistoja mummolasta. Räsymaton kuvioinnit toivat mieleen mm. usvaisen järvimaiseman tai kesäisen nurmikon. Joidenkin räsymattojen sanottiin vetoavan nostalgiaan, piristävän ja tuovan riemua.

Näistä tavaroista tuntee kesän: räsymatot, viilikupit, pihan ja parvekkeen ruukut.
(Avotakka 1987)

Isoäidin ajoista muistuttavat räsymatot. (Avotakka 2014)

Räsymattojen kerrottiin myös aiheuttaneen suuria tunteita ja liikutusta.

Heille kerrottiin, miten perinteisessä räsymatossa näkyy perheiden ja sukujen historia erivärisinä raitoina, sillä loppuun käytetyt vaatteet leikattiin matonkuteiksi. Ja kun he tämän kuulivat, heidän silmänsä kostuivat liikutuksesta. (Avotakka 2018)

Räsymatot miellettiin sukupolvelta toiselle kulkeviksi matoiksi ja niiden sen vuoksi sisältävän paljon muistoja. Räsymaton sisältämät kuteet vanhoista vaatteista tekivät räsymatosta muisteluesineen. Räsymattoa käsitellään oikeana suomalaisena mattona ja kotimaisuus ja suomalaisuus mainitaan räsymaton yhteydessä. Myös muutama maininta ulkomaisista räsymatoista löytyy.

Se oikea suomalainen matto on kodikas, raidallinen räsymatto, johon kudottiin muistoja – – (Avotakka 1983)

Vaaleanpunainen räsymatto on intialainen. (Avotakka 1985)

Vuodenajoista räsymatto liitettiin vahvasti kesään, mutta myös jouluun.

Räsymaton kuuraus harjalla ja mäntysuovalla kuuluu kesään. (Avotakka 2009)

Räsymatot ovat kuin portaille piirretty polku, joka johdattaa tulijan lämpimään joulutunnelmaan. (Avotakka 2011)

Historiallisen ja kulttuurisen aseman näkökulmasta Avotakassa annettiin räsymatosta kuva perinteisenä ja pitkät perinteet omaavana mattona. Tekstien perusteella sai kuvan, että räsymatot ovat olleet suosittuja kaikkina vuosikymmeninä. Toisaalta lehdessä puhuttiin usein uudenaikaisesta räsymatosta, aivan kuin vanhan tyylinen räsymatto ei kelpaisi. Lehdessä käytettyjen adjektiivien pohjalta räsymatosta piirtyi kuva positiivisena, turvalisena ja huolettomana mattona. Eniten räsymattoa kuvaavia adjektiveja, joita käytettiin, oli iloinen, kaunis, raikas ja kotoisa. Lehdessä annettiin kuva, että räsymatto liittyy kesään, mökkeilyyn ja muistoihin mummolasta. Ainoastaan 2000-luvun puolella räsymatto liitettiin kirjoituksissa mummolaan ja isoäidin aikoihin. Kesään räsymatto liitettiin 2000-luvulla ja 1980-luvulla. Räsymatosta kirjoitettiin harvoin, jos ollenkaan, negatiiviseen sävyyn. Toki sisustuslehden tehtävänä on nostaa esiin miellyttäviä tuotteita ja esitellä niitä positiivisessa valossa. Ainoat hieman negatiivisemmat kirjoitukset räsymatoista liittyivät räsymaton hintaan vuonna 1984 ja räsymaton sopivuuteen nykyaikaiseen sisustukseen vuonna 2012.

7.4 Yhteenveto tuloksista

Vuosina 1967–2018 Avotakka-lehdessä esitellyissä suomalaisissa sisustuksissa oli käytetty hyvin monenlaisia räsymattoja värinsä, kuviointinsa sekä muotonsa ja kokonsa puolesta. Kuva-aineistosta erottui kuitenkin raidallisten ja moniväristen räsymattojen yleisyys. Värit ja kuviot matoissa ovat ainakin osittain heijastaneet oman aikakautensa trendejä, mutta jokaisena vuosikymmenenä on käytetty myös perinteisiä raidoitettuja räsymattoja. Räsymaton koko ja muoto on vaihdellut kapeasta ja pitkästä, leveästä ja kookkaasta pienikokoiseen. Räsymatto on muotonsa ja kokonsa takia sopeutunut monenlaiseen tilaan ja käyttötarkoitukseen. Räsymattoja onkin käytetty monessa eri kodin tiloissa

ja se näyttää sopivan kaikkiin kodin tiloihin. Avotakassa esitellyissä sisustuksissa mattoja on sommiteltu luovasti ja innovatiivisesti, käytännönläheisesti sekä perinteisillä tavoilla. Mattojen käyttötarkoitus ei ainoastaan ole ollut toimia lattialla mattona, vaan niitä on käytetty pöytäliinana, istuinalustana, ovimattona, porrasmattona sekä ommeltu tyynynpäällisiksi. Räsymattoa oli tutkittavana ajanjaksona yhdistetty monenlaiseen sisustustyyliin, kuten perinteistä ja modernia yhdistävään sisustukseen tai jonkin aikakauden muo-
dissa olleeseen tyyliin. Räsymatto yhdistyi väriensä ja kuviointinsa osalta huoneen muihin elementteihin, kuten huonekaluihin ja tekstiileihin.

Tutkittavana ajanjaksona räsymattoa käsiteltiin Avotakka-lehdessä kolmesta eri näkökulmasta, jotka olivat: 1. räsymatto käyttö- ja sisustusesineenä, 2. räsymaton valmistus ja kuluttaminen sekä 3. räsymaton historiallinen ja kulttuurinen asema. Ensimmäiseen näkökulmaan kuului räsymaton käyttö eri kohteisiin ja tarkoituksiin, räsymatto sisustuksessa sekä räsymaton ulkoiset ja materiaaliset ominaisuudet. Lehdessä mm. kommentoitiin räsymaton soveltuvuutta eri tiloihin ja tyyliin ja käsiteltiin räsymattojen materiaaleja. Toiseen näkökulmaan kuului käsinkudottu räsymatto, räsymaton kaupallinen valmistus ja räsymatto kulutustuotteena. Tässä näkökulmassa mm. käsiteltiin mattojen kutojia, suunnittelua ja annettiin hoito-ohjeita ja maton ostovinkkejä. Kolmanteen näkökulmaan kuului räsymaton historia, nykytila ja tulevaisuus sekä räsymattoon liitetyt mielikuvat. Tässä näkökulmassa käsiteltiin mm. räsymaton suosiota, räsymattoon liitettyjä positiivisia sanoja ja mielikuvia sekä muistoja.

Avotakan tekstien perusteella räsymatosta on 1970-luvulta lähtien saanut kuvan joka tilan mattona sekä maalais- että kaupunkiympäristössä. Teksteissä räsymatosta on luotu kuvaa käsityötuotteena, jota kudotaan joko kaupallisiin tarkoituksiin tai omaan käyttöön. Kaupallisena tuotteena räsymatosta piirtyi kuva designtuotteena, jolla on oma suunnittelija. Lehdessä räsymatto on näyttäytynyt mattona, jota on voinut ostaa arvostetuista tavarataloista, huonekalukaupoista, mattoliikkeistä, kutomoista tai torikojuista, mutta 2000-luvun puolella myös halpatuotannosta tunnetuista kaupoista. Tekstien perusteella räsymatosta sai kuvan, että se on ollut suosittu kaikkina vuosikymmeninä. Lehdessä myös puhuttiin usein uudennlaisesta räsymatosta, kuin perinteinen räsymatto ei enää kelpaisi sisustukseen. Lehdessä käytettyjen adjektiivien pohjalta räsymatosta sai myönteisen kuvan.

Tutkimuksen perusteella räsymatosta piirtyi kuva monipuolisena ja pidettynä kodintekstiilinä, joka ei ole tutkittavana ajanjaksona menettänyt asemaansa varteenotettavana sisustuselementtinä.

8 Luotettavuus

Kuvallisen aineiston sisällönanalyysin luotettavuuteen vaikuttaa tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimustulosten toistettavuutta ja validiteetti tutkimuksen ja muuttujan kykyä mitata täsmälleen sitä mitä sen on tarkoitus mitata. Reliabiliteettiin voi vaikuttaa koodaamalla aineiston johdonmukaisesti, yksiselitteisesti ja niin, että koodaus on toistettavissa. Muuttujat ja niiden arvot tulisi määritellä mahdollisimman selkeästi ja yksiselitteisesti. Reliabiliteettia voi arvioida antamalla osan aineistosta muutaman henkilön koodattavaksi ja verrata koodausten yhteneväisyyttä. Tutkijan tulisi myös itse testata muuttujien toimivuutta harjoittelemalla koodausta, jotta muuttujiin liittyvät ongelmat tulisivat esiin. Reliabiliteettia voi lisäksi testata koodaamalla keskeiset muuttujat ja pitämällä välissä muutaman viikon tauko ja koodata aineisto jälleen samoilla muuttujilla. Jos tulokset vastaavat hyvin toisiaan, on reliabiliteetti parempi. (Seppänen, 2005, 154–155.)

Seppä puolestaan suhtautuu kriittisesti sisällönanalyysin tieteelliseen objektiivisuuteen, sillä jo kuva-aineiston valinta, konteksti ja tutkijan intuitio ohjaavat väistämättä tutkimustuloksia. Lisäksi hän ei usko, että sisällönanalyttista kuva-analyysia voi toistaa samantapaisin lopputuloksin, koska analyysin tekijät poikkeavat monin tavoin toisistaan mm. persoonallisuudeltaan, havaintokyvyltään ja koulutukseltaan eivätkä katso samaa kuva-aineistoa samalla tavalla. Seppä arvioi sisällönanalyysin heikkouksia kuva-analyysissa olevan sen liiallinen keskittyminen kuvan kompositionaalisten ominaisuuksien ja aiheiden luokitteluun, jolloin se sivuuttaa myös muut kuvien tuotantoa ohjaavat kulttuuriset, materiaaliset, fyysiset ja psykologiset prosessit. (Seppä, 2012, 229-230.)

Sama objektiivisen tiedon kyseenalaistaminen koskee aineistolähtöistä sisällönanalyysia, sillä on mahdoton arvioida, voiko tutkija kontrolloida täysin, ettei analyysi perustu tutkijan omiin ennakkokäsityksiin. Tätä ongelmaa tutkija voi yrittää paikata kirjoittamalla ennen analyysia auki ennakkokäsityksensä tutkimusaiheesta ja tietoisesti ottaa ne huomioon analyysin aikana. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 96.) Tuomi ja Sarajärvi (2018) painottavat, että laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa mitään yksiselitteisiä ohjeita. He korostavat sen sijaan tutkimuksen arviointia kokonaisuutena, jossa tutkija arvioi tarkkaan tutkimuksen kaikkia eri vaiheita, aina tutkimuksen aiheen valinnasta ja alkuolettamuksista, aineiston keruuseen ja tiedonantajiin tutkimuksen raportointiin

asti. He mainitsevat myös, että tutkijalla on oltava tarpeeksi aikaa toteuttaa tutkimus. Aloitettuani aineiston analyysin ja tajuttuani aineiston laajuuden ja sen analysoinnin vievän ajan, aloin patistaa itseäni nopeampaan työskentelyyn, Tämä on saattanut vaikuttaa tutkielman luotettavuuteen, koska koin tekstiä analysoitaessa, että etenin kiireellä eikä minulla ollut resursseja pohtia analyysia niin syvällisesti kuin olisin toivonut.

Tutkimuksessani testasin luomiani muuttujia ja tein koekoodauksia ennen kuin aloin tehdä varsinaista kuva-aineiston koodausta. Koekoodauksen ansiosta loin yhden uuden muuttujan ja jätin yhden kokonaan pois. Tämä lisäsi tutkimukseni validiuutta. En luonut ennen koodausta valmiita arvoja muuttujille, koska ajattelin sen voivan ohjata tuloksia liikaa. Toisaalta muuttuja-arvojen suunnittelu ennen koodausta olisi nopeuttanut koodaustyötä ja tuottanut selkeitä ja yhdenmukaisia muuttuja-arvoja, joita olisi ollut helppompaa ryhmitellä analyysivaiheessa ja helpompaa käsitellä tulosten kirjoittamisessa. Se, että en luonut valmiita muuttuja-arvoja ei ainakaan vahvistanut reliabiliteettia. Toisaalta, kuten Seppä (2012), en usko, että sisällönanalyttistä kuva-analyysia pystyy tekemään täysin objektiivisesti ja niin, että eri tutkijat tuottaisivat samat tulokset. Tästä syystä en myöskään antanut kuva-aineistoa koodattavaksi muille henkilöille.

Koska tutkin räsymattoja lehtikuvista, enkä päässyt näkemään konkreettisia mattoja ja tutkimaan niiden tekotapaa ja materiaaleja, olen saattanut tulkita räsymatoiksi mattoja, jotka eivät sitä ole. Tätä yritin välttää tutkimalla räsymattokuvia tarkkaan ja jättämällä pois kuvat, joista en varmasti pystynyt sanomaan oliko kuvassa räsymatto. Koska en kuvien perusteella voinut sanoa paljoakaan matossa käytetyistä materiaaleista, päädyin määrittelemään räsymaton laveammin, välttääkseni ei räsymattoa esittävien kuvien valitsemista tutkimukseen. Mattojen värien ja kuvioiden oikean tulkinnan pyrin varmistamaan katsomalla lehdissä olevia kuvia, kun koodasin kuvista räsymaton värin ja kuvion. Skannatut kuvat eivät välttämättä olleet yhtä tarkkoja kuin lehtikuvat, ja tietokoneen ruudulla skannattujen kuvien värit voivat vääristyä. On myös mahdollista, että alkuperäisissä lehtikuvissa värit eivät täysin vastanneet räsymaton todellisia värejä, ja tämä on saattanut vääristää tuloksiani värien osalta.

Vaikka sain kerättyä tutkimukseeni runsaasti räsymattoja käsittelevää tekstiaineistoa, en lukenut kaikkia lehtien tekstejä sanasta sanaan läpi. Voi siis olla, että kirjoituksia räsymatoista olisi löytynyt enemmän, ja tulokset olisivat sen takia erilaiset. Ennen tekstin

analysointia en kirjoittanut ylös ennakkokäsityksiäni tutkimuskohteesta ja sen vuoksi tekstin analyysin tulokset voivat olla värittyneet käsityksistäni räsymatosta, vaikka pyrin analysoimaan aineistolähtöisesti.

9 Pohdintaa

Tässä tutkimuksessa minua kiinnosti selvittää, minkälaisena räsymatto näyttäytyy Suomen suurimman sisustuslehden näkökulmasta. Avotakka-lehteä selaillessa eteen tulee toinen toistaan kauniimpia koteja, täydellisiä stailauskuvia ja uusia houkuttelevia sisustus-esineitä. Itse luen, tai enemminkin selailen ja katselen sisustuslehtiä, koska nautin niiden visuaalisesta sisällöstä, kuvien välittämästä tunnelmasta ja inspiraatiosta, joita ne herättävät minussa. Poimin lehdistä myös ideoita oman kodin sisustamiseen. Vaikka en sitä varsinaisesti kaipaa, saan sisustuslehdistä tietää ajankohtaisista sisustustrendeistä, nähdä täydellisesti sisustettuja virheettömiä koteja, ja tuntea pientä huonommuutta siitä, miltä kodissani näyttää. Uskon, että sisustuslehdet ohjailevat jossain määrin niitä lukevien sisustusmakua, käsitystä omasta kodistaan ja siitä, miltä siellä tulisi näyttää. Sen vuoksi oli kiinnostavaa tutkia, millaisena mattona räsymatto näyttäytyy Avotakassa, sillä se vaikuttaa todennäköisesti lukijoiden käsitykseen ja mielipiteeseen räsymatosta. Räsymaton tutkiminen on tärkeää, koska se on Suomen perinteisin lattiapäällyste ja sen valmistaminen on merkittävä osa suomalaista käsityökuilttuuria. Pidän tekemääni tutkimusta räsymatoista tärkeänä, koska räsymattoa on tutkittu vain muutamassa tutkimuksessa, ja sisustuksen näkökulmasta vielä vähemmän. Mielestäni räsymatto, säästeliäisyyttä ja ekologisuutta edustava tekstiili ansaitsee tulla tutkituksi ja esiin nostetuksi.

Onnistuin tutkimuksessani vastaamaan molempiin tutkimuskysymyksiini. Tutkimukseni toi uutta tietoa suomalaisissa sisustuksissa käytetyistä räsymatoista ja teki näkyväksi Avotakka-lehden tapaa käsitellä räsymattoja teksteissään. Se toi uutta tietoa räsymaton ulkonäöstä ja käyttötavoista aidoissa kodeissa sekä Avotakan luomissa sisustuksissa vuosien 1967–2018 aikana, sekä sen mukautumisesta erilaisiin sisustuksen trendeihin. Tutkimukseni toi esille räsymaton monipuolisuutta sisustuksellisena esineenä, niin ulkonäkönsä kuin käyttötavojensa osalta. Tutkimukseni nosti esiin Avotakan välittämää myönteistä kuvaa räsymatoista, ja kuva heijastelee mahdollisesti myös laajempaa käsitystä ja mielipidettä räsymatoista.

Kun päätin valita aineistoksi Avotakka-lehden kuvat ja tekstit, en odottanut löytäväni niin paljon räsymattokuvia ja räsymattoja koskevia tekstejä, kuin löysin. Minulle oli yllätys, kuinka paljon aineistoa sain lopulta kasaan ja toisin kuin oletin, räsymatto on saanut vuosien varrella lehdessä paljon näkyvyyttä. Toisaalta se ei ole yllätys, sillä onhan räsymatto

meidän yleisin ja perinteisin mattomme (Lockwood, 2010). Yllätyin, kuinka paljon räsymattoja lehden sivuilla näkyi, ja sain kerättyä kuva-aineistoa jokaisesta tutkittavasta vuodesta. Räsymatto on ollut enemmän tai vähemmän näkyvillä lehdessä joka vuosi, olisihan tulos voinut olla toisenlainen, että en olisi löytänyt räsymattoja ollenkaan joinakin vuosina. Vaikka lehden painopiste on vaihdellut vuosien aikana ylellisestä arkisempaan perhelehteen ja nuorekkaiden kaupunkilaisten lehdeksi, on räsymattoja aina näkynyt lehtien sivuilla. Erityisen paljon niitä esiteltiin 1970-luvulla, jolloin trendinä oli ekologisuus ja Avotakka muutti linjaansa arkisempaan suuntaan, käsitellen mm. nuorten parien kotien sisustamista ja tavallisia ihmisiä koskevia aiheita (Sarantola-Weiss, 2003, 165; 2014, 110).

Mikä sitten voisi selittää räsymattojen edelleen jatkuvaa suosiota suomalaisissa kodeissa? Niiniharjun pro gradu -tutkielmassa selvisi, että 1960–70-luvun taitteessa räsymatto oli merkittävä muistoesine ja sen omistaminen heijasti perinteisiä suomalaisia arvoja, kuten kovaa työtä, vaatimattomuutta ja säästäväisyyttä. Räsymatot symboloivat pysyvyyttä ja loivat sen vuoksi aidon kodin tunnetta. Lisäksi omaan kotiin itse tehty räsymatto merkitsi, että kodin rakentamisen eteen oli joutunut tekemään töitä, ja se sai kodin tuntumaan kodilta. Räsymatto toisti lapsuudenkodin visuaalista ilmettä ja toi mieleen muistoja tärkeistä ihmisistä ja tapahtumista lapsuudenkodissa. Räsymatto toimi ikään kuin sukupolvien siltona kulkiessaan sukupolvelta toiselle kodista toiseen. 1960–70-luvun taitteen kodeissa taloudellisuus oli ihanne, ja räsymatto istui täydellisesti tähän ihanteeseen. Muodin vaihtelut eivät vaikuttaneet räsymaton suosioon, koska sisustusmuoti nähtiin kuuluvan tulevaisuuden kotiin eikä realistisena toteutettavaksi omaan kotiin. (Niiniharju, 2007, 7, 65–68.)

Vaikka tutkittavasta ajanjaksosta on kulunut jo viisikymmentä vuotta, uskon, että osa tutkimuksen tuloksista pätevät myös tuoreempiin ajanjaksoihin ja nykypäivään. Luulen, että räsymaton suosiota vuosien varrella voi selittää edelleen räsymattoihin liitettyjen muistojen ja mielikuvien kautta. Jos räsymattoja on ollut lapsuudenkodissa, ovat ne aikuisenakin voinut mieltää kuuluvan kotiin ja tekevän aidon kodin tunnelman. Kuten tutkimuksessani tuli ilmi, räsymatto on Avotakan teksteissä liitetty kesään, mökkiin ja mummolaan. Eniten räsymattoa kuvailtiin sanoilla iloinen, kaunis, raikas ja kotoisa. Räsymattoon siis liitetään positiivisia, miellyttäviä ja nostalgisia mielikuvia ja se on varmasti vaikuttanut ma-

ton suosioon. Taloudellisuus ja säästäväisyys ovat pitkään olleet suomalaisen kodin ihanteita, ja tänä päivänä näitä ihanteita korvaa tai täydentää ekologisuus, johon perinteinen räsymatto myöskin istuu hyvin. Muodin seuraaminen kodinsisustuksessa voi olla ihmisille edelleen kaukana omasta todellisuudesta, ja sen sijaan kotiin etsitään persoonallisia ja ajattomia sisustusesineitä, jotka eivät vaadi jatkuvaa päivittämistä muodin oikkujen mukaan.

Koska oletin löytäväni paljon vähemmän aineistoa, valitsin sekä kuvat että tekstit analysoitavaksi. Näin jälkikäteen ajatellen pienemmän aineiston käsittely ja siihen syvälle pureutuminen olisi ollut järkevämpää. Koska kuva-aineiston käsittely oli mielekästä ja kuvia löytyi runsaasti, olisin voinut analysoida suurempaa joukkoa kuvia. Silloin minulla olisi ollut mahdollisuus vertailla enemmän eri vuosikymmeninä käytettyjä räsymattoja ja saada luotettavampaa tietoa siitä, eroavatko eri vuosikymmenien räsymatot toisistaan, ovatko niiden ulkonäkö ja käyttötavat muuttuneet vuosien aikana ja kuinka räsymatot heijastelevat eri trendejä. Myös tutkittava ajanjakso oli pitkä, ja sen rajausta olisin voinut miettiä tarkemmin tutkimusta aloittaessa. Etenkin tekstiä analysoidessa tuntui, että olin valinnut liian pitkän ajanjakson tarkasteltavaksi, enkä pystyisi tässä tutkimuksessa syventyä tekstiin niin paljon kuin haluaisin.

Itse sain tutkijana tätä tutkimusta tehdessä laajan käsityksen siitä, mitä räsymatto on ollut viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana ja lisäksi pääsin tutustumaan räsymaton varhaisempiin vaiheisiin taustatietoa etsiessä. Kiinnostavia jatkotutkimusaiheita voisi olla räsymattojen perinnekuvioiden ja mattomallien tutkiminen ja dokumentointi. Koristeellisten sidosten, kuten ruusukkaan ja kirkonkaari-kuvion alkuperän ja historian tutkiminen olisi kiinnostavaa, kuten myös räsymattokuvioiden alueellisten erojen selvittäminen. Ruotsin rikkaan räsymattoperinteen eroja suomalaiseen perinteeseen olisi mielenkiintoista vertailla. Räsymattojen tuotanto oli erityisen runsasta 1970-luvulla, ja silloin kehitettiin perinteisistä poikkeavia mattoja. Näitä mattoja olisi myös tärkeä tutkia ja dokumentoida, jotta osa räsymaton tärkeästä kehityshistoriasta ei unohtuisi ja katoaisi.

Näen räsymatossa paljon mahdollisuuksia olla myös tulevaisuuden matto, ja uskon että räsymattoja käytetään vielä kauan suomalaisissa kodeissa. Yllätyin, ettei räsymaton ekologisuutta painotettu enemmän lehdessä, koska olin olettanut sen nousevan vahvemmin esiin. Tekstiilijätteen kierrätykseen yritetään tällä hetkellä Suomessa ja maailmalla keksiä

uusia innovaatioita ja kiertotalouden menetelmiä kehitetään (HSY, 2019; Trash2Cash, 2019). Uudet innovaatiot tekstiilijätteen kierrättämiseksi ja hyödyntämiseksi ovat tärkeitä, kun ihmiset tuottavat edelleen suuria määriä tekstiilijätettä ja huoli luonnonvarojen ylikulutuksesta ja tuhlaamisesta, sekä ilmastonmuutoksen etenemisestä ovat todellisuutta. Pelkästään Suomessa syntyy vuosittain arviolta n. 70-100 miljoonaa kiloa tekstiilijätettä (VTT, 2019). Teollisesti räsymattoja tuottavat voisivat tästä näkökulmasta katsoen palata enemmän räsymaton juurille, ja alkaa hyödyntää enemmän kuluttajien tuottamaa tekstiilijätettä. Hyvä esimerkki tästä on Finlayson, joka lanseerasi vuonna 2016 ”Räsypala” tuotesarjan. Finlayson antoi ihmisille mahdollisuuden tuoda myymäläänsä vanhoja lakanoita ja valmisti niistä räsypaloja, eli erikokoisia räsyistä kudottuja paloja, jotka toimivat maton lisäksi istuinalustoina, pöytäliinana tai vaikka seinävaatteena. (Finlayson, 2019.) Lisäksi lahjakkaiden suomalaisten muotoilijoiden soisi ottaa räsymatto suunnittelupöydälle, ja kehittää perinteisten räsymattojen pohjalta uusia, räsymattoperinnettä elvyttäviä ja kunnioittavia malleja.

Lähteet

- Aav, M., Kähönen, H. & Vihma, S. (2009). *Suomalainen muotoilu. [osa 3], kohti kestäviä valintoja*. Espoo: Weilin + Göös.
- Aikakausmedia. (23.5.2019). Mediakortit, Avotakka. Haettu osoitteesta [http://www.mediakortit.fi/mediakortit/avotakka/17/ - profiles](http://www.mediakortit.fi/mediakortit/avotakka/17/-profiles)
- Anttila, P. (2006). *Tutkiva toiminta ja ilmaisuus, teos, tekeminen* (2. p. ed.). Hamina: Akatiimi.
- ATLAS.ti. (16.7.2019). What is ATLAS.ti? Haettu osoitteesta <https://atlasti.com/product/what-is-atlas-ti/>
- Autio, J. (2012). *Räsymatto perinteen ja muutoksen puristuksessa: Tapaustutkimus Eija Rasinmäen matoista 1970 – 2011*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Aydemir, J., Opas, H. & Aalto, A. (2012). *Suomalaiset käsityöaarteet: Silmukoita, sidoksia ja salusiineja. osa 2*. Helsinki: WSOY.
- Baker, S. E. (2013). *Retro style: Class, gender and design in the home*. London: Bloomsbury.
- Bálint, J. & Drews, K. (1991). *Muodon kuvat 1960-1990*. Espoo: Tietopuu.
- Eldin, P., Lundberg, A. & Nieminen, M. (1991). *Uudet kudotut matot*. Porvoo: WSOY.
- Elävä Perintö. (7.5.2019). Elävän perinnön wikiluettelo. Haettu osoitteesta <https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi>
- Felcher, C. (1975). *The complete book of rug making: Folk methods and ethnic designs*. New York: Hawthorn Books.
- Finlayson. (15.10.2019). Räsypala kierrätetty räsymatto. Haettu osoitteesta <https://www.finlayson.fi/products/rasymatto>
- Finlayson. (15.10.2019). Räsytuotteet. Haettu osoitteesta <https://www.finlayson.fi/pages/rasytuotteet>

- Fredlund, J. & Lindberg, B. (2006). *Stilguiden: Möbler & inredning 1700-2000*. Stockholm: Prisma.
- Harjumäki, U. (1995). *Kankaankutojan sidosoppi* (3., uud. p.). Helsinki: Otava.
- Harris, J. (1993). *5000 years of textiles*. London: British Museum Press.
- Hassi, E. & Mäki, K. (2013). *Räsymatto: Nostalgiaa ja nykyaikaa*. Hämeenlinna: Karisto.
- Hinchcliffe, J. & Jeffs, A. (1978). *Trasmattor*. Stockholm: Forum.
- Honka-Hallila, H. (2011). *Ryijystä räsymattoon: Perinnekesiöitä sisustajalle*. Helsinki: Avain.
- Honkanen, M. & Asikainen, P. (1970). *Tekstiilien ja muun irtaimiston hankinnoista vastaperustettuihin koteihin*. Helsinki: Tekstiilikulttuuriseura.
- HSY. (31.10.2019). Sortti asemilla testataan poistotekstiilien keräystä. Haettu osoitteesta <https://www.hsy.fi/fi/tietoa-hsy/uutishuone/2019/Sivut/Sortti-asevilla-testataan-poistotekstiilien-keraysta.aspx>
- Huokuna, T. (2006). *Vallankumous kotona!: Arkielämän visuaalinen murros 1960-luvun lopussa ja 1970-luvun alussa*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ignell, T., Ignell, B. A. & Pölkky-Pieskä, L. (2006). *Kudo itse kauniit matot*. Karkkila: Kustannus-Mäkelä.
- Isotalo, M. (1999). *Ryijy ja renessanssituoli: Suomalaisen maaseudun sisustuskulttuurin opinto-opas*. Helsinki: Maa- ja kotitalousnaisten keskus.
- Jokela, A. & Tuomainen, J. (2005). *Suomalainen sisustuskirja*. Helsingissä: Otava.
- Jyväskylän yliopiston Koppa. (28.10.2019). Historiatutkimus. Haettu osoitteesta <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/historiatutkimus>
- Kalela, J. (2000). *Historiantutkimus ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kärnä-Behm, J. (2011). Sisustustekstiilin identiteetti ja tutkimusparadigmat. Teoksessa J. Kärnä-Behm (toim.), *Sisustuskirja: Tutkimuksellisia avauksia* (s. 93–104). Helsinki: Helsingin yliopisto.

- Kaukonen, T. (1998). *Kyynärä pohjaa, kortteli raitaa: Riepuksidonnaiset ja perinteiset lattiamatot = A cubit of ground and a quarter of stripe: Rag weaves and traditional floor mats*. Helsinki: Akatiimi.
- Kielitoimiston sanakirja. (21.5.2019). Haettu osoitteesta <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>
- Klemola, M. (1979). *Kudomme suomalaisia mattoja*. Helsinki: Tammi.
- Kokkonen, J. & Lehtovuori, O. (2007). *Kaupunkikoti: Pääkaupunkiseudun uutta asuinarkkitehtuuria*. Helsinki: Suomen rakennustaiteen museo.
- KvantiMOTV. (16.7.2019). Otos ja otantamenetelmät. Haettu osoitteesta <https://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/otos/otantamenetelmat.html>
- Lindberg, M., & Wiktorsson, I. (1996). *Den åländska trasmattan: Vävbeskrivningar och historia*. Mariehamn: Ålands marthadistriktets hemslöjdssektion.
- Lockwood, Y. R. (2010). *Finnish American rag rugs: Art, tradition & ethnic continuity*. East Lansing (Mich.): Michigan State University Press.
- Meillä Kotona. (4.11.2019). Avotakka 50 vuotta: näin eri aikojen trendit ovat lehden sivuilla näkyneet. Haettu osoitteesta <https://www.meillakotona.fi/artikkelit/avotakka-50-vuotta-nain-eri-aikojen-trendit-ovat-lehden-sivuilla-nakyneet>
- Niiniharju, K. (2007). *Kyynärä kaihoa, kortteli kulttuuria: Räsymatot suomalaisen kodin tunnun ilmentäjänä 1960-70 lukujen taitteessa*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Nissen, L., Faulkner, R. & Faulkner, S. (1994). *Inside today's home* (6th ed ed.). Fort Worth: Harcourt Brace.
- Nokela, L., Aho, A. & Sivén, D. (1981). *Sisustustyylit antiikista nykyaikaan*. Helsinki: Otava.
- Olki, M. (1953). *Uusia riepumattoja* (2. p.). Porvoo: WSOY.
- Räisänen, R., Niinimäki, K. & Primetta, A. (2015). *Luonnonväriaineet*. Helsinki: Maahenki.

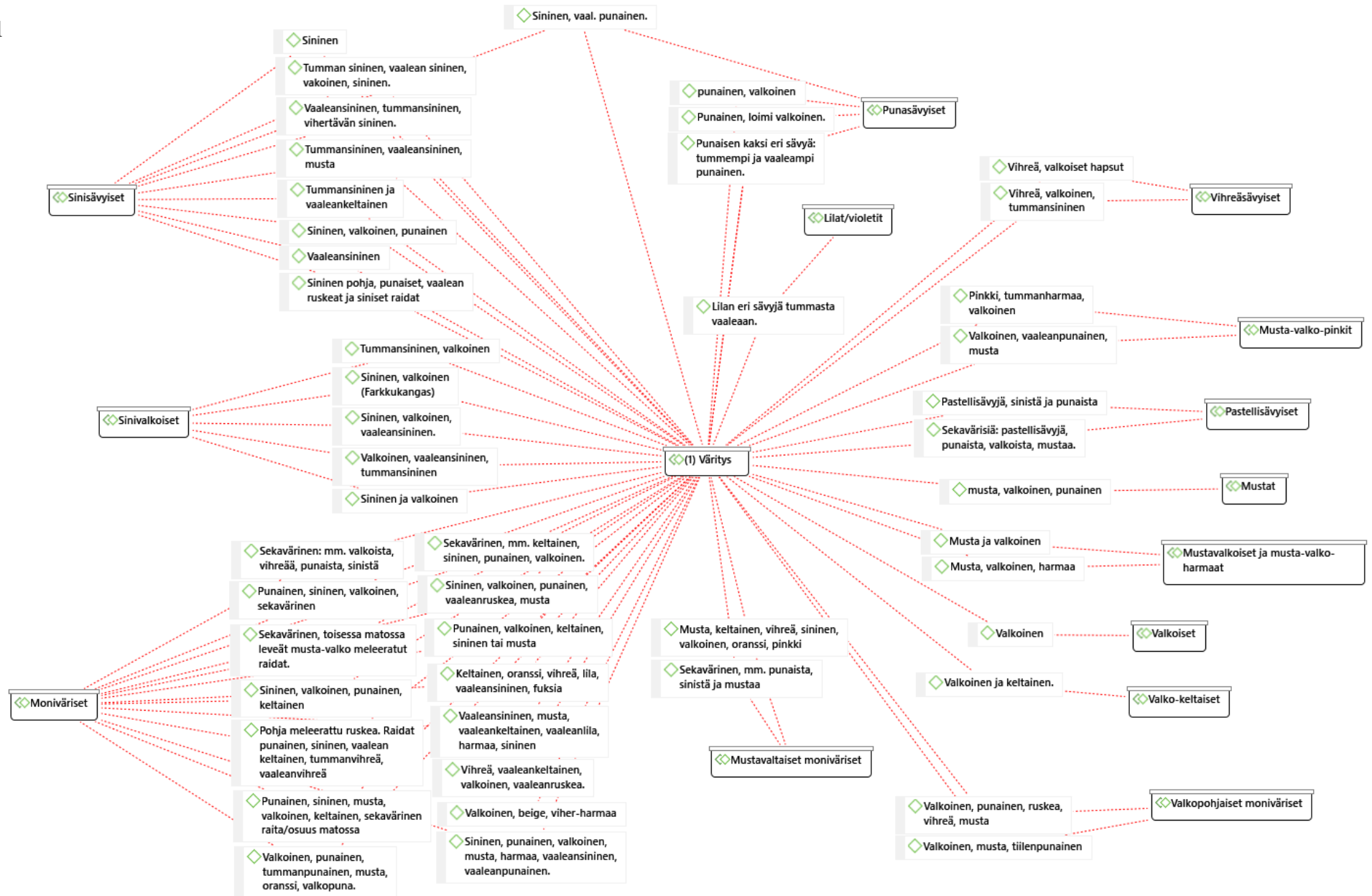
- Rajala, T. (2007). *Kodin kudotut tekstiilit koillismaalla: Pohjois-Pohjanmaan käsi- ja taideteollisuusyhdistys Iijokivarren kulttuuri ja luonto mediaan -projekti*. Taivalkoski: Kuusamo: Taivalkosken kunta; Pohjois-Pohjanmaan käsi- ja taideteollisuusyhdistys.
- Rose, G. (2016). *Visual methodologies: An introduction to researching with visual materials* (4th edition ed.). London: SAGE Publications.
- Sarantola-Weiss, M. (1999). *Yhteiset olohuoneet: Näkökulmia suomalaiseen sisustusarkkitehtuuriin 1949-1999*. Helsinki: Otava.
- Sarantola-Weiss, M. (2003). *Sohvaryhmän läpimurto: Kulutuskulttuurin tulo suomalaisiin olohuoneisiin 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sarantola-Weiss, M. (2008). *Reilusti ruskeaa: 1970-luvun arkea*. Helsinki: WSOY.
- Sarantola-Weiss, M. (2011). Suomalaisen kodinsisustuskulttuurin muodostuminen 1900-luvulla. Teoksessa J. Kärnä-Behm (toim.), *Sisustuskirja: Tutkimuksellisia avauksia* (s. 7–23). Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Seppä, A. (2012). *Kuvien tulkinta: Menetelmäopas kuvataiteen ja visuaalisen kulttuurin tulkitsijalle*. Helsinki: Gaudeamus.
- Seppälä-Kavén, U. (2014). *Sisustuksen ajat: Katsaus suomalaiseen sisustamiseen ja asumiseen 1800-luvun lopulta nykypäivään*. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Seppänen, J. (2005). *Visuaalinen kulttuuri: Teoriaa ja metodeja kuvien tulkitsijalle*. Tampere: Vastapaino.
- Styleroom. (16.7.2019). Mitä mattosi kertoo sinusta? Haettu osoitteesta <https://www.styleroom.fi/mita-mattosi-kertoo-sinusta>
- Taskinen, R. (1985). *Kodin huonekalu- ja sisustusvuosikirja 1985-86*. Helsinki: Center-Mainos.
- Taskinen, R. (1987). *Kodin huonekalu- ja sisustuskirja 1987-88*. Helsinki: Helsingin Sisustajain Kustannus.
- Taskinen, R. (1991). *Kodin huonekalu- ja sisustuskirja 1991-93*. Helsinki: Helsingin Sisustajain Kustannus.

- Tilastokeskus. (16.7.2019). Käsitteet. Harkinnanvarainen näyte. Haettu osoitteesta http://www.stat.fi/meta/kas/hark_var_nayte.html
- Trash2Cash. (3.11.2019). New fibres from pre-consumer and post-consumer waste. Haettu osoitteesta <https://www.trash2cashproject.eu/trash-2-cash-about-page>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (5. uud. laitos). Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos). Helsinki: Tammi.
- VTT. (16.10.2019). Suomi etenee kohti poistotekstiilien tehokasta kiertotaloutta. Haettu osoitteesta <https://www.vtt.fi/medialle/uutiset/suomi-etenee-kohti-poistotekstiilien-tehokasta-kiertotaloutta>
- Yeager, J. I. & Teter-Justice, L. K. (2000). *Textiles for residential and commercial interiors* (2nd ed.). New York: Fairchild Publications.

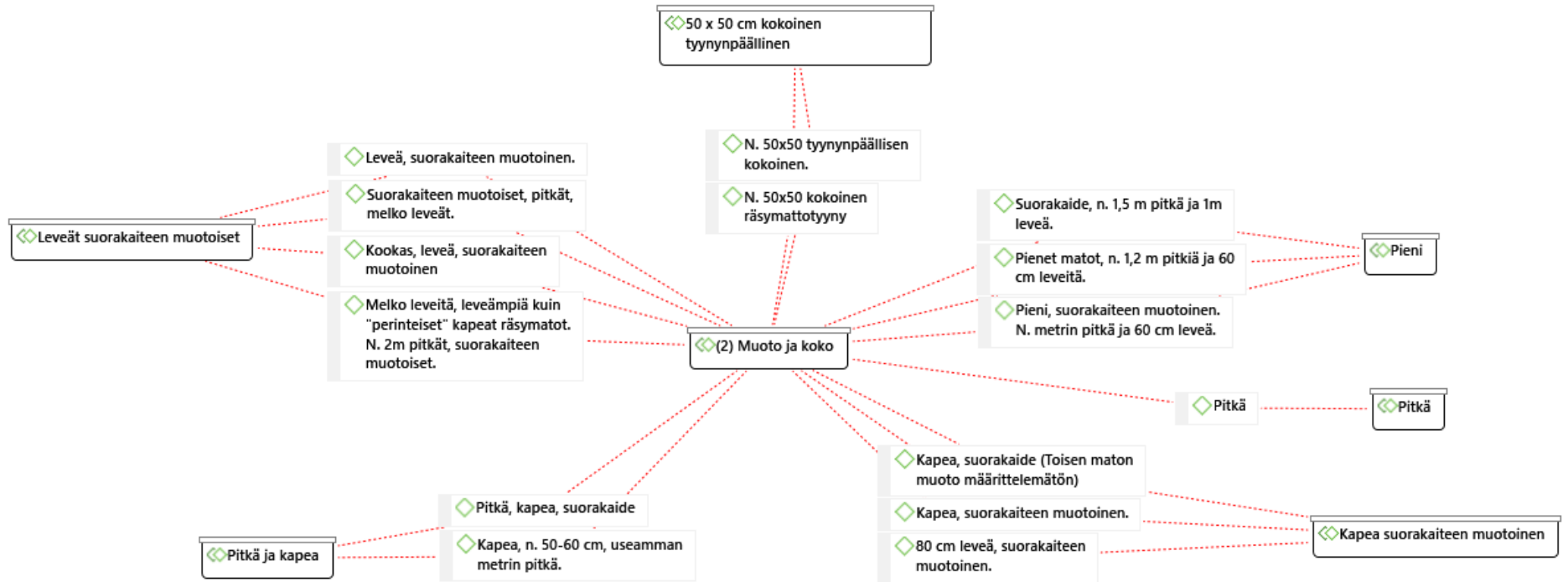
Liitteet

LIITE 1 – Kuviot koodiryhmistä (Kuvio 1, Kuvio 2, Kuvio 3, Kuvio 4, Kuvio 5, Kuvio 6, Kuvio 7)

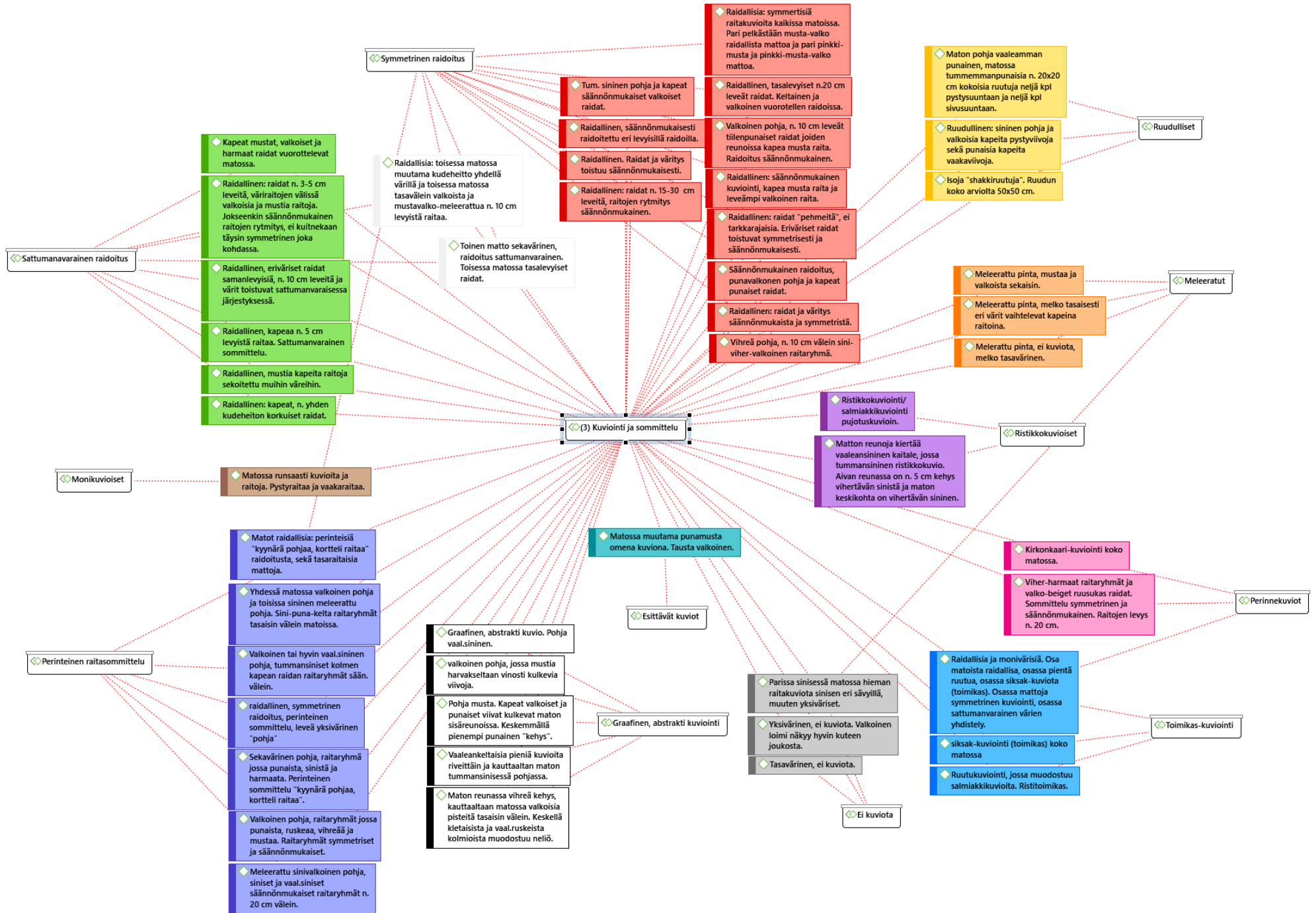
Kuvio 1

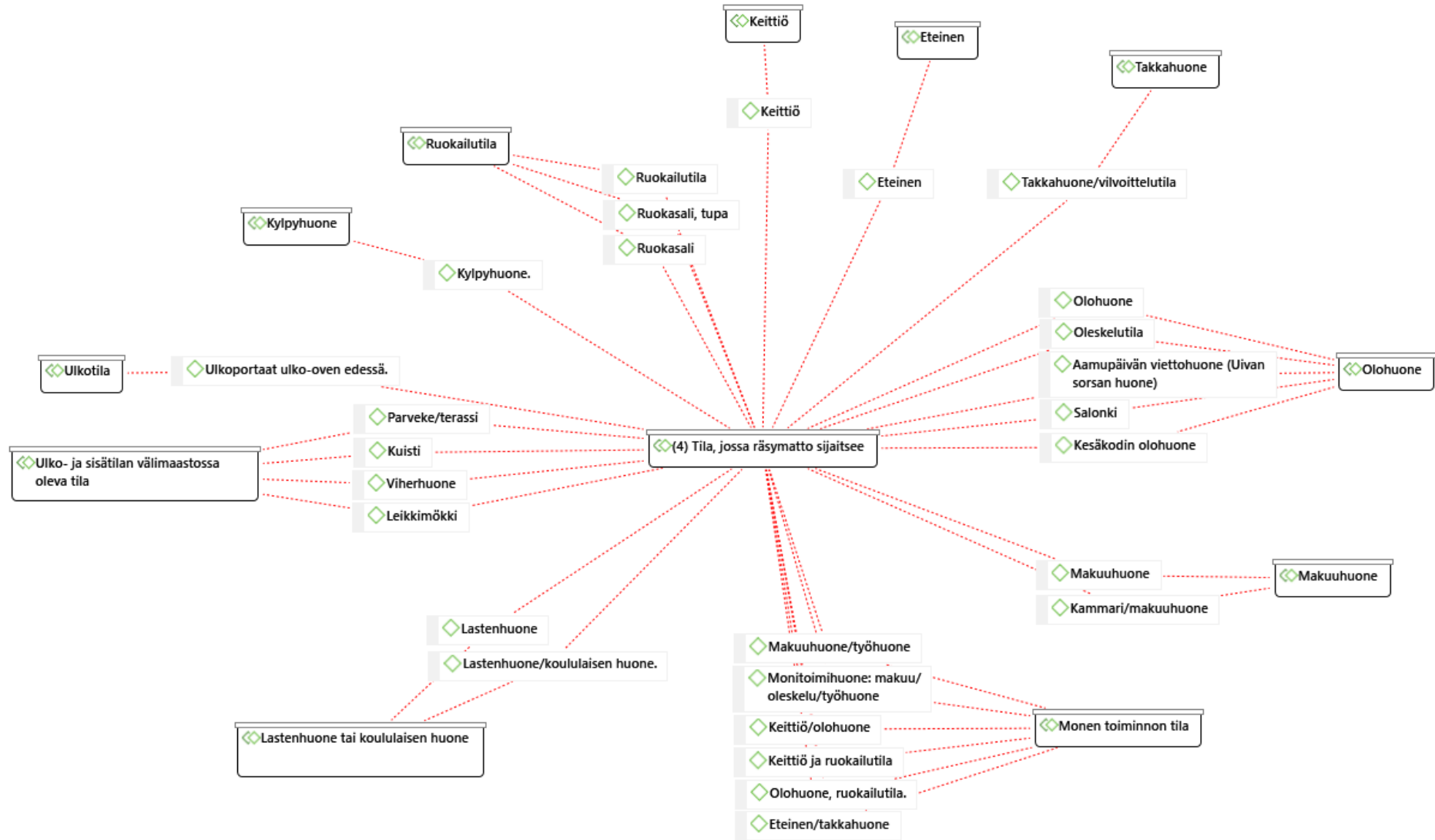
Kuvio 2

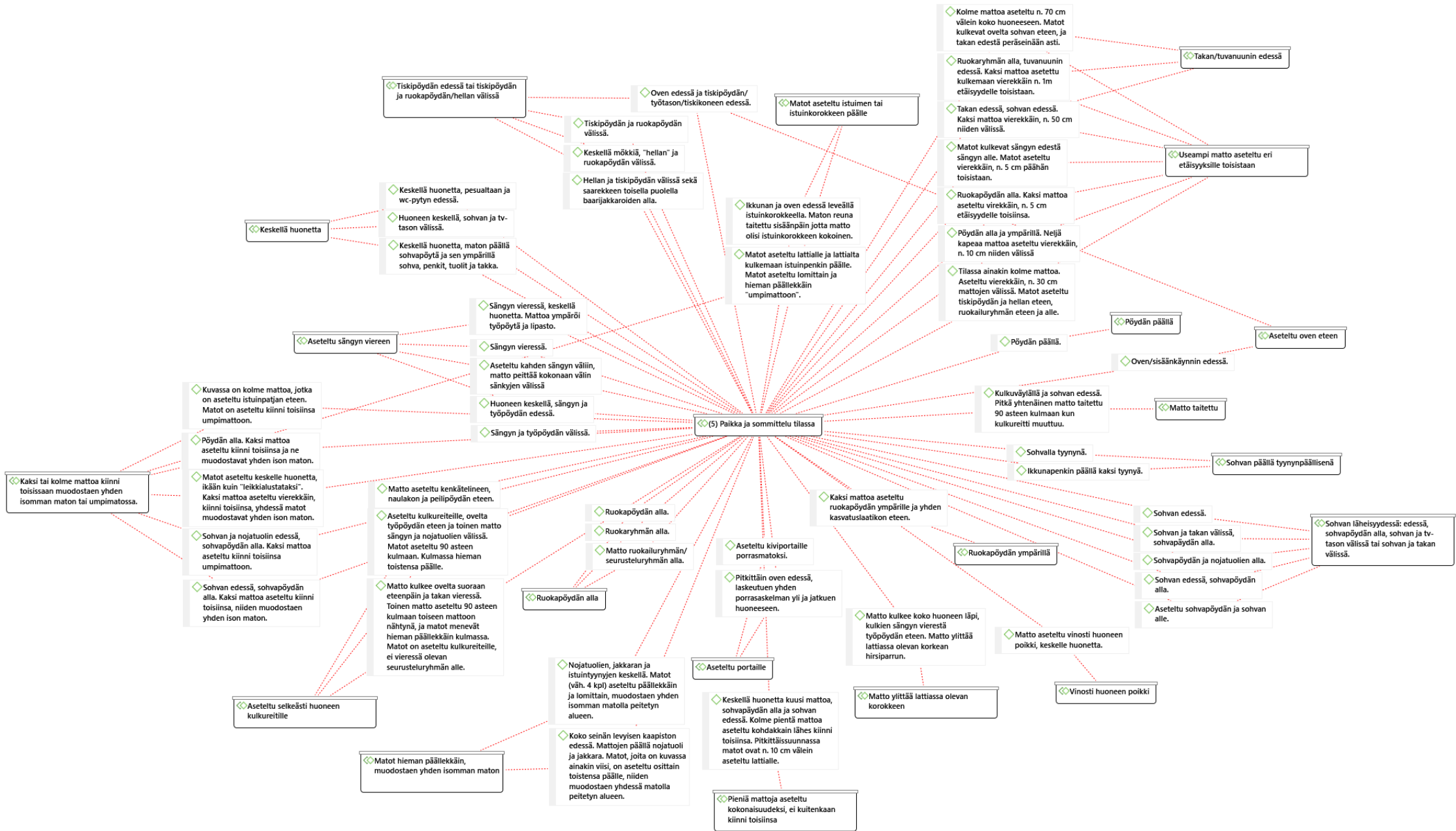
Kuvio 3

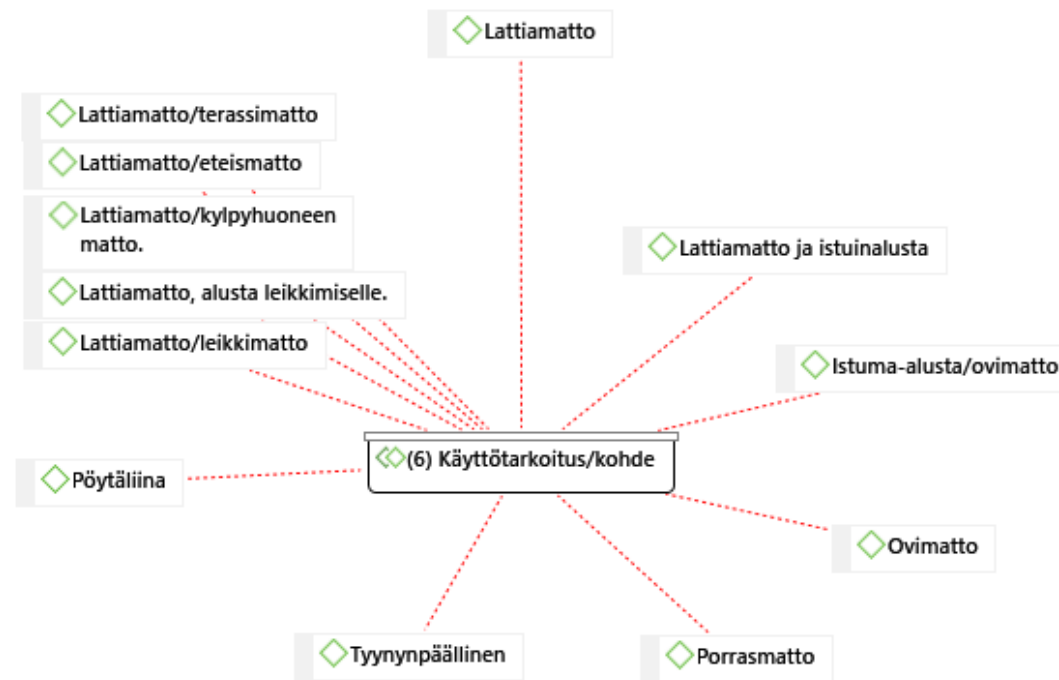
Kuvio 4

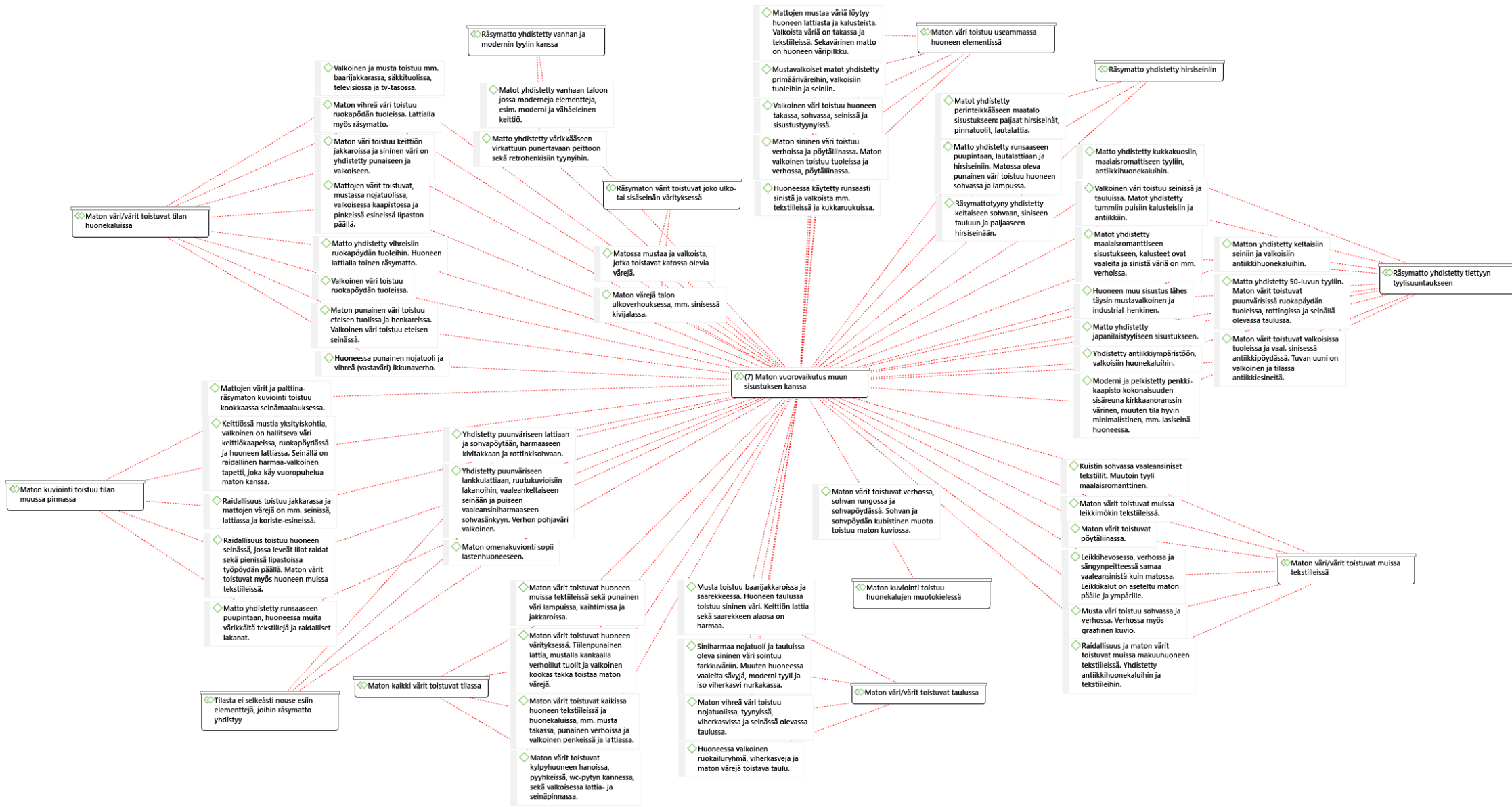
Kuvio 5

Kuvio 6

Kuvio 7

LIITE 2 – Ryhmittely pelkistetyistä ilmauksista pääluokiksi

Pääluokat	Yläluokat	Alaluokat	Pelkistetyt ilmaukset	Alkuperäisilmaukset Kpl
Maton historiallinen ja kulttuurinen asema	Maton historia, nykytila ja tulevaisuus	Maton historia	Maton historia, käytön perinne, nimitys, nimitys: käytävämatto, Mattomallien säilyttäminen	22
		Maton rahallinen ja kulttuurinen arvo	Maton arvo, hinta, Matto arvonnän palkintona	87
		Matto nyt ja tulevaisuudessa	Maton nykytila, tulevaisuus, Mattojen suosio	26
	Mattoon liitetyt mielikuvat	Matosta herääviä mielikuvia ja muistoja	Kesä ja räsymatot, Maton herättämiä mielikuvia, Maton herättämiä tunteita, Maton luoma tunnelma, tuoksu, vaikutus mielialaan, Matto ja muistot	20
		Mattoa positiivisesti kuvaavia sanoja	Positiivinen adjektiivi: aito, arvokkaan näköinen, hehkeän aurinkoiset, hilpeä ja pehmainen, huoleton, iloinen, raikas, hillitty, tyylikäs, iloisen keltainen, iloisenkirjava, iloisenraidallinen, kaksi kaunista mattoa, kauniisti kuvioitu, kaunis, kesäinen, kodikas, korkeatasoinen ja tyylikäs, kotoiset räsymatot, lämmin ja iloinen, moderneja ja rohkeita, oivallinen ja edullinen, pehmainen, perinteinen, pirteä, raikas, reipas, puhdas, kotoinen, rakastettu tekstiili, reilu, rento, suloisen lämmin, vanha kunnon	44

			räsymatto, yksinkertainen, kaunis, tarkoituksenmukainen	
		Suomalainen ja ulkomainen matto	Kotimainen matto, Suomalainen matto, Maton alkuperä	12
Maton historiallinen ja kulttuurinen asema Yht.				211
Matto käyttö- ja sisustusesineenä	Maton käyttö eri kohteisiin ja tarkoituksiin	Maton hyödyntäminen muissa tuotteissa	Maton käyttö materiaalina kassiin, käyttö materiaalina sisustustuotteeseen, Matto inspiraationa sisustustuotteelle, Räsymattotekniikka muissa kodin sisustustekstiileissä	11
		Maton käyttötarkoitus ja -kohde	Maton käyttöidean alkuperä, käyttökohde, käyttötarkoitus, nykyaikainen käyttötapa, Matto jakkaroiden päällä, Räsyaanupeite vuoteessa	18
	Maton ulkoiset- ja materiaaliset ominaisuudet	Materiaalit matoissa	Materiaalin vaikutus räsymaton ominaisuuksiin, Maton materiaali: trikookude vs. räsykude, materiaalien taloudellisuus, materiaali, materiaalit ja niiden käsittely	56
		Maton ulkonäkö	Eksoottinen räsymatto, Moderni räsymatto, Maton ilme, Maton ilmeen syntyminen, Maton koko, Maton kuvioinnin mahdollisuuksia, Maton kuviointi, Maton ulkoiset ominaisuudet, Maton ulkonäön kuvailua, Mattojen värit	234

		Maton esiintyminen kodin eri tiloissa	Matto keittiössä, Matto lastenhuoneessa, Matto makuuhuoneessa, Matto tilassa	6
		Maton sopivuus eri tyyliin ja tiloihin	Maton sopivuus eri kodin tiloihin, Maton sopivuus eri sisustustyyliin, Maton sopivuus moderniin ympäristöön	25
	Matto sisustuksessa	Matto osana sisustusta	Ehdotus kuinka räsymatosta voi tehdä liukuoven, Ehdotus räsymaton käytöstä sisustuksessa, Matoilla sisustaminen, Maton yhdistäminen muuhun sisustukseen, Maton yhdistyminen muuhun sisustukseen, Matto ja kesäasuminen, Matto umpimatossa, Mattojen asettelu tilassa, Mattojen sopivuus eri lattiamateriaaleihin	77
Matto käyttö- ja sisustusesineenä Yht.				427
		Ansiotyönä maton kudonta	Mattojen kutojat, Mattojen vaikutus työllisyyteen	13
Räsymaton valmistus, hankinta ja hoito	Käsinkudottu räsymatto	Matto käsityönä	Maton kudontapaikka, Maton kudontataidon säilyttäminen ja eteenpäin vieminen, Maton kutominen itse, Matto ja käsityö, Matto kudottu kotona	23

	Maton kaupallinen valmistus	Maton suunnittelu	Eija rasiinmäki: perinteisen räsymattotaidon uudistaja, Maton materiaalien uudenlainen käyttö, Maton nykyaikaistaminen, Maton suunnittelijan mainitseminen, Maton suunnittelu, Maton värien yhdistely, Matto ja trendit, Mattomallien kopiointi	51
		Maton valmistusteknisiä seikkoja	Maton kudonnan kuvailua, Maton kudonta- ja valmistustekniikka	12
		Matto teollisena tuotteena	Maton kaupallinen nimi, Maton valmistaja, Maton valmistus teollisesti, Mattojen myynti ja vienti suomesta	124
	Matto kulutustuotteena	Maton ominaisuuksia sisustustekstiilinä: käyttö, laatu, kestävyys, ja vertautuminen muihin mattoihin.	Maton ajattomuus, Maton hoidon helppous, Maton käyttöikä, Maton käyttöominaisuuksia, Maton laatu, Maton luonne, Matto tuotteena, Matto verrattuna muihin mattoihin,	50
		Maton ostaminen ja omistaminen	Maton hoito-ohjeita, Maton ostokäytäntö: myydään metreittäin, Maton ostokäytäntö: myydään neliömetreittäin, Maton ostopaikkoja, Maton värin valitseminen, Matto saatu, peritty tai ostettu, Mattojen saatavuus	100
	Räsymaton valmistus, hankinta ja hoito Yht.			
Kaikki yhteensä				1011